

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARININ KİŞİLİK
ÖZELLİKLERİ İLE TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Alperen TÜTÜNCÜ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa PAMUK

KONYA, 2024

Alperen

TÜTÜNCÜ

Okul Psikolojik Danışmanlarının Kişilik Yüksek Lisans 2024
Özellikleri ile Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki
İlişkinin İncelenmesi

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARININ KİŞİLİK
ÖZELLİKLERİ İLE TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Alperen TÜTÜNCÜ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa PAMUK

KONYA, 2024

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Adı Soyadı	Alperen TÜTÜNCÜ
Numarası	205231011007
Ana Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri
Bilim Dalı	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Programı	Yüksek Lisans
Tezin Adı	Okul Psikolojik Danışmanlarının Kişilik Özellikleri ile Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

02/01/2024

Alperen TÜTÜNCÜ

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimim boyunca sorularıma, taleplerime zaman ve mekân fark etmeksizin cevap veren, tez yazım aşamasında zorlandığım birçok aşamayı kolaylıkla atlatmamı sağlayan tez danışman Dr. Öğr. Üyesi Mustafa PAMUK'a en samimi duygularıyla teşekkürü bir borç bilirim.

Hayatımın birçok noktasında olduğu gibi yüksek lisans eğitimimde de benden desteklerini esirgemeyen, hangi koşul içerisinde olursam olayım tezimi bitirebilmem için beni durmadan teşvik eden, üzerimdeki emeklerini elimden geldiği kadarıyla zayi etmemek için çabaladığım, koşulsuz sevginin nüvesini gözlerinin içinde gördüğüm kıymetli aileme, ilk öğretmenlerime, annem Hülya TÜTÜNCÜ'ye, babam Kadir TÜTÜNCÜ'ye ve canımdan bir parça olan kardeşim Bengisu TÜTÜNCÜ'ye teşekkür ederim.

Hayatıma adım atışıyla bana benden daha çok inanarak yüksek lisans tezime odaklanmamı sağlayan, tez yazım sürecinde yaptığı fedakârlıklarla iyi ki dememe sebep olan, son ana değin beni hiçbir zorlu süreçte yalnız bırakmayan, bir çiçek misali dünyamı renklendiren ve yaşıyor olmanın en güç anlarında Allah'ın sevilme rızkını kendisiyle bana bahsettiği sevgili ve kıymetli nişanım Ayşe Beyza ÇİÇEK'e en derin muhabbetlerimle teşekkür ederim.

Ayrıca lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca üzerimde emeği olan değerli hocalarıma, dostum Osman SAY'a, çalışma arkadaşlarıma ve ruh sağlığı alanında varını yoğunu vererek görev yapan tüm meslektaşlarıma teşekkür ederim.

Alperen TÜTÜNCÜ

Ocak 2024

**OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARININ KİŞİLİK
ÖZELLİKLERİ İLE TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Alperen TÜTÜNCÜ

**SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Ocak, 2024

ÖZET

Bu çalışma okul psikolojik danışmanlarının kişilik özellikleri ile tükenmişlikleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın modeli nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modelidir. Araştırmanın katılımcılarını Gaziantep ilinde Milli Eğitim Bakanlığı'nda görev yapan okul psikolojik danışmanları oluşturmaktadır. Katılımcıların seçiminde rastgele örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntemle seçilen 264 okul psikolojik danışmanı araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Okul psikolojik danışmanlarının kişilik özelliklerini belirlemek için On Maddeli Kişilik Ölçeği, tükenmişlik düzeylerini tespit etmek için Psikolojik Danışman Tükenmişlik Envanteri kullanılmıştır. Elde edilen veriler t testi, ANOVA, Tukey, korelasyon ve regresyon analizlerine tabi tutulmuşlardır. Yapılan analizler sonucunda cinsiyet değişkenine göre tükenmişliğin tükenme, olumsuz iş ortamı ve kişisel yaşamda bozulma boyutlarında kadın okul psikolojik danışmanlarının lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Medeni duruma

göre tükenmişliğin yetersizlik boyutunda bekârlar lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Eğitim düzeyine göre tükenmişliğin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Kıdem süresine göre tükenmişlik incelendiğinde yetersizlik boyutunda 1-5 yıl ve 6-10 yıl çalışanların, olumsuz iş ortamı boyutunda 6-10 yıl çalışanların daha çok tükenmişlik yaşadıkları görülmektedir. Kademe değişkeni ile tükenmişlik incelendiğinde tükenme ve yetersizlik boyutlarında ilkökul, ortaokul, lise kademelerinde çalışanların anaokulunda çalışanlara göre ve danışanı değersizleştirme boyutunda lise kademesinde çalışanların ilkökulda çalışanlara göre daha çok tükenmişlik yaşadıkları tespit edilmiştir. Duygusal denge ve sorumluluk kişilik özellikleri tükenmişliğin alt boyutları olan tükenme, yetersizlik, olumsuz iş ortamı ve kişisel yaşamda bozulmayı anlamlı düzeyde yordarken deneyime açıklık ise yetersizlik ve danışanı değersizleştirme alt boyutlarını anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Ayrıca sorumluluk kişilik özelliğinin danışanı değersizleştirme alt boyutunu da anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar ilgili literatür bağlamında tartışılmış, gerekli görülen hususlarda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Kişilik özellikleri, tükenmişlik, okul psikolojik danışmanları, çoklu regresyon.

Sayfa sayısı: 125

Danışman. Dr. Öğr. Üyesi Mustafa PAMUK

EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN SCHOOL PSYCHOLOGICAL COUNSELORS' PERSONALITY TRAITS AND BURNOUT LEVELS

(Master's Thesis)

Alperen TÜTÜNCÜ

**SELÇUK UNIVERSITY
INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES**

January, 2024

ABSTRACT

This study was conducted to examine the relationship between personality traits and levels of burnout of school counselors. The research model is the correlational survey model, which is one of the quantitative research methods. The participants of the study are school counselors working in the Ministry of National Education in the city of Gaziantep. The random sampling method was preferred in the selection of participants. A total of 264 school counselors, selected through this method, constitute the sample of the study. The Ten-Item Personality Inventory was used to determine the personality traits of school counselors, and the Counselor Burnout Inventory was used to determine their levels of burnout. The collected data were subjected to t-test, ANOVA, Tukey, correlation, and regression analyses. As a result of the analyses, it was observed that burnout significantly differed in favor of female school counselors in the dimensions of exhaustion, negative work environment, and

deterioration of personal life according to the gender variable. Regarding the marital status variable, burnout significantly differed in favor of singles in the incompetence dimension. Burnout did not show a significant difference according to the level of education. When burnout was examined in terms of seniority, it was observed that counselors with 1-5 years and 6-10 years of experience experienced more burnout in the incompetence dimension, and those with 6-10 years of experience experienced more burnout in the negative work environment dimension. When burnout was examined in relation to the school type variable, it was determined that counselors working at the elementary, middle, and high school levels experienced more burnout than those working in preschool in the dimensions of exhaustion and incompetence, and counselors working at the high school level experienced more burnout than those working at the elementary level in the dimension of devaluing client. It was found that emotional stability and conscientiousness personality traits significantly predicted the sub-dimensions of burnout, namely exhaustion, incompetence, negative work environment and deterioration in personal life, while openness to experience significantly predicted the sub-dimensions of incompetence and devaluing client. In addition, it was found that the conscientiousness personality trait significantly predicted the devaluing client sub-dimension. The results obtained were discussed in the context of relevant literature, and recommendations were made where necessary.

Keywords: Personality traits, burnout, school psychological counselors, multiple regression

Page number: 125

Supervisor: Asst. Prof. Mustafa PAMUK

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar DİZİNİ.....	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
1.BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. Problem	3
1.2. Amaç	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Sayıtlar	4
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Tanımlar	5
2.BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
2.1. PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK HİZMETLERİ.....	6
2.1.1. Psikolojik Danışma Hizmeti	7
2.1.2. Rehberlik Hizmetleri.....	9
2.1.3. Okul Psikolojik Danışmanlığı.....	11
2.1.4. Psikolojik Danışmanın Sahip Olması Gereken Kişilik Özellikleri	13
2.1.5. Okul Psikolojik Danışmanlarının Yaşadığı Sorunlar	14
2.2. KİŞİLİK KAVRAMI VE KİŞİLİK KURAMLARI	16
2.2.1. Kişilik Kavramı ve Tanımları	16
2.2.2. Kişilik Kuramları	17
2.2.2.1. Psikoanalitik Kuram	17
2.2.2.2. İnsancıl Yaklaşım	21
2.2.2.3. Ayırıcı Özellik Yaklaşımı	23
2.2.2.4. Beş Faktör Kişilik Özellikleri	24
2.3. TÜKENMİŞLİK KAVRAMI.....	29
2.3.1. Tükenmişliğin Boyutları	31

2.3.1.1. Duygusal Tükenme	31
2.3.1.2. Duyarsızlaşma.....	31
2.3.1.3. Kişisel Başarının Azalması	32
2.3.2. Tükenmişliğin Belirtileri.....	32
2.3.3. Tükenmişliğin Nedenleri.....	33
2.3.4. Tükenmişliğin Sonuçları	34
2.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	36
3. BÖLÜM: YÖNTEM	38
3.1. Araştırmanın Modeli.....	38
3.2. Çalışma Grubu.....	38
3.3. Veri Toplama Araçları.....	40
3.3.1. Psikolojik Danışman Tükenmişlik Envanteri (PDTE).....	40
3.3.2. On Maddeli Kişilik Ölçeği (OMKÖ).....	41
3.3.3. Kişisel Bilgi Formu (KBF)	42
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	42
4.BÖLÜM: BULGULAR	44
5. BÖLÜM: TARTIŞMA VE YORUM	58
5.1. Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi ve Tartışma	58
5.1.1. Tükenme	58
5.1.2. Yetersizlik.....	59
5.1.3. Olumsuz İş Ortamı.....	59
5.1.4. Danışanı Değersizleştirme	60
5.1.5. Kişisel Yaşamda Bozulma	61
5.2. Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Medeni Durum Değişkenine Göre İncelenmesi ve Tartışma.....	61
5.2.1. Tükenme	62
5.2.2. Yetersizlik.....	62
5.2.3. Olumsuz İş Ortamı.....	63
5.2.4. Danışanı Değersizleştirme	63
5.2.5. Kişisel Yaşamda Bozulma	64

5.3. Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre İncelenmesi ve Tartışma	64
5.3.1. Tükenme	65
5.3.2. Yetersizlik.....	65
5.3.3. Olumsuz İş Ortamı.....	66
5.3.4. Danışanı Değersizleştirme	66
5.3.5. Kişisel Yaşamda Bozulma	67
5.4. Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Çalışılan Kıdem Süresi Değişkenine Göre İncelenmesi ve Tartışma	67
5.4.1. Tükenme	67
5.4.2. Yetersizlik.....	68
5.4.3. Olumsuz İş Ortamı.....	68
5.4.4. Danışanı Değersizleştirme	69
5.4.5. Kişisel Yaşamda Bozulma	69
5.5. Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Çalışılan Kademe Değişkenine Göre İncelenmesi ve Tartışma	70
5.5.1. Tükenme	70
5.5.2. Yetersizlik.....	71
5.5.3. Olumsuz İş Ortamı.....	71
5.5.4. Danışanı Değersizleştirme	72
5.5.5. Kişisel Yaşamda Bozulma	72
5.6. PDTE ve OMKÖ Arasındaki İlişkilere Yönelik Tartışma ve Yorum ..	73
5.6.1. Tükenme Alt Boyutunun Diğer Değişkenlerle Arasındaki Korelasyon İlişkisi ve Tartışma.....	73
5.6.2. Yetersizlik Alt Boyutunun Diğer Değişkenlerle Arasındaki Korelasyon İlişkisi ve Tartışma.....	74
5.6.3. Olumsuz İş Ortamı Alt Boyutunun Diğer Değişkenlerle Arasındaki Korelasyon İlişkisi ve Tartışma	74
5.6.4. Danışanı Değersizleştirme Alt Boyutunun Diğer Değişkenlerle Arasındaki Korelasyon İlişkisi ve Tartışma.....	75
5.6.5. Kişisel Yaşamda Bozulma Alt Boyutunun Diğer Değişkenlerle Arasındaki Korelasyon İlişkisi ve Tartışma.....	75
5.6.6. Dışa Dönüklük Boyutunun Diğer Değişkenlerle Arasındaki Korelasyon İlişkisi ve Tartışma.....	76

5.6.7. Duygusal Denge Boyutunun Diğer Değişkenlerle Arasındaki Korelasyon İlişkisi ve Tartışma	76
5.6.8. Deneyime Açıklık Boyutunun Diğer Değişkenlerle Arasındaki Korelasyon İlişkisi ve Tartışma	77
5.6.9. Sorumluluk Boyutunun Diğer Değişkenlerle Arasındaki Korelasyon İlişkisi ve Tartışma.....	77
5.7. Okul Psikolojik Danışmanlarının Kişilik Özelliklerinin Tükenmişlik Düzeylerini Yordaması ve Tartışma	78
5.7.1. Okul Psikolojik Danışmanlarının Kişilik Özelliklerinin Tükenmişlik Alt Boyutunu Yordaması ve Tartışma	78
5.7.2. Okul Psikolojik Danışmanlarının Kişilik Özelliklerinin Yetersizlik Alt Boyutunu Yordaması ve Tartışma	79
5.7.3. Okul Psikolojik Danışmanlarının Kişilik Özelliklerinin Olumsuz İş Ortamı Alt Boyutunu Yordaması ve Tartışma.....	79
5.7.4. Okul Psikolojik Danışmanlarının Kişilik Özelliklerinin Danışanı Değersizleştirme Alt Boyutunu Yordaması ve Tartışma.....	80
5.7.5. Okul Psikolojik Danışmanlarının Kişilik Özelliklerinin Kişisel Yaşamda Bozulma Alt Boyutunu Yordaması ve Tartışma.....	81
6. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	82
6.1. Sonuçlar.....	82
6.2. Öneriler	83
KAYNAKÇA.....	85
EKLER	108

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. <i>Okul Psikolojik Danışmanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımları</i>	38
Tablo 2. <i>Okul Psikolojik Danışmanlarının Çalıştıkları Kademe Değişkenine Göre Dağılımları.....</i>	39
Tablo 3. <i>Okul Psikolojik Danışmanlarının Medeni Durum Değişkenine Göre Dağılımları.....</i>	39
Tablo 4. <i>Okul Psikolojik Danışmanlarının Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Dağılımları.....</i>	39
Tablo 5. <i>Okul Psikolojik Danışmanlarının Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Dağılımları.....</i>	40
Tablo 6. <i>Değişkenlerin ortalama, standart sapma, basıklık ve çarpıklık değerleri..</i>	44
Tablo 7. <i>Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik T Testi Sonuçları</i>	45
Tablo 8. <i>Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Medeni Durum Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik T Testi Sonuçları</i>	46
Tablo 9. <i>Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik T Testi Sonuçları</i>	48
Tablo 10. <i>Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Çalışılan Kademe Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA ve Tukey Testi Sonuçları</i>	49
Tablo 11. <i>Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Kıdem Süresi Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA ve Tukey Testi Sonuçları</i>	52
Tablo 12. <i>PDTE ve OMKÖ Arası Pearson Korelasyon Katsayıları.....</i>	54
Tablo 13. <i>Okul Psikolojik Danışmanlarının PDTE Alt Boyutlarının Kişilik Özelliklerine (OMKÖ) Göre İncelenmesine İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları</i>	56

KISALTMALAR LİSTESİ

SPSS: Statistical Packages for Social Sciences

PDR: Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

OMKÖ: On Maddeli Kişilik Ölçeği

PDTE: Psikolojik Danışman Tükenmişlik Envanteri

vd: ve diğerleri

1.BÖLÜM: GİRİŞ

Günümüz dünyasında ihtimam gösterilen insan psikolojisi, teknoloji ve sosyal medyanın etkisiyle beraber insan odaklı kurum ve kuruluşların önemini ortaya çıkarmaktadır. Bu kurum ve kuruluşlarda görev yapan bireyler, insanlarla diğer meslek gruplarına kıyasla daha derinlemesine ve sık bir iletişim içerisinde. Meslek gereği sosyallik, iletişime açık tutumlar içerisinde olmak ve profesyonelliği koruma zorunluluğu insan işi yapan bireylerde öfke, stres, tükenmişlik ve yorgunluğu da beraberinde getirebilmektedir. Bilhassa tükenmişlik, diğer olumsuz sonuçlar içerisinde daha çok dikkat çeken durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tükenmişlik mefhumu alanyazında ilk kez 1970'lerde incelemeye alınmış, ilk defa Freudenberg tarafından 1974'te kullanılmıştır. Freudenberg tükenmişlik mefhumunu, insanların yoğun iş yükü sebebi ile işlerinin yeterliklerini yerine getirememeleri, başka bir deyişle duygusal bir şekilde tükenmeleri olarak açıklamıştır (Erçen ve Yoğun, 2009). Tükenmişlik, bir tür insan işi yapan bireyler arasında sık sık görülen sinizm ve duygusal tükenme sendromudur. Tükenmişlik sendromunun önemli bir yanı, duygusal tükenme hislerinin artmasıdır. Duygusal kaynakları tükendikçe, çalışanlar artık psikolojik düzeyde kendilerinden veremeyeceklerini hissedebilirler (Maslach ve Jackson, 1981).

Tükenmişlik yaşayan birey; mesleki doyumsuzluk, kişisel ve yorgunluğun çapraşık bir duygulanımını yaşadığını idrak eder. Ancak bu hislerin dile getirilmesinin güç oluşu ve belirgin beklentilerin gerçekleşmeyişi, bu durumun sıklıkla göz ardı edilmesine sebep olmaktadır. Bunun sonucu ise, giderek artan mesuliyet hissi, tahammülsüzlük, kendinden kuşku duyma ve kendilik imajında uygun olmayan şekillerde davranma görülmesidir. Böylece tükenmişliğin, fiziksel, davranışsal ve psikolojik belirtileri kendini göstermeye başlar (Kaya, 2009). Engphaiboon'a (2012) göre tükenmişliğin fiziksel etkileri: kronik yorgunluk, daha yüksek hastalık insidansı ve psikosomatikleşmeden (örneğin, uykusuzluk veya artan uyku ihtiyacı, artan madde kötüye kullanımı ve yeme bozuklukları) oluşurken; bilişsel belirtileri arasında sinizm, işe karşı olumsuz tutumlar, diğer insanların

klişeleştirilmesi ve duyarsızlaştırılması ve olumsuz benlik kavramı yer alır. Duygusal belirtiler ise duygusal değişkenlik ve bitkinlik, düşük moral, çaresizlik duyguları, azalmış kişisel başarı duygusu ve kronik depresyon ve/veya artan kaygıdan oluşmaktadır.

Tükenmişlik sendromunun kendini gösterdiği meslek grupları içerisinde okullarda görev yapan öğretmen ve psikolojik danışmanlar da bulunmaktadır. Öğretmenlik meslek gereği çocuk ve gençlerle doğrudan ilişki içermesi nedeniyle bu sorunu daha fazla yaşayan bir meslek grubu olarak karşımıza çıkmaktadır (Girgin, 2010). Okul içerisinde öğretmenlerden ayrılan okul psikolojik danışmanları da en az öğretmenler kadar tükenmişlik durumundan etkilenebilmektedirler, zira tükenmişlik psikoterapistler arasında yaygın bir olgudur (Puig ve ark., 2014).

Psikolojik danışmanlık, öğretmenlerin de yer aldığı okul sistemi içerisinde görevini yerine getiren ancak öğretmenlikten daha farklı bir meslek grubudur. Okullarda bireylerin psikososyal açıdan gelişmelerini ve gereksinimlerini karşılamaya yönelik sunulan etkinlik ve yardımları ortaya koyanlar psikolojik danışmanlardır. Psikolojik danışmanların verimli bir şekilde mesleğini icra edebilmesi için öncelikle kendi problemlerinden arınmaları gerekmektedir (Camcı ve Ercan, 2017). Türkiye'de psikolojik danışman rollerine ilişkin ortak bir uzlaş ve mesleki ilkeler doğrultusunda yasal düzenlemeler olmadığı için okul ortamında görev yapan psikolojik danışmanlar, psikolojik danışman rolleri ve diğer paydaşlarla ilgili çeşitli sorunlarla karşılaşabilmektedir (Korkut-Owen ve Güneri, 2015; Stockton ve Güneri, 2011; akt. Güler ve Türküm, 2019). Bu manada psikolojik danışmanların kendi rollerine yönelik mesleki yeterlilikleri, tecrübeleri, algıları ve kişilik özellikleri gibi değişkenler mesleğini verimli şekilde yerine getirmesinde önemli bir yere sahiptir (Camcı ve Ercan, 2017).

Yukarıda bahsi geçen değişkenler içerisinde ise kişilik özellikleri tükenmişlik açısından ayrıca dikkati celbeden bir muhtevaya sahiptir. Zira kişilik özellikleri, bireyin mesleğini icra ederken karşılaşması muhtemel sorunlarla baş etmesinde ve takınacağı tavırlarda başrol sahibidir. Hammaddesi doğrudan insan olan okul psikolojik danışmanlığında da danışanların ve iş ortamının yarattığı tükenme

duygusu, bireyin kişiliği ile bağlantılı olarak birey üzerindeki tesirlerini net bir biçimde ortaya koymaktadır.

1.1. Problem

Bu araştırmada okul psikolojik danışmanlarının kişilik özellikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki problem durumu olarak belirlenmiştir.

1.2. Amaç

Bu araştırmada okul psikolojik danışmanlarının kişilik özellikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda aşağıda verilen sorulara cevap aranacaktır:

1. Okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
2. Okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik düzeyleri medeni duruma göre farklılaşmakta mıdır?
3. Okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik düzeyleri hizmet yılına göre farklılaşmakta mıdır?
4. Okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik düzeyleri eğitim durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
5. Okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik düzeyleri çalıştıkları kurum türüne göre farklılaşmakta mıdır?
6. Okul psikolojik danışmanlarının kişilik özellikleri ile tükenmişlikleri arasında anlamlı ilişki var mıdır?
7. Okul psikolojik danışmanlarının kişilik özellikleri tükenmişliklerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Tükenmişlik; bir enerji, idealizm, perspektif ve amaç kaybıdır ve sürekli stres, umutsuzluk ve çaresizlik duygularına neden olan fiziksel, duygusal ve zihinsel

bir tükenme durumudur (Öztabak, 2018). Bu durum insanlara yüz yüze bir şekilde hizmet veren, doğrudan işi insanla ilgili olan mesleklerde daha sık bir şekilde yaşanabilmektedir. Bu meslek gruplarından biri de okul psikolojik danışmanlarıdır. Akten'in (2007) çalışması bu durumu kanıtlamaktadır. Araştırmada okul psikolojik danışmanlarının yaşadığı sorunlar arasında okul idarecilerinin ve diğer branşlardan öğretmenlerin rehberlik çalışmalarına karşı olumsuz tutumları, rehberlik çalışmalarına karşı öğretmen, öğrenci ve velinin gerekli önemi vermemesi, okul psikolojik danışmanlarına görev alanı dışındaki işlerin verilmesi ve başka okullara görevlendirilmeleri, okul psikolojik danışmanlarından mesleki anlamda beklentinin fazla olması gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Bu ve benzeri durumlar psikolojik danışmanların tükenmişlik yaşamasına neden olabilmektedir.

Tükenmişliği etkileyen bir başka boyutun ise kişilik özellikleri olduğu söylenebilir. Ancak alanyazın incelendiğinde okul psikolojik danışmanlarının kişilik özelliklerinin tükenmişlik düzeyleri üzerindeki etkisinin yeterli düzeyde ele alınmadığı, ele alınan çalışmalarda ise Maslach ve Jackson'ın (1981) tükenmişlik envanterinin kullanıldığı, doğrudan psikolojik danışmanların tükenmişliğini ölçen envanterler kullanılmadığı görülmüştür. Bu çalışmada ise Lee ve arkadaşları tarafından 2007 yılında geliştirilen ve 2019 yılında Güler ve Türküm tarafından dilimize uyarlanan Psikolojik Danışman Tükenmişlik Envanteri (PDTE) kullanılarak doğrudan psikolojik danışmanların tükenmişlikleri üzerinde durularak daha net sonuçlar elde etmek hedeflenmektedir. Sonuç itibarıyla öne sürülen tüm gerekçeler bağlamında okul psikolojik danışmanlarının kişilik özellikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi önem arz etmiştir ve işbu tezde okul psikolojik danışmanlarının kişilik özellikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1.4. Sayıtlar

Okul psikolojik danışmanlarının kendilerine uygulanan materyallere doğru, içten ve samimi bir şekilde yanıt verdikleri ve okul psikolojik danışmanlarının kişilik özellikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit etmede uygulanan

materyallerin geçerliğinin ve güvenilirliğinin diğer araştırmalar tarafından kanıtlandığı kabul edilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

Okul psikolojik danışmanlarının kişilik özellikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin araştırıldığı bu alışma Gaziantep ilinde yer alan okul psikolojik danışmanları ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Kişilik: Tutarlı duygu, düşünce ve eylem kalıpları gösterme eğilimlerindeki bireysel farklılıkların bütünü (Costa ve McCrea, 1992).

Tükenmişlik: Tükenmişlik, bir tür "insan işi" yapan bireyler arasında sıklıkla görülen bir duygusal tükenme ve sinizm sendromudur (Maslach ve Jackson, 1981).

2.BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde konuyla ilgili kavramsal çerçeve ve araştırmanın kavramsal çerçevesi açıklanan değişkenlerini ele almış ilgili araştırmalar mevcuttur.

2.1. PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK HİZMETLERİ

Ülkemizde 1950’li senelerden itibaren adını duyurmaya başlayan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri çoğunlukla eğitim sahasında ve kriz odaklı bir yardım hizmeti olarak bilinmektedir. Psikolojik danışma ve rehberlik kimi zaman birbirinden ayrı olarak tabir edilen kavramlar olsalar da genelde bir arada kullanılır, nasıl kullanılırsa kullanılsın psikolojik danışma, rehberliğin nüvesidir ve rehberliğin kapsam alanı içerisinde (Deniz ve Erözkan, 2015).

Amerika merkezli olarak ortaya çıkan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ilk kez mesleki anlamda kullanılmış, rehberliğin babası olarak bilinen Parsons tarafından bireylere özelliklerine göre meslek seçiminde yardımcı olmak amacıyla yirminci yüzyılın başında Boston Meslek Bürosu açılmıştır. Okullarda ise rehberlik faaliyetleri düşünülerek ilk kez bir okula danışman ataması 1898 yılında gene Amerika’da gerçekleştirilmiştir (Tan, 2000).

Ülkemizde ise psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri bahsi geçtiği üzere kavramsal düzeyde 1950’li yıllarda varlık göstermeye başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri ile 1947’de imzalanan işbirliği ve karşılıklı yardım anlaşması kapsamında Türk Milli Eğitiminin yenilik kazanması amacıyla eğitimin çeşitli alanlarında uzman personel yetiştirilmek üzere Amerika Birleşik Devletlerine öğrenciler gönderilmiştir (Ültanır, 2005).

Amerika’dan eğitim alarak dönen Türk eğitimciler oradaki deneyim ve bilgi birikimleri neticesinde rehberlik hizmetlerinin gelişmesi için ilk adımları atmışlardır. Prof. Dr. Hasan Tan ve Prof. Dr. Feriha Baymur öncü çalışmalara imza atmışlardır (Yeşilyaprak, 2015).

1951-1952 öğretim yılı içinde Türk ortaöğretim programını inceleyen John Rufi, rehberlik konusunu ele aldığı bir rapor hazırlamış, ülkemizde kaldığı süreçte

öğretmenlere ve yöneticilere çeşitli konferanslar düzenlemiştir. 1953-1954 yıllarında ise ülkemizde ilk kez Gazi Eğitim Enstitüsü bünyesindeki Pedagoji ve Özel Eğitim bölümlerinde rehberlik dersi verilmeye başlanmıştır (Kepçeoğlu, 1999).

Bu gelişmelerin ardından rehberlik kavramı kalkınma planları ve şuralarda gündeme gelerek, bu hususta kararlar alınmıştır. 7. Milli Eğitim Şurası'nda (1961) grup rehberliği okul müfredatlarına konulmuş, 8. Milli Eğitim Şurası'nda (1970) rehberlik servislerinin tüm okullarda bulundurulmasına karar verilmiştir. 9. Milli Eğitim Şurası'nda (1974) ise rehberliğin amaç ve tekniklerini ayrıntılı olarak belirten bir rapor tartışılarak raporda söz konusu olan görevlerin yaygın şekilde rehberlik çalışmaları doğrultusunda başlatılması uygun görülmüştür. 10. Milli Eğitim Şurası'nda (1981) rehberlik hizmetlerini de kapsayan gerekli araç gereçlerin geliştirilmesi planlanmıştır. 11. Milli Eğitim Şurası'nda (1982) psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri açısından en önemli kararlardan biri verilmiş, rehberlik bir uzmanlık alanı tanımını kazanarak bu alanda çalışacak uzmanlara okul danışmanı unvanı verilmiştir (Deniz ve Erözkan, 2015; Kuzgun, 2011; Poyraz, 2006; Yeşilyaprak, 2008).

2.1.1. Psikolojik Danışma Hizmeti

Psikolojik danışma hizmeti, görüşme odaklı bir eylemdir. Görüşme denildiği zaman farklı manalar taşıyabilir, arkadaşlarımızla bir mekanda oturmamız da bir görüşmedir, bir iş mülakatına girmek de görüşmedir, müşteri hizmetleri ile yaptığımız telefon konuşması da bir görüşmedir; ancak psikolojik veçheden bakıldığında zaman görüşme, insanların kişisel problemlerinin çözümüne, tercih ve kararlarında uygun şekilde hareket etmesine ve duygusal yüklerinden arınmasına psikolojik olarak yardım sağlayan bir boyut kazanmaktadır ve psikolojik danışma anlamını taşır (Özgüven, 2004).

Psikolojik danışma hizmeti, rehberlik hizmetlerinin kapsayıcı, dışadönük ve yaşamsal faaliyetleri düzenleyici yapısına göre daha özel ve daha öznel bir yapıdadır. Psikolojik danışma hizmeti tipik olarak sorunu olan birinin özel görüşmelerle kişisel yardım aldığı bir süreç olarak görülmektedir. Bu sebepten ötürü özel ve kişisel bir

yardım sürecidir. Olaylara kişisel olarak odaklanmayı içerdiği için güven ilişkisi içinde kişisel farkındalığa, tutumlara ve hedeflere dayanır (Myrick, 2003).

Tüm bu ayrışmalarına rağmen psikolojik danışma hizmeti, rehberliğin kapsamı içerisinde yer alır. İnsanı kendine has ve ,bir birey şeklinde değerlendiren psikolojik danışma hizmeti, bireyin kendini keşfedip tanınmasına olanak sağlar. Kişinin özgürce verdiği kararlar sayesinde kendini gerçekleştirmesi için kişiye yardımcı olur (Topses, 2012).

Sözel ve sözel olmayan iletişim becerilerinin aktif bir şekilde kullanıldığı psikolojik danışma eylemi, danışan ve danışman arasında karşılıklı fikir, tutum ve duygusal etkileşimle istenmeyen davranışları değiştirmeye dönük bir süreç izlerken bireyin iç dünyasında erişilemeyen noktalara ışık tutarak gerçekçi bir tutumla bireyin kendiyile yüzleşmesine yardımcı olur (Özgüven, 2004).

Psikolojik danışma uygulaması, doğası ve görüşme odaklı olması gereği klinik psikoloji ve psikoterapi ile karıştırılmaktadır. Klinik psikoloji ile ayrıştığı önemli noktalardan biri, klinik psikoloğun psikopatolojiden hareketle danışanındaki psikolojik bozukluğu iyileştirmeye dönük hareket etmesidir. Psikolojik danışma uygulaması ise temelinde bireyin normal gelişimi bulunmaktadır, psikolojik rahatsızlığı ciddi boyutlara ulaşsa dahi bireyin normal ve sağlıklı yönlerinin ve psikolojik sağlıklarının güçlendirilmesi amaçlanır (Türk PDR Derneği, 2006).

Psikoterapiye bakıldığında ise klinik psikolojinin bireyin yaşadığı psikolojik rahatsızlığın ciddi boyutlara ulaşması ve buna müdahaleyi amaçlaması yönüyle birbirine benzediği söylenebilir. Psikoterapi Wampold'a (2001) göre eğitimli bir terapist ile psikolojik bir rahatsızlığı yahut bozukluğu bulunan danışan arasında gerçekleşen ve terapistin danışanının sorununa çare aradığı bir süreçtir. Kısacası psikoterapi kişilik değişimi ve derinlemesine bir çalışmayı içermektedir, ancak günümüzde psikoterapi ve danışma aynı düzlemde görülebilmektedir (Murdock, 2018). Genel hedeflere bakıldığında ise psikoterapi, klinik psikoloji ve psikolojik danışma uygulamasının ortak bir hedef taşıdığı görülmektedir. Bu hedef, bireyleri

değiştirme ve geliştirme düşüncesi içinde danışanlarına farklı düşünüp farklı hissederek farklı davranmalarını sağlamaktır (İkiz vd., 2021).

Kavramsal olarak kafa karışıklıklarını önlemek adına psikolojik danışma hizmetinin açıkça tanımlanması gerekebilir. Amerikan Psikolojik Danışma Derneği'nin (American Counseling Association) 1997 yılında kabul edilen profesyonel psikolojik danışma tanımına göre psikolojik danışma; ruh sağlığı, gelişim ve psikoloji ilkelerinin; duyuşsal, bilişsel, etkileşimsel ve davranışsal müdahale teknikleri aracılığı ile bireyin iyi olma hali, kişisel gelişimi ve mesleki ilerleyişi ile patoloji konularını işleyecek şekilde uygulanmasıdır (Hackney ve Cornier, 2008).

Ancak 2010 yılında düzenlenen bir konferansta katılımcı delegeler tarafından daha farklı ve ortak bir tanım belirlenmiştir. Amerikan Psikolojik Danışma Derneği'nin danışmanlık uygulaması için yapmış olduğu yeni tanım şu şekildedir: Danışmanlık, çeşitli bireyleri, aileleri ve grupları zihinsel sağlık, sağlıklı yaşam, eğitim ve kariyer hedeflerine ulaşma konusunda güçlendiren profesyonel bir ilişkidir (Kaplan vd., 2014).

Alanyazın incelendiğinde ise uzmanların danışma uygulaması için yapmış olduğu birbirinden ayrışan tanımlarla karşılaşmaktadır. Ancak hepsinin ortak yönünü bir çerçeve içerisinde incelemek gerekirse şu kapsayıcı tanım yapılabilir: Psikolojik danışma uygulaması; bireylerin kendilerini tanımlarına, geliştirmelerine, çevrelerine dengeli ve sağlıklı bir biçimde uyum sağlamalarına, tam olarak bütünüyle işlevsel davranmalarına ve kendilerini gerçekleştirmelerine yardımcı olan merkezinde bireyin bulunduğu bir yardım sürecidir (Şahin, 2015).

2.1.2. Rehberlik Hizmetleri

Rehberlik, okul müfredatı veya öğretim sürecinde bireysel potansiyellerin üst düzey gelişimine kişisel, kariyer ve okula uyum gibi süreçleri kapsayarak katkıda bulunan bir güçtür. Okullarda kendi programının barındırdığı amaçlara şemsiye görevi üstelenen rehberlik hizmetleri, bir yardım sürecini tanımlamak için de kullanılır (Myrick, 2003).

Eğitimde rehberlik hizmetlerinin amacı Milli Eğitim Bakanlığı (2017) tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır: “Kendini tanıyan, kendisine sunulan eğitsel ve mesleki fırsatları değerlendirebilen, sorumluluk alabilen bireyler yetiştirilmesini ve bireylerin toplum içinde sağlıklı bir birey olarak yaşamlarını sürdürerek kendini gerçekleştirmelerini amaçlar.”

Resmi Gazete’de 2020 yılında yayımlanan yazıda ise Milli Eğitim Bakanlığı rehberlik hizmetlerinin amacını, “Kendini tanıyan, kendine sunulan eğitsel ve mesleki fırsatları değerlendirebilen, sorumluluk alabilen bireyler yetiştirilmesini ve bireylerin toplum içinde sağlıklı bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmeleri için sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimlerini desteklemeyi amaçlar” şeklinde yeniden açıklamıştır.

Tan’a (2000) göre rehberlik, bireyin en işlevsel şekilde gelişmesi ve tatmin edici düzeyde uyum sağlamasında gerekli olan seçimleri, plânları yapmasına yarayacak bilgi ve becerileri kazanması ve eriştiği bu seçimleri ve verdiği kararları tatbik etmesi için bireye yapılan sistematik ve profesyonel yardımdır. Kısacası rehberlik, bireyin kendi başına ayakta kalabilen bir kimse haline bürünmesine yardım etme oluşumudur.

Yeşilyaprak (2008) ise rehberliği; öğrencinin gelişimi ve uyumu profesyonel şekilde göz önünde bulundurularak bireyde varolan gizilgüçlerin, kapasite ve yeteneklerin ortaya çıkarılıp işlevsel hale getirilmesi ve bu potansitelin tam verimlilik ilkesi gereği kullanılması, kısaca bireyin kendini gerçekleştirmesine yardımcı olma süreci biçiminde tanımlamıştır.

Rehberliğin birincil işlevi bireyin kendini tanımasına yardımcı olmaktır. Bireyin toplum içindeki konumuna ve toplumda yaşanan gelişmelere yönelik bilgilendirilmesi de bir başka işlevi olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradan hareketle rehberliğin bireysel ve toplumsal bir konu alanına sahip olduğu söylenebilir. Rehberliğin en önemli işlevi ise bireyin çevresi ve kendisi üzerine edindiği bilgileri kavramasına ve sağlıklı kararlar verebilen bir kişi olmasına yardımcı olmaktır. Burada psikolojik danışma eyleminin önemi anlaşılabılır (Kuzgun 2011).

Rehberlik hizmetleri kendi içerisinde farklı amaçlar doğrultusunda doğrudan ve dolaylı hizmetler olarak ayrılmaktadır. Doğrudan gerçekleştirilen hizmetler bireyi tanıma, oryantasyon, bilgi toplama ve bilgilendirme, yöneltme ve yerleştirme, izleme olarak sıralanabilir. Dolaylı hizmetlerse müşavirlik (konsültasyon), veli ve çevreye yönelik hizmetler, araştırma değerlendirme ve program hazırlama şeklindedir (Şahin, 2015; Yeşilyaprak, 2015).

Rehberlik hizmeti, belli başlı ilkeleri de beraberinde getirmektedir. Bu ilkelerden birkaçı şu şekilde sıralanabilir: Rehberlik hizmetleri bir bütündür, birbirlerini tamamlayıcı işlevleri vardır. Aynı zamanda eğitimin de tamamlayıcı bir parçasıdır, eğitimden ayrıştırılamaz. Demokratik ve insancıl bir anlayışa sahiptir, hak ve özgürlüklere saygılıdır. Profesyonel olarak sunulan planlı, programlı bir hizmettir. Bireyi, öğrenciyi merkezine alan bir anlayıştır. Bireysel farklılıklara saygı, gönüllülük ve süreklilik esastır. Tüm ilgililerin işbirliği ve katılımıyla gerçekleştirilmelidir. Rehberlik hizmetleri okul ve çevrenin koşul ve ihtiyaçlarına göre değişebilir. Alanında uzman ve yetkin kimseler tarafından sunulmalıdır. (İşmen Gazioglu ve Mertol İlgar, 2016; Kaya, 2014; Yeşilyaprak, 2008; Yeşilyaprak, 2015).

2.1.3. Okul Psikolojik Danışmanlığı

Günümüz toplumlarının gerektirdiği niteliklere sahip bireyleri yetiştirme görevi üstlenen okullarda birbirinden farklı sosyokültürel yapıdaki bireylere ilgi, yetenek ve ihtiyaçları doğrultusunda gelişim ve değişimlerine bağlı olarak akademik faaliyetlerinin dışında kişisel, mesleki, eğitsel ve sosyal destek verilmesi bir zorunluluk halini almıştır. Öğrencilerin bu gelişimlerinden okul psikolojik danışmanları sorumlu olmuş ve okul içi paydaşlara ve velilere yönelik gelişimsel faaliyetleri de üstlenmişlerdir (Gündüz ve Çelikkaleli, 2009).

Okul psikolojik danışmanının okul içindeki rolü incelendiğinde ise öğretmen ve yöneticilerden farklı, ancak onların yeterliklerini destekleyici nitelikte olduğu söylenebilir. Ayrıca okul içinde öğrencilerin ruh sağlığını koruyucu ve geliştirici bir eğitim ortamı sunulmasında başrol sahibi olmakla beraber öğrencilere, öğretmenlere ve yöneticilere bilgi verme, müşavirlik yapma ve yönlendirme görevleri de

bulunmaktadır. Geniş bir mefkure çerçevesinde bakıldığında okul psikolojik danışmanlarının toplumsal değişimin ve insan gelişiminin temel unsurlarından biri olduğu açıkça görülmektedir (Kuzgun, 2011).

Okul psikolojik danışmanlarının sağladığı temel hizmetler üç alt başlıkta sıralanabilir: mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı, eğitsel rehberlik ve kişisel rehberlik. Sırasıyla incelemek gerekirse bu hizmetler şu şekildedir:

Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: Bireylerin meslekleri tanımaları ve kendi niteliklerine uygun mesleği seçmeleri, mesleklere hazırlanmaları ve mesleki anlamda gelişme göstermeleri amacı ile bireylere sağlanan yardım sürecidir (Kepçeoğlu, 1999). Öğrencilerin meslek seçimlerinde, kariyer hedeflerine yönelik kararlar almalarında ve tüm bunlara hazırlık yapmalarında onlara sağlanan bir yardım hizmetidir ve eğitimin hangi kademesinde yahut hangi aşamasında olursa olsun psikolojik danışmanlardan beklenen en mühim işlevdir. (Yeşilyaprak, 2016)

Eğitsel rehberlik ve psikolojik danışma: Psikolojik danışma ve rehberlik alanına mesleki rehberliğin ardından giren eğitsel rehberliğin, örgün eğitim kurumları içinde yaşanan eğitsel sorunların meslek seçimine yönelik problemleri etkilediği düşünülerek ortaya çıktığı söylenebilir. Ancak bireyin eğitim yaşamına dönük olarak yaşadığı bütün problemlere yönelik sağlanan psikolojik yardımlar eğitsel rehberliğin kapsamında bulunmaktadır (Kepçeoğlu, 1999). Açıkça ifade etmek gerekirse eğitsel rehberlik; öğrencilere okul ve alan seçimi, okula ve çevreye uyum, verimli çalışma alışkanlığı edinme, öğrenmeyi güçleştiren durumlardan kurtularak başarılı olabilme, yeteneklerini keşfetme ve geliştirebilme, zamanı verimli kullanma gibi işlevleri bulunan yardım sürecidir (Can, 2003).

Kişisel rehberlik ve psikolojik danışma: Kişisel problemler mesleki ve eğitsel sorunların ardından rehberlik hizmetlerinin dikkatini çekmiş ve yeni bir boyut olarak alana dahil olmuştur, bireyin kişisel sorunlarının çözümü için sağlanan psikolojik yardımları içermektedir (Kepçeoğlu, 1999). Kişisel rehberlik, öğrencinin kişisel ve sosyal gelişimini dönük sağlanan duygusal, davranışsal ve bilişsel sorunlarında ona yardımcı olma amacı güden rehberlik hizmetidir (İşmen Gazioğlu ve Mertol İlgar,

2016). Bu hizmetle bireyin kendini psikososyal bir gerçeklik içerisinde anlaması, kendini kabullenmesi, çevresindeki durumu gerçekçi bir gözle kavrayarak kendi ilgi ve yeteneklerini bu çevre içerisinde en iyi şekilde kullanabilmesi hedeflenmektedir (Kaya, 2014).

2.1.4. Psikolojik Danışmanın Sahip Olması Gereken Kişilik Özellikleri

Psikolojik danışmanlık ve rehberlik mesleğinde nitelikli bir lisans eğitimin yanında bu mesleği icra eden kişilerin verimli ve sağlıklı tesirler bırakılmak adına belli birtakım özellikleri de taşıması esastır. Aksi takdirde çalışma sahasında yer alan muhatapların psikolojik sağlamlıkları üzerinde yeterli düzeyde gelişim sağlanması engellenebilir. Bu bağlamda alanyazında yapılan çalışmalar ve uzmanlar tarafından psikolojik danışmanlarda olması gereken kişilik özellikleri şu şekilde ifade edilmiştir:

Özgüven'e (2004) göre etkili bir psikolojik danışman; duygusal kararlılığa sahip, zeki, empatik bir anlayış ve seziş sahibi olmalı, fikirlerinde esnek ve önyargılardan uzak, başkalarını anlamaya ve onlara yardım etmeye istekli tavır takınmalı, antisosyal ve düşmanca tutumlardan uzak kalmalı, sorunları olduklarından basit ve önemsiz görme eğiliminde olmamalı ve sır saklayabilmelidir.

Corey (2008) ise etkili psikolojik danışman; hayattan ne istediğini bilen, kendine saygılı, kendini yeterli gören, hata yaptığı takdirde bunu kabul eden, kişilerarası iletişim becerilerine sahip, değişime açık, kararlı, özgün, samimi, dürüst, mizah anlayışı bulunan, varoluşla yetinmek yerine dolu dolu yaşamaya istekli, cesur, başkalarının da kendileriyle beraber güçlü hissetmelerine izin veren, yardım ve sevgi alan, yardım ve sevgi veren bir birey olmalıdır.

Korkut Owen ve Dost'un (2020) psikolojik danışman adaylarıyla yaptığı nitel bir çalışmada etkili bir psikolojik danışmanın sahip olması gereken özellikler; kuvvetli iletişim becerilerine ve bu iletişim için gerekli koşullara sahip olmak, insanlarla olmaya ve onlara yardım etmeye istekli olmak, psikolojik anlamda sağlıklı ve öz farkındalığa sahip olmak, yansızlık ve yeniliklere farklılıklara açık olmak; profesyonel bir şekilde etik ilkelere bağlı olmak şeklinde tespit edilmiştir.

Ledyart'ın (1994) yaptığı bir çalışmada ise psikolojik danışmanların kendine güvenen, arkadaş canlısı, dışa dönük, kabullenici, verimli ve iddialı, anlayışlı, iyi bir dinleyici, sır saklayabilen, dış görünüşü düzgün, duygusal istikrar sahibi bir profil çizmesi gerektiği saptanmıştır.

Koçak (2018) tarafından okul psikolojik danışmanlarıyla yapılan bir başka çalışmada da psikolojik danışmanların empatik, mesleki bilgiye sahip, saygılı, değişime ve yeniliklere açık, özgüvenli, cesaretlendirici, dürüst, işbirliği yapabilen, öz-farkındalık sahibi ve düzeyli bir mizaha sahip gibi özelliklere sahip olması gerektiği belirlenmiştir.

Korkut Owen ve arkadaşlarının (2014) psikolojik danışman eğitimcileri ile yaptığı çalışmada da psikolojik danışmanların dürüst, öz-farkındalık sahibi, empatik anlayış içerisinde, iletişime açık, yardım etmeye gönüllü olan, yardımsever, olaylara ve kişilere esnek bakabilen, duyarlı kimseler olması gerektiği vurgulanmıştır.

2.1.5. Okul Psikolojik Danışmanlarının Yaşadığı Sorunlar

Okul psikolojik danışmanları görevlerini yerine getirirken onların tükenmişlik düzeylerini etkileyebilecek birçok durumla karşı karşıya gelebilmektedirler. İşbu tezde eğitsel rehberlik başlığı altında okul psikolojik danışmanlığının sahip olduğu rolleri sıralarken okul içerisinde öğretmen ve idarecilerden farklı rollere sahip oldukları dile getirilmiştir. Bu farkın da etkili olduğu birçok durum, okul psikolojik danışmanlarının okul içerisinde sorunlar yaşamasına neden olmaktadır.

Parmaksız ve Gök'ün (2018) yapmış olduğu çalışmada en sık yaşanan sorunların okul içerisindeki diğer paydaşların işbirliğinden uzak durması ve sorumluluk almamaları, etkinlik uygulamaya sıcak bakmamaları, öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlamaktaki isteksizlikleri, rehberliğe bakış açılarının olumsuz olması, idarecilerin rehberlik hizmetlerini ciddiye almamaları, uygulamada psikolojik danışmanların yalnız bırakılması, işbirliği içindeki insanların umursamaz tutumları, görev tanımının bilincinde olunmaması ve idarenin yersiz talepleri benzeri sonuçlara ulaşılmıştır.

Çokamay ve arkadaşlarının (2017) yapmış olduğu çalışmada ise psikolojik danışmanların görev tanımlarındaki belirsizlik, onlara yönelik idare ve öğretmenler tarafından gerçekçi olmayan beklentiler olması, ailelerin yapılan etkinliklere ve görüşmelere katılımlarının yetersizliği, okul ruh sağlığı ve rehberlik hizmetlerinin işbirliği içinde ve sistematik bir şekilde yürütülüyor olması gibi sorunlar tespit edilmiştir.

Bir çalışmada Tagay ve Çakar (2017), okul psikolojik danışmanlarının velilerin bilinçsizliği, ilgisizliği ve toplantılara katılım göstermemesi, öğretmen ve idarecilerin ilgisiz, isteksiz ve olumsuz tutumlarda bulunması, çalışma ve sunum yapılacak ortam sorunu, görüşme yapılacak mekan sıkıntısı, sosyal destekten yoksun kalınması, öğrenci sayılarındaki fazlalık, ailelerin olağandışı beklentileri, sınır, standart ve ilkelerin net durumlar ortaya koymaması gibi güçlüklerle karşı karşıya geldikleri görülmüştür.

Hatunoğlu ve Hatunoğlu'nun (2006) çalışmasında da okul psikolojik danışmanlarının karşılaştığı sorunlar şu şekilde belirtilmiştir: rehberlik hizmetlerinin öneminin idare ve öğretmenler arasında yeterli düzeyde kavranmamış olması, rehberlik faaliyetlerinin resmiyetteki işleyişi ile tatbik edildiğindeki işleyişi arasında çok fark bulunması, buna bağlı olarak rehberlik hizmetlerin kalitesinin düşüklüğü, idare ve öğretmenlerden yeterli düzeyde destek alınamaması.

Yapılan çalışmalar ve alanyazın incelendiğinde en sık karşılaşılan sorunların okul psikolojik danışmanlarının eğitimin diğer paydaşlarından (öğretmen, idare, veli) yeterli düzeyde destek bulamaması, eğitimin diğer paydaşlarının rehberlik hizmetlerine olan olumsuz bakış açıları ve yapılan faaliyetlerde okul rehberlik servisinin yalnız bırakılması olduğu söylenebilir. Bu tutumlar rehberliğin işbirliği ilkesine aykırı bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2. KİŞİLİK KAVRAMI VE KİŞİLİK KURAMLARI

2.2.1. Kişilik Kavramı ve Tanımları

İnsanları kar taneleri gibi birbirlerinden farklı kılan ve yaşamları boyu aldıkları kararlarda, verdikleri tepkilerde, kendilerine bir yaşam çevresi kurmalarında rol sahibi olan başlıca faktörlerden biri kişiliktir. Kişilik, birçokları tarafından farklı boyutlarda, farklı temel anlayış çerçevelerinde ve farklı yaklaşımlar içerisinde tanımlanmıştır.

Kişilik kavramı hakkında uzmanlar tarafından yapılan farklı tanımlar aşağıdaki gibidir:

Çiçek ve Aslan'a (2020) göre kişilik bireyin hem kendisini hem de diğerlerini tanıyabilmesi için gerekli olan önemli kilometre taşlarından biridir. Kişilik; bireyin bir bütün halinde duygusal, fiziksel ve zihinsel yetilerinin bir araya gelmesi ve yaşamındaki her davranış, tutum ve eylemin dışavurumudur.

Burger'e (2014) göre kişilik, bireyin içinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve içsel süreçler olarak tanımlanabilir.

Mayer'e (2007) göre kişilik bir parçalar sistemidir organize olan, gelişen ve bir kişinin eylemlerinde ifade edilir. Kişilik, o bireyin temel psikolojik alt sistemlerinin kolektif eylemini temsil eden, bireyin içindeki organize, gelişmekte olan sistemdir.

Pervin ve arkadaşlarına (2005) göre kişilik, kişinin tutarlı duygu, düşünce ve davranış kalıplarını açıklayan özelliklerini ifade eder.

Bergner'e (2020) göre pek çok anlatımda kişilik, tamamen veya kısmen, davranışın altında yatan ve neden-sonuç olarak davranışla ilişkili bir varlık (örneğin bir yapı veya mekanizma) olarak görülür.

Allport (1961) ise kişiliği "karakteristik davranış ve düşünceyi belirleyen psikofiziksel sistemlerin birey içindeki dinamik organizasyonu" olarak tanımlamıştır.

Ayrıca Allport, kişiliğin diğer dillerdeki kullanım biçimlerinden yola çıkarak Latince'deki persona kavramından türediğini ve bu kavramın Eski Yunan'da sahnelenen tiyatro oyunlarında oyuncuların yüzlerine taktıkları mimiklerini, rollerini yansıtan maskelere verilen bir isim olduğunu belirtmiştir. Allport'un öne çıkardığı bu durumdan hareketle Butler (1986) ise kişiliği, bireyin dış dünyayla yüzleştiği vakit giydiği maske olarak tanımlamıştır.

Kişilik için yapılan birçok tanım ele alınarak en genel ve kapsayıcı haliyle bireyin doğuştan getirdiği, onu diğerlerinden ayıran ve sonradan edindiği niteliklerin bütünüdür denilebilir; kişilik yapısı itibarıyla bireyin duygusal, zihinsel, fiziksel ve sosyal niteliklerinin devamlılık gösteren yönlerini içerir (Özdemir vd., 2012).

2.2.2. Kişilik Kuramları

2.2.2.1. Psikoanalitik Kuram

Spinoza tarafından öne sürülen ‘‘nedensellik’’ terimi psikoanalitik yaklaşımın temellerini oluşturmaktadır. Nedensellik kavramı, insan davranışlarının rastgele ortaya çıkmadığı, her davranışın altında bir sebep yattığını savunmaktadır. Bu görüş davranışların her zaman çevreden gelen etkilerle gerçekleşmeyeceğini bazı durumlarda davranışın sebebinin insanın kendi iç dünyasında yatabileceğini de belirtmektedir (Sağlık, 2021).

Bu görüşlerden yola çıkan Freud bir kişilik kuramı haline gelen psikanalitik kuramın ortaya çıkmasına öncü olmuştur. Psikanalitik kuram, psikoloji biliminin çoğunlukla yoğunlaştığı bilince olan yaklaşımını bilinçdışı süreçlere doğru genişletir. Bundan hareketle topografik bir model sunan psikanalitik kuram, bu modelde bilinç, bilinçaltı ve bilinçdışı olarak ayırdığı kişiliği inceler (Tuzcuoğlu, 1995).

Freud topografik modelin yanında davranışları id, ego ve süperegö üçlüsüyle beraber açıklamıştır. İd kişinin biyolojik temelli parçası ve hazlarının merkezidir, ego bireyin kişiliğini yönetebilme becerisi ve psikolojik parçasıdır, süperegö ise bireyin içinde bulunduğu toplumsal normları ve kendini yargılaması olarak ifade edilir. Freud'a göre id veya süperegö tarafından güçlü bir biçimde kontrol edilen kişi tam

anlamıyla işlev gören bir insan olarak kabul edilmez. Toplum da yaşam ve ölüm içgüdülerinin getirdiği norm dışı davranışları yasaklarla engellemeye çalışır, bu kural ve yasaklar egonun yön değiştirip işlevsiz kalmasına sebep olmaktadır. Bilinçdışına itilen güdüler orada tutmak içinse psişik enerjinin çoğunluğu kullanılır ve birey kişiliğini yönlendiremez hale gelebilir (Özoğlu, 1982; Özsu, 2015). Sağlıklı bir bireyin egosunun id ve süperego arasındaki dengeyi sağlaması beklenmektedir.

Freud, psikanalitik kuramı geliştirmesinin ardından çalışmaları yürüten birçok uzman bu kuramdan esinlenerek benzer faaliyetler yürütmüştür. Freudyen ekolde yetişen ve sonrasında Freud'un düşüncelerinden uzaklaşarak kendi görüşlerini ortaya koyan uzmanlardan biri de Jung'dur.

Jung'un Freud'dan farklılaşmasının başında Freud'un indirgemeci yaklaşımı bulunmaktadır. Jung insan davranışlarının bu yaklaşımla izah edilemeyeceğini ve rüyaları açıklamakta da yetersiz olduğunu savunuyordu. Jung her ne kadar Freud'un rüyaların bir telafi mekanizması olduğu fikrine katılsa da rüyaların libido gibi tek bir sebebe indirgenemeyecek kadar karmaşık bir yapıya sahip olduğunu düşünüyordu. Bunun bir sonucu olarak da Freud'dan ayrılarak yeni bir sistem geliştirdi (Çetin, 2010).

Bir diğer farklılaşma noktası ise Freud'un bireysel bilinçaltına karşı, Jung'un onun yanına konumlandığı kolektif bilinçdışıdır. Freud'un kurduğu yapıda bireysel bilinçaltı neredeyse bütün ruhsal durumları izah etmeye yetiyordu. Oysa Jung'a göre asıl mühim olan husus bireysel bilinçaltından ziyade kolektif bilinçdışıdır. Tüm insanoğlunda ortak olduğunu düşündüğü bu bilinçdışı, irsi bir şekilde atalardan gelen ve bütün maziye kapsayan izlenimleri içermektedir (Gürses 2007).

Freudyen ekolün psikoloji dünyasına kazandırdığı ve sonrasında Freud'tan farklılaşarak kendi kuramını inşa etme gayesi güden bir diğer isimse Alfred Adler'dir. Bireyin kişilik gelişiminde toplum faktörünü öne çıkarması Adler'in libido kökenli açıklamalarda bulunan Freud'tan farklılaştığı en temel noktalardan biridir.

Adler'in bir diğer farklılığı ise Freud'un karmaşık kuramına kıyasla herkesin anlayacağı basit bir kuram geliştirme çabasında olmasıdır (Semih, 2012).

İnsana bakış açısı da Adler'i Freud'tan ayıran bir diğer noktadır. Freud'un aksine insana zayıf ve pasif bir gözle bakmak yerine insanı kendi seçimlerini yapabilen aktif bir varlık olarak değerlendirmiştir. Adler'in kuramına göre kişi seçicidir, tektir, hayatını şekillendirme gücü olan ve karar alabilen bir varlıktır. Bunun yanı sıra aşağılık kompleksi, üstünlük kompleksi gibi yeni kavramlarla farklılığını göstermiş, ego karşısında benlik kavramını öne sürmüş ve kardeş sırası, sosyal ilgi gibi hususları öne çıkararak kendi görüşlerini şekillendirmiştir. Kuramı oluşturan kavramların (aşağılık kompleksi, sosyal ilgi ve doğum sırası gibi) bireyin yaşam tarzını ve kişiliğini doğrudan etkilediği görüşü hâkimdir (Aytekin ve Aytekin, 2023; Eker, 2012).

Tüm bu geleneksel Freudyen isimlerin yanı sıra, psikanalitik kuramdan etkilenen yenilikçi isimler de bulunmaktadır. Bu isimler, Adler ve Jung'un temel hatlarını koruyarak farklılaştığı psikanalitik yapının aslını 20. yüzyıl sosyal psikolojisiyle birleştirerek bozan Neo-Freudçulardır. Eric Fromm da bu grubun içinde insanın konumuyla ilgili olarak varoluşçu-fenomenolojik yaklaşım unsurlarını işin içine katarak yazdıklarıyla dikkat çeken isimlerden biridir (Wulff, 2005). Yola sosyoloji ile çıkan Fromm'un psikolojiye olan katkıları toplumsal sorunları psikanalitik bir gözle incelemesi şeklinde gerçekleşmiştir. Fromm psikolojinin bireyi merkeze alan düşüncelerine karşı çıkmış toplum psikolojisini olanca gücüyle açıklamak için uğraş vermiştir (Kiraz, 2018).

Psikanalizi ve psikanalitik kuramı yeniden yorumlayan isimlerden bir diğeri ise Karen Horney'dir. Bireyin kişiliğinin belirlenmesinde Freud'un determinizm ilkesini ve bilinçdışı süreçlerini kabul etse Freud'un biyolojik temelli düşüncelerinden farklı olarak toplum ve çevre faktörünün daha önemli olduğunu savunmuş, nevrozlar ve kişilik bozukluklarının da bu faktörler neticesinde gerçekleştiği görüşünü dile getirmiştir. Horney'e göre çocuk tehditkâr bir dünyada kendini aciz ve yalnız hisseder, nevroz çocuğun yaşadığı bu temel kaygıları azaltabilmek amacıyla kullandığı savunma mekanizmaları sonucu kendini gösterir. Ardından derinleşen bu

nevrozlar bireyde psikozlara ve kişilik bozukluklarına dönüşecek bir yaşam çizgisi çizebilirler. Ayrıca Horney, kadın cinselliği ve kendi kendine psikanaliz gibi hususları da ön plana çıkarmıştır (İnanç ve Yerlikaya, 2012; Kavut, 2018).

Freudyen ekolden etkilenerak kendi kuramını şekillendiren bir başka isim de Erik Erikson'dur. Freud'un psikoseksüel kuramında ergenliğe kadar ele aldığı kişilik gelişim dönemlerini yaşamın bütün evrelerinde incelemiş, sosyalleşme ve iletişim faktörlerini de işin içine katmıştır (Özdemir vd., 2012).

İnsanın kişilik gelişimini sekiz yaşam döneminde inceleyen Erikson, kişilik gelişiminde hem biyolojik etkenlerin hem de sosyal çevrenin öneminden bahsetmiştir. Ona göre bireyin her bir gelişim döneminde yerine getirmesi gereken hedefler bulunmaktadır. Ayrıca her bir dönemde baş edilmesi gereken farklı çatışma ve karmaşa durumları mevcuttur. Bu çatışmalarla baş ettiği takdirde birey içinde bulunduğu yaşam dönemini başarılı şekilde atlatabilmektedir (Gürses ve Kılavuz, 2011).

Bahsi geçen sekiz gelişim dönemi şu şekildedir: temel güvene karşı güvensizlik, bakım verenle bebek arasında oluşan bağlanma düzeyinden etkilenir; özerkliğe karşı kuşku ve utanç, bu dönemde çocuğun dünyayı keşfinde aile tarafından ne derece serbest bırakıldığıyla sınıanır; girişkenliğe karşı suçluluk, çocuğun en çok soru sorduğu yaş dönemidir, bu süreçte çocuğun sorularına merak ettiklerine çevredekilerin vereceği tepkiler en kritik noktadır; başarıya karşı aşağılık duygusu, okul hayatına adım atmasıyla beraber çocuğun akademik hayatında karşılaşacağı sonuçları içermektedir; kimlik kazanımına karşı rol karmaşası, ergenliğin fırtınalı dönemleridir; yakınlığa karşı yalıtılmışlık, meslek öğrenimi ve çalışma hayatına adım atan genç yetişkinin çevre edinme ve yakınlık kurma deneyimleridir; üretkenliğe karşı durgunluk, orta yaş sürecinin birikim ve yatırım yapma, aileye uygun koşullar sağlama ve mesleki olarak yer edinme aşamasıdır; benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk, yaşı ilerleyen birey geriye dönüp geçmiş yaşamını değerlendirerek kendisiyle ilgili bir kaniya varmaktadır (Feist ve Feist, 2009).

Erikson bu evrelerin herhangi birinde yaşanan bir çatışmanın bir sonraki evrede telafi edilebileceğini belirtmiştir. Ayrıca bu evreler içerisinde en kritik olanını ergenlik olarak görmüştür. Diğer isimlerin önem verdiği dönemler ise şu şekildedir: Freud ve Adler ilk beş yıl, Sullivan için ön ergenlik, Jung içinse orta yaş öneme sahiptir (Gündoğdu, 2016).

2.2.2.2. İnsancıl Yaklaşım

İnsancıl yaklaşıma göre sağlıklı gelişim ve bireyin potansiyelini kullanabilmesi hedeflenmektedir. İnsan kendini gerçekleştirme potansiyeline sahiptir. Aksi bir durumun yaşanması takdirde ortaya çıkan patolojilerin kaynağı bireyin patolojik bir çevre tarafından engellenmesi olarak belirtilmiştir. Bireyin kendine ve ne istediğine karşı olan farkındalığının azalması peşinde gelişimin engellenmesini getirmektedir (İnanç ve Yerlikaya, 2012; İnözü Mermerkaya, 2022).

Diğer kuramlardan farklı olarak insancıl yaklaşımda olaylara geçmiş ve bilinçdışı karmaşalar yerine bilinçli bir farkındalıkla yaşamın sorumluluğunu insana yükler, bu durum da bireyin doğrudan odak noktası olduğunu, yaşamın şimdi ve burada yaşandığını göstermektedir. İnsan olaylara bazen otomatik tepkiler gösterip bilinçaltı güdülerin tesirlerine maruz kalsa da her an kendi yazgısı peşinden koşar ve eylemlerine karar vermek onun elindedir, iradesi özgürdür (Burger, 2006; İnözü Mermerkaya, 2022).

İnsancıl yaklaşımın temsilcilerinin başında Carl Rogers gelmektedir. Rogers, fikirlerini bireyi merkezine aldığı bir temel ile oluşturmuştur. Freud'dan farklı olarak Rogers insanın temel hazlarını terbiye edilmesi gereken bir yapıda görmemiş, insan doğasını açıkça iyi olarak tanımlamıştır. Ona göre kişilik belli bir yaşa kadar oluşum gösterip ardından sabit bir formda kalmaz, yaşam boyu değişkenlik gösterebilir (Keleşoğlu ve Akyüz, 2022).

Bir diğer insancıl yaklaşım temsilcisi olan Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'nden etkilenen Rogers, kişiliği motive eden en önemli gücün kendini gerçekleştirme güdüsü olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu güdünün doğuştan geldiğini ve annenin/bakım verenin sunduğu koşulsuz sevginin kendini gerçekleştirme

güdüsünü desteklediğini savunmaktadır. Böylece sevgi ihtiyacı karşılanan bireyin olumlu benlik imgesi gelişmektedir. Yaşanan uygun davranışlar neticesinde gösterilen koşullu sevgiye maruz kalan çocuklar ise annesinin bu tutumunu içselleştirir ve yalnızca belirli şartlar altında kendini değerli hisseder (Akveran ve Aytekin, 2020; Schultz ve Schultz, 2007).

Rogers (2011), bireyin tahakkuk etmesini arzuladığı en büyük dileğin bilerek yahut bilmeyerek “kendisi olmak” olduğunu dile getirmiştir. Birey hayata maruz kaldığında sahte yüzleri ve maskeleri atar, ortada daha sade ve kendisi olmanın çıkar yolunu arayan bir insan kalır. Ancak Rogers, bireylerin sahip olmayı istedikleri ve onlara göre olumlu olan tüm nitelikleri taşıyan bir yapı geliştirdiklerini belirtir ve buna ideal benlik der. İdeal benlikle kişinin taşıdığı benlik arasındaki fark, uyumsuzluğa ve sağlıksız bir kişiliğe neden olmaktadır. Kişiyi tanıyan gene kişinin kendisi olduğu için kişi kendini gerçekleştirebilmek adına ideal benliğiyle kendi benliği arasındaki tutarsızlıkları azaltmalıdır (Feist ve Feist, 2009; Yılmaz, 2016).

İnsancıl yaklaşımın önemli temsilcilerinden bir diğeri de Abraham Maslow’dur. Maslow kişilik kuramında iki tür güdü belirlemiştir, bunlar yetersizlik ve büyüme güdüleridir. Yetersizlik güdüsü ihtiyaç duyulan bir unsurun (fizyolojik ihtiyaçlar) eksikliğinde ortaya çıkarken karşılık beklentisi olmayan sevgi ve bireyin kendini gerçekleştirme gibi gereksinimlerin karşılanması ile büyüme güdüsü kendini gösterir. Maslow zamanla bu iki güdüyü beş ana sınıfa ayırarak ihtiyaçlar hiyerarşisini ortaya çıkarmıştır (Burger, 2006)

Ortaya çıkan söz konusu ihtiyaçlar hiyerarşisinin ilk basamağı bireyin yaşamını idame ettirebilmesi için gerekli olan yemek yeme, uyuma, su içme, cinsellik gibi gereksinimlerinin karşılandığı fizyolojik ihtiyaçlar basamağıdır. Bu basamağı barınma, korunma ve istikrarın sürdürülmesi gibi gereksinimlerle öne çıkan güvenlik basamağı takip eder. Maslow güvenlik gereksinimi giderilmeden diğer basamaklara adım atılamayacağından bahsetmektedir. Bu yüzden güvenlik basamağı karşılanmadan bireyin sosyal ihtiyaçlarını (sevgi, aidiyet, özsaygı ve kendini gerçekleştirme vb.) karşılamak için herhangi bir girişimde bulunması mümkün çok da mümkün değildir. Üçüncü basamak olarak toplum içinde yer edinebilme, aidiyet

hissini yaşama, sosyalleşebilme, sevmeye sevilme ve şefkat duygularının yer aldığı sosyallik basamağı belirlenmiştir. Saygınlık kazanabilme, özsaygı duyumsama ihtiyaçları ise saygı basamağını dördüncü basamak olarak atamıştır. Son basamak ise Maslow'un sıkça üzerinde durduğu kendini gerçekleştirme basamağıdır. Diğer dört basamakta yer alan ihtiyaçları karşılayan birey için geriye kendini gerçekleştirme ihtiyacı kalmıştır. Bunun sebebi, temel gereksinimlerin tatmin derecesinin psikolojik sağlık derecesi ile doğrudan pozitif yönlü bir ilişkiye sahip olmasıdır. Kendilerini gerçekleştiren bireyler kendilerinin farkında olma eğilimindedirler, kişisel gelişimleriyle alakadar olup başkalarının fikirleriyle daha az ilgilenirler ve potansiyellerini gerçekleştirmek için çaba gösterirler (Kula ve Çakar, 2015; Maslow, 1970; Shahrawat ve Shahrawat, 2017).

Ayrıca Maslow, insanlarda yaşanan nevrotik durumların vücut için gerekli olan değerlerin eksikliği ile beraber güvenliğe, aidiyete ve bütünleşmeye, karşılıklı yoğun sevgiye, saygınlık ve itibara duyulan doyurulmamış bir özlemden kaynaklandığını belirtmiştir (Maslow, 2001).

2.2.2.3. Ayrıcı Özellik Yaklaşımı

Bireyin belirli bir kişilik özelliğini ne derece gösterdiğine göre bireyi tasnifleyen bu yaklaşım ayrıcı özellik yaklaşımı olarak bilinmektedir. Kişilik özellikleri bu yaklaşıma göre zaman içinde değişmez ve farklı durumlarda istikrarlı bir şekilde kendini gösterir. Kuramın temsilcileri, bireyin kişiliğini temel özelliklerinin iç içeliği ile açıklar, bu temel özellikler tespit edildiği takdirde bireyin kişiliği de çözümlenmiş olur. Yaklaşım içerisinde kişilik değişiminden çok söz edilmez, ilk adım olarak bireyin ayrıcı özellikleri belirlenir ve davranışları yordanmaya çalışılır, sonraki adımda davranış özelliklerinin ardındaki süreçleri açıklamak için uğraş verilir ve bireyin belirli bir özelliği ne derece taşıdığına bakılır (Burger, 2006; Cüceloğlu, 2013).

Ayrıcı özellik yaklaşımının öncülerinden Allport iki insanın hiçbir zaman bütünüyle birbirine benzeyemeyeceğini belirtir. İnsanın her bir davranışı kendine özgüdür ve insanların birbirlerinden nasıl ayrıştıklarını ve nasıl davranışlarda

bulunduklarını incelemekte en muteber birim, ayırıcı özellik (trait) kavramıdır (Burger, 2006). Eysenck, Cattell ve Allport'un çalışmaları ilerleyen süreçte ayırıcı özellik yaklaşımı ile beş faktör kişilik kuramına öncü olmuşlardır.

2.2.2.4. Beş Faktör Kişilik Özellikleri

Kişilik, her bir farklı duruma karşı birbiriyle aynı olmayan tepkiler vermeyi içeren şahsi özellikleri meydana getirir ve bireylerin yaşam biçimini akseder. Eysenck, Allport ve Cattell'in çalışmaları neticesinde kişilik, bir özellik olarak ele alınmıştır. Allport'a göre kişilik bireye mahsus olmakla beraber değişmeye açıktır ve bireye mahsus duygu, düşünce ve davranış oluşumudur (Erişti, 2010; akt: Türk, 2016).

Kişilik ile ilgili birçok görüş işbu tezde de bahsi geçtiği üzere ifade edilmiştir. Beş faktör kişilik kuramı birbirinden farklılaşan bu görüşleri tek çatı altında bütünleştirerek yeni bir çerçeve oluşturmuştur. Yapılan çalışmalar, kişilik ile ilgili çalışmaların beş faktörde içerisinde derlenebileceğini göstermektedir. Bu faktörler incelendiğinde; dışadönüklük, duygusal denge/nevrotizm, yumuşak başlılık, deneyime açıklık ve sorumluluk olarak belirlenmiştir (Bacanlı vd., 2009).

Beş faktörlü kişilik kuramı tarihsel olarak gözden geçirildiğinde ilk olarak 1961 yılında Tupes ve Cristal tarafından tanımlandığı görülmektedir (Mcree ve Costa, 1992). Ayrıca bu beş faktör Cattell'in otuz beş değişkenini kullanan çalışmalarda da fark edilmiştir (Goldberg, 2013). Sonrasında Goldberg farklı araştırmacılarla beraber yaptığı çalışmalar sonucunda bahsi geçen beş özelliği (treit de denilmektedir) ele almıştır. Beş özelliğin muhtevası özetle incelendiğinde dışa dönüklüğün sosyal, iyimser, hareketli bir yapı sunduğu; uyumluluğun yardımsever, affedici, yumuşak kalpli, doğru sözlü bir yapı; öz-disiplinin güvenilir, çalışkan, disiplinli, düzenli bir yapı; nevrotizmin endişeli, duygusal, güvensiz bir yapı; deneyime açık, hayal gücü kuvvetli ve meraklı bir yapı sunduğu görülmektedir (Tatliloğlu, 2014).

Esasen beş faktör kuramının temelini, algılanan farklı şahsiyet özelliklerinin muhtelif kültürlerin günlük hayatlarındaki konuşma biçimlerine aksedeceği ve kişisel

farklılıkların dilde farklı kelimeler biçiminde kodlanacağı fikri oluşturmaktadır (Somer, 1998).

Mcree ve Costa'nın çalışmaları ise beş faktörlü kişilik yapısının detaylı şekilde araştırılmasında öncü olmuştur. Mcree ve Costa (2003), kuramın öncelikle kişiliğin uzun süre sabit kalması durumunu sorgulayarak bir gerçeklik sahası bulduğunu ifade etmişlerdir. Bununla beraber hayat insanların önüne sürekli yeni deneyimler sunarken kişiliğin de sabit bir yapıda kalamayacağına kanaat getirmişlerdir. Kişiliğin en az iki farklı parçadan oluşması dâhilinde değişebilecek bir form olduğunu düşünen Mcree ve Costa, ancak beş faktörlü bir kişiliğin değişim rüzgârının tesirinden etkilenip statik kalamayacağını tespit etmişlerdir.

Kurama ismini veren beş faktör ise aşağıda detaylı şekilde açıklanmıştır:

2.2.2.4.1. Dışadönüklük

Eysenck'in öne sürdüğü dışadönüklük-içedönüklük ve nevrotizm bileşenleri üzerine çalışma yapan birçok araştırmacının elde ettiği sonuçlar bu bileşenlerin çoğu zaman temel bileşenler olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Beş faktör kişilik kuramının ilk boyutu olan dışadönüklük de özellikleri açısından Eysenck'in açıkladığı dışadönüklük boyutuna yüksek oranda benzerlik göstermekte ve özünde girişken, heyecanlı, hayat dolu, neşeli, sosyal olan ve konuşkan gibi nitelikleri barındırmaktadır (Sevi, 2009).

Bu boyutun bir ucunda dışadönük bireyler yer alırken diğer ucunda ise içedönük bireyler yer almaktadır. Dışadönük kimseler fazlasıyla sosyal, aynı zamanda iyimser, enerjik, girişken ve sıcakkanlı bir şahsiyete sahiptirler. İçe dönük bireyler çoğunlukla bu nitelikleri taşımazlar, lakin enerjisi düşük ve asosyal oldukları da söylenemez (Burger, 2006).

Esasen sosyal, eğlenmeyi ve konuşmayı seven, arkadaş canlısı, iyimser ve insan odaklı olma gibi nitelikler dışadönüklüğü temsil etmektedir. İçe kapanıklık ise ağır başlılık, çekingenlik, coşkun olmama, görev odaklı ve mesafeli olma, sessiz sakin ve utangaç olma ise içe dönüklüğün timsalidir (Aktan, 2016).

2.2.2.4.2. Nevrotik

Beş faktör kuramının bir diğer bileşeni nevrotikliklerdir. Nevrotiklik bileşeni depresif, hüzünlü ve kaygılı olma, gerginlik, tedirginlik, huzursuzluk, sabırsızlık, ekseri duygusal dengesizlik yaşama gibi kişilik özelliklerini içermektedir (Doğan, 2013)

Nevrotik kapsamında yer alan bireyler suçluluk, sinirlilik, hüznü ve korku gibi olumsuz duyguları yaşama eğilimindedir. Nevrotikliğin çeşitli uyum sağlama sorunları ve ruhsal sağlık problemleriyle ilişkili olması, yaygın psikiyatrik sorunların başını çektiği depresyonla da sıcak temas halinde olduğunu göstermektedir (Basım vd., 2009).

2.2.2.4.3. Sorumluluk

Costa ve arkadaşları (1991) sorumluluk boyutunun 1929'da May, Harston ve Maller tarafından incelendiğini ve ego kuvvetinin bir vechesi olarak 1953'de Murray ve Kluckhohn tarafından isteklilik ve sorumluluk alma gibi mefhumlarla açıklandığını ifade etmektedir.

Bu boyut ne kadar disiplin ve kontrol sahibi olduğunu gösterir. Bu boyutu taşıyan bireyler yaşamlarında dikkatli, sorumlu, bağımlı, görev bilinci olan, düzenli, disiplinli, azimli ve başarı kazanma güdüsü güçlü bir kişiliği ifade etmektedirler; bu niteliklere sahip kişilerin hem özerk hem de hiyerarşik yapılar içerisinde birçok görevde başarılı olma ihtimalleri kuvvetlidir (Doğan, 2013; Tatlıhoğlu, 2013).

Tüm bu başarı ihtimallerinin kuvvet kazanmasının yanında araştırmacılar bu boyutun, hem hareket hem de odaklanmayı içermesinden ötürü ilerletici yönlerinin yanı sıra ketleyici yönlerinin de bulunduğunu belirtmektedir. Sorumluluk boyutunun ilerletici yönü, başarıma ihtiyacı ve çalışma azmi olarak tezahür ederken ketleyici yönü, ahlaki titizlik ve temkinli olma şeklinde kendini göstermektedir. Aynı zamanda araştırmacılar, Freud'un süperego kavramının bu boyutla ilgili olduğuna işaret etmektedirler (Mete, 2006).

2.2.2.4.4. Yumuşak Başlılık

Araştırmacılar bu boyutu dürüstlük, güven, özgecilik, fedakârlık, başkalarını düşünme, alçakgönüllülük, iyi huylu olma, hoşgörülülük, iş birliği içinde olma, uyumlu olma, bağışlayıcılık, empatik olma, merhametlilik ve cömertlik gibi kişilik özellikleri ile tanımlanmaktadır (Aslan ve Yalçın, 2013; Bilgin, 2007; Somer vd., 2002).

Yumuşak başlı, uyumlu kişilik özelliği dominant olan kişiler meslek hayatında yöneticilik pozisyonunda ve özellikle hizmet sektörüne dayalı işlerde daha muvaffak olmaktadır. Bunun en temel sebeplerinden biri, yumuşak başlılık kişilik özellikleri ile ilgili olarak kabul gören bireylerarası kolaylaştırıcılık rolü, empatiklik ve güvenilir bir izlenim sergileme niteliklerinin bu tip kişilerde daha sık gözlemlenebilir olmasıdır (Tekin, 2012).

Her ne kadar yumuşak başlılık ve yüksek uyumluluk, bireyi iş birlikçi ve güvenilir çalışma ilişkilerine katkıda bulunan pozitif niteliklere sahip biri olarak gösterse de bireyin kendi için lüzumlu sıkı pazarlık azmini, kendini öncelemesini, kendi çıkarını gözetmesini, diğerlerini idare edebilme ve etkileyebilmesini engelleyen nitelikler de bulundurmaktadır (Çetin ve Varoğlu, 2009). Bunun sebebi yumuşak başlı bireylerin kişiliğinde yer alan alturist davranışların onları kendinden çok başkasının çıkarını gözetmeye dönük yönlendirmesi olarak yorumlanabilir.

Yumuşak başlı bireylerin aksi davranış gösteren kimseler ise işbirliğinden uzak, uyumsuz, çevreye karşı düşmanca tutum içerisinde olan, belli noktalarda bencil, vurdumduymaz ve empati kabiliyetinden uzak bir profil çizmektedirler (Tekin, 2012).

2.2.2.4.5. Deneyime Açıklık

Beş faktör kişilik modelinin son boyutu ise deneyime açıklıktır. Deneyime açık bireyler, yeniliğe ve çeşitliliği önem verir, sabit düşüncelerle uzak ilişkiler kurar, belirsizliği ise tolere eder hatta geliştirirler. Tam tersi yapıdaki bireyler ise geleneksel hareket ederler, ayakları yere basar ve düşünceleri tasniflidir (Costa ve McCrea, 2010).

Deneyime açıklık içerisinde estetik zevk, hayal gücü, hissiyat, değerler ve eyleme geçmeyi de barındırmaktadır (Çetin vd., 2015)

Bazı araştırmacılar deneyime açık bireyleri kültürle ilişkilendirirken bazıları ise zekâ olarak tanımlamıştır. Alanyazında bu boyutla ilgili çelişkili neticeler bulunmakla beraber en çok tartışılan boyut olarak görülmüştür (Topçu, 2017).

Araştırmacıların dile getirdiği gibi deneyime açık bireyler, diğer kimseler tarafından biraz daha zeki görülme eğilimindedir, ancak zekânın belli bir noktaya kadar kişiyi deneyime açık hale getirebileceği yahut deneyime açıklığın zekânın gelişimine katkı sağlayabileceği söylenebilir.

2.3. TÜKENMİŞLİK KAVRAMI

İnsan odaklı kurum ve kuruluşlarda görev yapan personellerin diğer insanlarla yoğun ve sık bir ilişki ve iletişim içerisinde olması gerekir. Bu durum profesyonel olarak bu görevi yerine getiren personellerde karşılarındaki şahısların mevcut sorunlarının çözümüne, muhtemel problemleri önleme çalışmalarına ve onların sorunlarından etkilenmelerine yol açabilmektedir. Bu yoğun insan trafiği ve çalışma temposu insan odaklı kurum ve kuruluşlarda görev yapan personellerin öfke, stres, yorgunluk ve tükenmişlik duyguları ile karşılaşmalarına neden olmaktadır. Özellikle tükenme duygusu diğer duygular içerisinde kendini en çok gösteren duygulanım olarak öne çıkmaktadır.

Tükenmişlik, ilk defa Graham Greene'in 1961 yılında kaleme aldığı Türkçesi Bir Tükenmişlik Olayı olan "A Burn-Out Case" isimli romanda kullanılmıştır. Geçirdiği ruhsal çöküntü ve düş kırıklıkları nedeniyle yaşadığı yeri ve işini terk ederek Afrika Ormanları'na kaçan Querry isimli ünlü bir mimarın hayatını anlatan eserde, tükenmişlik kavramı "Yüksek bir bıkkınlık durumu yaşanması, bireyin işine duyduğu bağlılık ve idealizmin sönmesi" şeklinde tanımlanmıştır (Çınar, 2016).

Tükenmişlik kavramı literatürde ise ilk defa 1970'lerde ele alınmış, ilk kez Freudenberg tarafından 1974'te Journal Of Social Issues adlı dergide Staff Burn-Out başlığıyla yayımlanan çalışmada kullanılmıştır. Freudenberg'in ardından yetmişli yıllarda tükenmişlikle ilgili yapılan çalışmalar, tükenmişlik kavramının tanımı üzerine yoğunlaşmış; seksenli yıllarda tükenmişlik üzerine yapılan çalışmalarının veçhe değiştirdiği ve daha çok kavramın yapısını açıklamaya dönük çalışmaların yapıldığı görülmüştür (Çam vd., 2018).

Kavramı psikoloji literatürüne kazandıran Freudenberg, tükenmişliği insanların yoğun iş yükü sebebi ile işlerinin yeterliklerini yerine getirememeleri, başka bir deyişle duygusal bir şekilde tükenmeleri olarak açıklamıştır (Erçen ve Yoğun, 2009).

Tükenmişlikle ilgili çalışma yapan isimler arasında yer alan Maslach ve Jackson (1981) kavramı bir tür "insan işi" yapan bireyler arasında sıklıkla görülen

duygusal tükenme ve sinizm sendromu olarak tanımlamışlardır. Bu iki isme göre tükenmişlik sendromunun önemli görülen yönlerinden birini duygusal kaynakların tükenmesi oluşturmaktadır. Duygusal kaynakları tükendikçe çalışanlar, artık psikolojik düzeyde kendilerinden veremeyeceklerini hissedebilirler.

Cherniss (1980) tükenmişliği, bireyin mesleki doyuma yeteri kadar ulaşamaması ve gereğinden fazla düzeyde strese maruz kalması ile beraber mesleğinden soğuyup uzaklaşması olarak tanımlamıştır (Duman vd., 2020).

Dworkin (2001) tükenmişliği, bireyin işe özgü bir yabancılaşmayla karşılaşması ve iş ortamındaki stres faktörleriyle baş edememesi olarak açıklamış, tükenmişliğin tedavisi ile stresle başa çıkma gücünün artacağını belirtmiştir.

Edelwich ve Brodsky'a (1980) göre tükenmişlik çalışma ortamındaki yoğunluğun ne kadar fazla olduğunu anlamanın duygusal halidir (Girgin, 2010).

Levinson'a (1996) göre tükenmişliğin en önemli tanımlayıcı yönü kişinin yapabildiklerini bir daha yapamayacak hale gelmesidir. Kızgın, çaresiz, kapana kısılmış, kendinden harcamış hissi içerisinde verimini yitiren birey için tükenmişlik, beraberinde getirdiği bu duygulanımlarla beraber Levinson'a göre stres durumundan daha yoğun yaşanmaktadır.

Bir başka görüşe göre bireyin işinden bıkmaması, sıkılıp bunalmasından çok daha farklı şekilde tanımlanan tükenmişlik kavramı, bireyin iş çevresiyle yaşadığı kendine özgü etkileşimlerinden meydana gelen ve bu etkileşimler neticesinde onun bütün işlevlerine hakim olan bir dizi semptomu bir arada yaşamasıyla kendini gösteren bir başka sendrom olarak görülmektedir (İkiz, 2010).

Tükenmişlik; bir idealizm, enerji, bakış açısı ve gaye kaybıdır; bunun yanında bitimsiz stres, çaresizlik ve umutsuzluk duygularına sebep olan fiziksel, zihinsel ve duygusal bir tükenme durumudur (Öztabak, 2018).

Literatürde yer alan insanlara yardım mesleklerinde çalışan bireyler üzerinde yapılmış bazı tükenmişlikle ilgili araştırmalar incelendiğinde sağlık çalışanlarının, ruh sağlığı alanında çalışan meslek gruplarının tükenmişlik düzeylerinin araştırıldığı

ve bu meslek gruplarında çalışan bireylerin çeşitli parametrelere bağlı olarak tükenmişlik yaşadıkları belirlenmiştir. Kesler (1990) ve Flathouse (1995) da psikolojik danışman, psikiyatrist ve psikolog gibi ruh sağlığı alanında çalışan bireylerin mesleklerine özel bazı stres durumlarına maruz kaldıklarını belirtmektedir (Çoban ve Hamamcı, 2008).

2.3.1. Tükenmişliğin Boyutları

Maslach ve arkadaşları (1996) insan işi yapan bireylerde oldukça sık görülen tükenmişliği üç boyuta indirgemıştır. Bunlar duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarının azalmasıdır.

2.3.1.1. Duygusal Tükenme

Maslach ve Jackson (1981) duygusal tükenme boyutunu tükenmişliği tanımlarken kullanmış, bu kavramı tükenmişliğin başlıca boyutu olarak ele almıştır. Duygusal tükenme kişinin diğer insanlarla temasıyla duygusal olarak aşırı esneme ve aşırı tükenme duygularını ifade eder (Maslach ve Jackson, 1984).

Duygusal tükenme; tükenmişliğin ilk aşaması olarak görülmektedir. Çoğunlukla birebir ilişkilerin yüksek düzeyde yaşandığı meslek gruplarında tezahür eden kavram, bireyin yaptığı iş sebebiyle yoğun psikolojik baskı ve duygusal üstelemeye maruz kalması ile kendini göstermektedir (Aydemir, 2014).

Enerji eksikliğine ve duygusal kaynakların tükenmesine yol açan duygusal tükenme bileşeni bireylerde eskisi gibi kendilerinden veremeyeceklerini ve sorumluluklarını yerine getiremeyeceklerini fark etmelerine neden olup beraberinde hayal kırıklığı ve gerginlik duygularını yaşamalarına olanak sağlar. Kişi duygusal tükenme yaşadığı takdirde işe gitme korkusu yaşayabilir (Cordes ve Dougherty, 1993).

2.3.1.2. Duyarsızlaşma

Duyarsızlaşma, duygusal tükenme boyutuyla ilişkili bir şekilde ortaya çıkmaktadır, dolayısıyla bu kavramı değerlendirirken duygusal tükenme boyutu göz

ardı edilmemelidir (Maslach vd., 1996). Duyarsızlaşma, bireyin hizmet verdiği kişilerin durumlarını ve ilgi çekici niteliklerini aktif olarak göz ardı ederek kendisiyle işi arasına mesafe koyması olarak tanımlanabilir (Maslach vd., 2001).

Çoğunlukla idealizm kaybına işaret eden bu kavram bireyin diğer insanlara karşı olumsuz, duygusuz ve mesafeli bir tavır almasına sebep olup duygusal tükenmenin yoğun şekilde görülmesine bir yanıt olarak kendini gösterir ve tükenmişliğin kişilerarası boyutunu temsil etmektedir (Maslach ve Goldberg, 1998).

Duyarsızlaşma, kişisel başarının azalması boyutuna geçiş aşamasıdır (Aksu, 2010).

2.3.1.3. Kişisel Başarının Azalması

Kişisel başarıda azalma boyutu, yüksek düzeyde duyarsızlaşmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Kendini olumsuz değerlendirme eğilimiyle karakterize edilen bu boyutta birey iş doyumunu, üretkenlik, yeterlilik ve başarı duygularında düşüş yaşar, kendini geri çeker. Kişisel başarının azalması geriye dönük kaybedilenlerin anımsandığı bir süreçtir. Bu boyutta birey düzenli olarak disiplin cezası alabilir (Cordes ve Dougherty, 1993; Maslach vd., 1996).

2.3.2. Tükenmişliğin Belirtileri

Tükenmişlik hali bireyde aniden tezahür etmeyip bir süreç şeklinde gerçekleşmektedir. Bu süreç içerisinde tükenmişlik kendini bazı belirtilerle ortaya çıkarmaya başlar. Endişeden şevk eksikliğine değin yüzü aşkın semptom ve olası sonuçları tükenmişlikle ilişkilendirilebilir. Bu çeşitlilik başta oldukça tesirli bir durumu gözler önüne serse de birçok semptom kontrolsüz klinik gözlemler, belirtilmemiş, netliği olmayan analizler neticesinde belirlenmiştir (Schabracq vd., 2003). Bu dağınık halde tespit edilen belirtiler sonraki süreçlerde fiziksel, psikolojik ve davranışsal olmak üzere üç ana kategoride ele alınmıştır (Maslach ve Leiter, 1997).

Fiziksek belirtiler: kronik yorgunluk, bitkinlik hissi, uyku bozuklukları, enerji kaybı, kronik soğuk algınlığı, nefes darlığı ve solunum güçlüğü, sık baş ağrıları,

mide problemleri, bağırsak hastalıkları ve kilo değişimleri, kas krampları, psikosomatik hastalıklar, deride kızarıklık ve kabarma, ülser, reflü ve diyabet, yüksek kolesterol hipertansiyon, bel ağrısı ve kalp rahatsızlıkları şeklinde bireyde tezahür etmektedir (Ardıç ve Polatçı, 2009; Arı ve Bal, 2008; Akten, 2007; Kaçmaz, 2005; Ören ve Türkoğlu, 2006).

Tükenmişliğin fiziksel belirtilerinden ekseriyetle kişinin kendisi etkilenirken, psikolojik belirtilerden sebep olduğu sonuçlar itibari ile kişinin kendisi kadar yakın çevresi ve çalışma ortamı da etkilenmektedir (Dolgun, 2010).

Psikolojik belirtiler: depresyon ve depresif duygulanım, anksiyete, kontrol dışı hissetme, ümitsizlik, huzursuzluk, duygusal bitkinlik, kronik bir sinirlilik hali, çabuk öfkelenme, zaman zaman bilişsel becerilerde güçlükler yaşama, başarısızlık hissi, özsaygı ve özgüvende azalma, alınganlık, hayal kırıklığı, sabırsızlık, paranoya, benlik saygısında düşme, değersizlik, eleştiriye aşırı duyarlılık, suçluluk, karar vermekte yetersizlik, panik hali, apati, boşluk ve anlamsızlık hissi (Akten, 2007; Girgin ve Baysal, 2005; Işıkhani, 2016; Kaçmaz, 2005).

Davranışsal belirtiler: ani tepkisellik, hatalar yapma, eleştiriye duyarlılık, öfke patlamaları, konsantrasyon eksiliği, güven duygusunda sorun yaşama, kendini çevreden soyutlama, işleri erteleme ya da sürüncemede bırakma, savunma hali içinde olma ve inkâr, işe geç gelme, işe gelmeme, işle ilgilenmek yerine başka faaliyetlerde bulunma, çalışmaya direnç, işi bırakma eğilimi, herkese şüpheyle bakma, hizmetin niteliğinde bozulma, hizmet sunulan kişilere tek tip davranma, işte ve iş dışındaki ilişkilerde bozulma, nezaket, dostluk ve saygı gibi olumlu duygularda azalma, kaza ve yaralanmalarda artış, alaycı ve suçlayıcı olma, kuruma ilginin kaybı, yoğun sigara, ilaç veya alkol tüketimi, aşırı yeme veya kendini aç bırakma davranışı, uykusuzluk, hiperaktivite, unutkanlık (Akten, 2007; Arı ve Bal, 2008; Girgin ve Baysal, 2005; Işıkhani, 2016; Kaçmaz, 2005; Ören ve Türkoğlu, 2006).

2.3.3. Tükenmişliğin Nedenleri

Bahsi geçen fiziksel, psikolojik ve davranışsal belirtilerin tezahür etmesinde birey ve örgüt kaynaklı sebepler rol oynamaktadır.

Bireysel nedenler; bireyin mesleğini ve yaptığı işi isteyerek seçip seçmemesi, yaşı, mesleğine bağlılığı, üstlendiği sorumluluk ve kendisine verilen yetki arasındaki dengesizlik, üstlerden beklenen düzeyde destek alamaması, inisiyatif kullanamama, mükemmeliyetçi yaklaşımı, olaylara karşı esnek olmayıp katı tutum sergilemesi, bireyin özel yaşamında karşılaştığı stres faktörleri, yetersizlik algısı, aile yapısı vb. olarak sıralanabilir. Bunların dışında tükenmişliği etkileyen en önemli bireysel faktörlerden birisi de aile yapısıdır (Güneş vd., 2009; Öztapak, 2019).

Örgütsel nedenler ise kişinin bireysel faktörleri dışında kalan ve meslek yaşamı, çalışma koşulları ve iş çevresi tarafından kişiye etki eden unsurlardır. Bu etkenler ise: iş yerindeki katı kurallar, iş yerinde üstlerden uygulanan baskı, çalışma saatleri, mesleki konumdaki rol belirsizliği ve rol çatışmaları, çalışma arkadaşları ile uyum düzeyi, liderin nitelikleri, ağır iş yükü, amirin yüksek beklentileri, denetim yetersizliği, ekonomik durum, yetersiz uzmanlık ve lisans eğitimi, problem çözme ve iletişim becerileri, örgütsel atmosfer (Güneş vd., 2009; Maslach ve Jackson, 1986; Öztapak, 2019; Şanlı ve Tan, 2017).

Kişinin iş yaşamından ve mesleki olarak kendisinden beklentilerinin yükselmesi, kendisine büyük ve ulaşılması güç hedefler koyması, bu beklentiler karşılanmadığı, hedefler gerçekleştirilmediği takdirde tükenmişlik durumu kişide bireysel ve örgütsel nedenlerle beraber çok da etkili bir şekilde yaşanabilir, bireyin huzursuzluğu ve sıkıntısı artarken kendi içinde sürekli bir çatışma yaşayabilir (Öztapak, 2019; Yeniçeri vd., 2009).

2.3.4. Tükenmişliğin Sonuçları

Yoğun bir şekilde tükenmişlik hissini yaşayan bireylerde bu yoğun stres faktörü sonucunda belli başlı rahatsızlık verici psikolojik, fiziksel ve davranışsal sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Tükenmişliğin boyutları incelendiği zaman her birinin birer sonuç olduğu söylenebilir. Bununla tükenmişliğin beraber bireyin kişisel, meslek ve aile hayatında yaşanan olumsuz sonuçları da bulunmaktadır (Ardıç ve Polatçı, 2009).

Tükenmişliğin kişisel sonuçları arasında psikolojik ve psikosomatik rahatsızlıklar baş gösterirken detaylıca ele alınacak olursa süreklilik kazanmış bir kaygı, depresyon, alınganlık, zararlı alışkanlıklar edinme, uyku düzensizliği, öfke patlamaları, nefes alma güçlüğü, vücut direncinin azalması, kilo değişimleri, hipertansiyon, mide şikâyetleri ve alerjik sorunlar öne çıkmaktadır (Dolgun, 2010; Ören ve Türkoğlu, 2006).

Tükenmişliğin mesleki sonuçları incelenecek olursa işi aksatma ve ciddiye almama, izinsiz olarak gecikme yahut erken çıkma, sık sık izin kullanma, iş ortamındaki aidiyet hissinin azalması, performans düşüklüğü, mesleki doyumsuzluk, istifa etme düşüncelerinde yoğunluk yaşama, iş arkadaşlarıyla sık sık sorunlar yaşama gibi durumlardan bahsedilebilir (Dolgun, 2010; Tümkiye, 1996). Ayrıca tükenmişlik yaşayan bireyin çalışma arkadaşlarıyla bireysel çatışmalara girmesi işlerin aksamasına ve çalışma arkadaşları üzerinde olumsuz etkiler bırakmasına neden olmaktadır, çalışma ortamının verimsizliği tükenmişliğin bulaşıcı olduğuna işaret etmektedir (Işıkhan, 2016).

Tükenmişlik iş kaynaklı ortaya çıkmaktadır ancak sonuçları bireyin yalnızca meslek hayatında görülmez özel hayatına ve aile yaşantısına da sirayet eder. Tükenmişlik yaşayan bireyin vaziyeti, ailesi ve yakın çevresi tarafından da ciddi şekilde duygusal boyutlarda hissedilir. Aileye olan özenin düşüşü aile bireylerini yalnız hissettirebilir, karşılıklı suçlamalarla yakın ilişkilerde ve evliliklerde sorun yaşanması kaçınılmaz olur ve aile içi, kişilerarası huzursuzluk had safhaya ulaşabilir (Dolgun, 2010; Işıkhan, 2016; Tümkiye, 1996).

2.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Tükenmişliğin psikolojik danışmanlar üzerindeki etkisinin ele alındığı çalışmalar incelendiğinde tükenmişliğin diğer değişkenlerle etkileşim içerisinde olduğu ve tükenmişliğe neden olan faktörlerin tespit edilebildiği görülmüştür. Camadan ve arkadaşlarının (2017) yapmış olduğu çalışmada tükenmişliğin öz yeterlikle beraber psikolojik danışmanların yabancılaşmasına neden olduğu ve tükenmişliğin yabancılaşma noktasında öz yeterlikten daha kuvvetli bir yordayıcı konumunda bulunduğu görülmüştür. Öztürk'ün (2018) çalışmasında okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik yaşamalarına neden olan bazı faktörler tespit edilmiştir. Bu faktörler; okul içi fiziksel durum, kişisel algı ve mesleki algı olarak üç başlıkta sıralanmıştır. Lee ve arkadaşlarının (2007) psikolojik danışmanlar özelinde tükenmişlik envanteri geliştirmek için yapmış olduğu çalışmada tükenmişliği ortaya çıkaran faktörler tükenme alt boyutu, yetersizlik, danışanları değersizleştirme, olumsuz iş ortamı, kişisel yaşamda bozulma olarak belirlenmiş, bu faktörler ölçeğe alt boyut olarak eklenmiştir. Thompson ve arkadaşlarının (2014) çalışmasında ise tükenmişlik üzerinde etkili olan faktörler algılanan çalışma koşulları, bilinçli farkındalık ve başa çıkma stratejisinin kullanımı olarak belirlenmiştir. Butler ve Constantine'in (2005) psikolojik danışmanlarda kolektif benlik saygısı ve tükenmişlik düzeyi arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada kolektif benlik saygısı arttıkça tükenmişlik düzeyinin azaldığı belirlenmiştir. Bununla beraber şehirde-taşrada çalışma durumu, hizmet yılı gibi değişkenlerin de tükenmişlik üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Mullen ve arkadaşlarının (2017) çalışmasında algılanan stres düzeyi arttıkça tükenmişlik düzeyinin de artış gösterdiği görülmüş, tükenmişliğin algılanan stres ve iş tatmini arasındaki ilişkide aracı rol üstlendiği saptanmıştır. Çınar ve Güven (2018) problem çözme becerisi ile tükenmişlik arasında anlamlı bir ilişki tespit etmiştir. Wachter ve arkadaşları (2008) ise çalışmalarında psikolojik danışmanlarda mükemmeliyetçilik ile tükenmişlik arasında negatif, benlik saygısı ile tükenmişlik arasında pozitif anlamlı bir ilişki belirlemiştir. Bunlar ve benzeri diğer çalışmaların çoğunda tükenmişlik üzerinde etkili olan faktörlerin bir kısmında doğrudan veya dolaylı bir şekilde psikolojik danışmanlarının kişilik yapılarının etkili olduğu söylenebilir.

Okul psikolojik danışmanlarının tükenmişliklerinde rolü incelenen bir diğer değişkense kişilik özellikleridir. Alanyazında okul psikolojik danışmanlarının kişilik özellikleri ile tükenmişlikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara da rastlanmaktadır. Camcı ve Ercan (2017) okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik durumlarının, duygusal denge kişilik özelliği ile pozitif; dışa dönüklülük ve deneyime açıklık özellikleri ile de negatif ilişki içinde olduğunu bulmuşlardır. İkiz'in (2010) çalışmasında ise psikolojik danışmanların kişisel yeterlik algılarına göre tükenmişlik düzeylerinde anlamlı bir değişim yaşandığı görülmüştür. Sav'ın (2007) yapmış olduğu benzer bir araştırmada da psikolojik danışmanların kişilik özelliklerinden genel uyum düzeyi arttıkça stresle başa çıkma stratejilerinde daha olumlu yaklaşımları tercih ettiği görülmüş, kişilik özellikleri ile tükenmişliğe sebep olan etkenlerden stresle baş edebilme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Örnek çalışmalarda da görüldüğü üzere kişilik özellikleri psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeyleriyle ilişki içindedir. Ancak alanyazın incelendiğinde bu iki değişken arasındaki ilişkiyi psikolojik danışmanlar açısından inceleyen yeterli sayıda çalışma bulunmamaktadır. Bunun beraber alanyazındaki çoğu çalışmada tükenmişlik Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen tükenmişlik envanterindeki duyarsızlaşma, tükenme ve başarısızlık hissi olarak ele alınırken alanyazındaki ender çalışmalarda Lee ve arkadaşlarının (2007) doğrudan psikolojik danışmanlık mesleğine özgü geliştirdiği tükenmişlik envanteri kullanılmıştır. Bu çalışmada da psikolojik danışmanların tükenmişlik durumlarını daha iyi inceleyebilmek amacıyla Lee ve arkadaşları (2007) tarafından geliştirilen, Güler ve Türküm (2019) tarafından dilimize uyarlanan Psikolojik Danışman Tükenmişlik Envanteri (PDTE) kullanılması planlanmaktadır. Bu bağlamda bu araştırmada okul psikolojik danışmanlarının kişilik özelliklerinin tükenmişliklerindeki rollerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

3. BÖLÜM: YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmada kullanılan model, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizine yönelik bilgiler bulunmaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Okul psikolojik danışmanlarının kişilik özellikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin araştırıldığı bu çalışmanın modeli nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modelidir. İlişkisel (korelasyonel) tarama modeli, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi tespit etmek ve muhtemel sonuçları yordamak amacıyla derinlemesine analizlerin yapıldığı nicel bir tarama modelidir (Tutar ve Erdem, 2020).

3.2. Çalışma Grubu

Bu çalışma Gaziantep ilinde görev yapmakta olan okul psikolojik danışmanları ile yürütülmüştür. Okul psikolojik danışmanları rastgele örnekleme yöntemiyle seçilerek çalışmaya dâhil edilmiş, maksimum sayıda katılımcıya erişilmeye çalışılmıştır.

Araştırmaya katılan okul psikolojik danışmanlarının demografik özelliklerine yönelik betimsel istatistikleri aşağıdaki tablolarda belirtilmiş ve açıklanmıştır.

Tablo 1. *Okul Psikolojik Danışmanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımları*

	N	%
Kadın	177	67,04
Erkek	87	32,96
Toplam	264	100,0

Tablo 1’de yer aldığı üzere araştırmaya katılım gösteren okul psikolojik danışmanlarının cinsiyet değişkenine göre dağılımları incelendiğinde 264 katılımcıdan 177’sinin (%67,04) kadın, 87’sininse (%32,96) erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 2. *Okul Psikolojik Danışmanlarının Çalıştıkları Kademe Değişkenine Göre Dağılımları*

	N	%
Anaokulu	22	8,3
İlkokul	71	27,0
Ortaokul	54	20,4
Lise	90	34,1
Diğer	27	10,2
Toplam	264	100,0

Tablo 2’de yer aldığı üzere araştırmaya katılım gösteren okul psikolojik danışmanlarının kademe değişkenine göre dağılımları incelendiğinde 264 katılımcıdan 22’sinin (%8,3) anaokulunda, 71’inin (%27,0) ilkokulda, 54’ünün (%20,4) ortaokulda, 90’ının (%34,1) lisede ve 27’sinin (%10,2) diğer kurumlarda görev yaptığı görülmektedir.

Tablo 3. *Okul Psikolojik Danışmanlarının Medeni Durum Değişkenine Göre Dağılımları*

	N	%
Evli	141	53,4
Bekâr	123	46,6
Toplam	264	100,0

Tablo 3’te yer aldığı üzere araştırmaya katılım gösteren okul psikolojik danışmanlarının medeni durum değişkenine göre dağılımları incelendiğinde 264 katılımcıdan 141’inin (%53,4) evli, 123’ününse (%46,6) bekâr olduğu görülmektedir.

Tablo 4. *Okul Psikolojik Danışmanlarının Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Dağılımları*

	N	%
Lisans	175	66,3
Lisansüstü	89	33,7
Toplam	264	100,0

Tablo 4’te yer aldığı üzere araştırmaya katılım gösteren okul psikolojik danışmanlarının eğitim düzeyi değişkenine göre dağılımları incelendiğinde 264 katılımcıdan 175’inin (%66,3) lisans, 89’ununsa (%33,7) lisansüstü eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 5. *Okul Psikolojik Danışmanlarının Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Dağılımları*

	N	%
1-5 yıl	114	43,20
6-10 yıl	68	25,75
11-15 yıl	35	13,25
16 yıl ve üzeri	47	17,80
Toplam	264	100,0

Tablo 5’te yer aldığı üzere araştırmaya katılım gösteren okul psikolojik danışmanlarının mesleki kıdem değişkenine göre dağılımları incelendiğinde 264 katılımcıdan 114’ünün (%43,20) 1-5 yıl, 68’inin (%25,75) 6-10 yıl, 35’inin (%13,25) 11-15 yıl ve 47’sinin (17,80) ise 16 yıl ve üzeri mesleki kıdemi bulunduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Psikolojik Danışman Tükenmişlik Envanteri (PDTE)

Lee ve arkadaşlarınca (2007) geliştirilen özgün ismi “Counselor Burnout Inventory” olan ölçek, dilimize Güler ve Türküm (2019) tarafından Psikolojik Danışman Tükenmişlik Envanteri (PDTE) ismiyle uyarlanmıştır. Ölçeğin özgün formunun yapısını doğrulamak amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda yetersizlik, tükenme, danışanları değersizleştirme, olumsuz iş ortamı, kişisel yaşamda bozulma alt boyutlarını içeren beş alt boyutlu modelin makul düzeyde uyum gösterdiği belirlenmiştir. Alt boyutlardan alınan puanlar arttıkça psikolojik danışmanların tükenmişliğinin ilgili alt boyut bazında arttığı gözlenmekte ve alt boyutlardan alınan puanlarla toplam tükenmişlik düzeyine ulaşılabilir. Test- tekrar test güvenilirlik katsayılarını tespit etmek amacıyla yapılan korelasyon analiz değerleri tükenme için .90, yetersizlik için .84, olumsuz iş ortamı .81, danışanları değersizleştirme .73, kişisel yaşamda bozulma .90, toplam puanlar arasında .90 olarak hesaplanmıştır. Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları alt boyutlarda tükenme için .84, yetersizlik için .84, olumsuz iş ortamı için .82, danışanları değersizleştirme için .75 ve kişisel yaşamda bozulma için .71 olarak hesaplanmış toplamda ise .89 olduğu saptanmıştır. (Güler ve Türküm, 2019). İşbu tez

için yapılan analizler sonucunda cronbach alfa güvenirlik katsayıları alt boyutlarda tükenme için .86, yetersizlik için .88, olumsuz iş ortamı için .80, danışanları değersizleştirme için .69 ve kişisel yaşamda bozulma için .77 olarak hesaplanmış toplamda ise .91 olduğu tespit edilmiştir.

3.3.2. On Maddeli Kişilik Ölçeği (OMKÖ)

Atak (2013) tarafından dilimize uyarlanan OMKÖ, on maddeden ve beş alt boyuttan oluşmaktadır. 5'li likert tipinde olan ölçeğin alt boyutları dışadönüklük, duygusal dengelilik, deneyimlere açıklık, sorumluluk ve yumuşak başlılık olarak belirlenmiştir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, Atak tarafından yürütülerek yeterli seviyede olduğu tespit edilmiştir. OMKÖ'nün dışadönüklük boyutunun hem SDKT dışadönüklük boyutu ($r=,59$, $p<,01$) ile hem de B-FKE dışadönüklük boyutu ile ($r=,58$, $p<,01$) pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde OMKÖ'nün yumuşak başlılık boyutu puanının hem SDKT yumuşak başlılık boyutu ($r=,58$, $p<,01$) ile hem de B-FKE yumuşak başlılık boyutu ($r=,44$, $p<,01$) pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu saptanmıştır. OMKÖ'nün sorumluluk boyutunun hem SDKT sorumluluk boyutu ($r=,56$, $p<,01$) ile hem de B-FKE sorumluluk boyutu ile ($r=,57$, $p<,01$) pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Duygusal dengelilik boyutunun hem SDKT'nin duygusal dengesizlik boyutuyla ($r=-,54$, $p<,01$) hem de B-FKE duygusal dengesizlik boyutuyla ($r=-,59$, $p<,01$) ters yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu söylenebilir. Son olarak deneyime açıklık boyutunun SDKT deneyime açıklık boyutu ile ($r=,52$, $p<,01$) ve B-FKE deneyime açıklık boyutu ile ($r=,53$, $p<,01$) pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir. Genel anlamda OMKÖ'nün alt ölçeklerinin ölçüt geçerliği için kullanılan ölçeklerle orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkide olduğu ve bu sonuçların ölçüt geçerliği açısından yeterli seviyede olduğu söylenebilir.

Ölçeğin güvenirliğini incelemek amacıyla Cronbach alfa ile değerlendirilen iç tutarlılık ve test tekrar test kararlılığına ilişkin analizler yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı deneyime açıklık alt ölçeği için 0,83, yumuşak

başlılık alt ölçeği için ,81, duygusal dengelilik alt ölçeği için 0,83, sorumluluk alt ölçeği için ,84 ve son olarak dışadönüklük alt ölçeği için 0,86 olarak bulunmuştur (Atak, 2013). Cronbach alpha katsayısının bazı kaynaklarda .70 ve üzeri olması beklenirken (Büyüköztürk, 2010) madde sayısı az olan ölçeklerde ise bu sınır .60 ve üzeri olması yeterli görülmüştür (Karagöz, 2019; Sipahi vd., 2010). İşbu tez için yapılan analizler sonucunda Cronbach alfa güvenirlik katsayısı dışadönüklük alt boyutu için .78, duygusal denge alt boyutu için .68, deneyime açıklık alt boyutu için .60, sorumluluk alt boyutu için .66, yumuşak başlılık alt boyutu için -.003 olarak hesaplanmıştır. Yumuşak başlılık alt boyutu yeterli güvenirlik katsayısını karşılamaktan uzak olduğu için işbu çalışmada analizlere dâhil edilmemiştir.

3.3.3. Kişisel Bilgi Formu (KBF)

Çalışmada katılımcıların demografik bilgilerine erişebilmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılacaktır. Formda katılımcıların cinsiyetleri, medeni durum, eğitim düzeyi, mesleki kıdem ve çalıştıkları kademe türüne yönelik sorular yer almaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veriler, kullanılacak ölçekler Google formlara yüklenerek internet ortamı üzerinden çevrimiçi bir şekilde, rastgele örnekleme ile seçilen okul psikolojik danışmanlarına uygulanarak toplanmış; elde edilen veriler araştırmanın bulgularını oluşturmak üzere bir araya getirilmiştir.

Veriler analiz edilmek üzere bilgisayar ortamına yüklenmiş, Excel’de işlendikten sonra SPSS paket programında analiz edilmiştir. Normallik kıstaslarını sağlayıp sağlamadığı çözümlendikten sonra verilerin analizinde cinsiyet, medeni durum ve eğitim düzeyi değişkenlerinin tükenmişlikle olan ilişkilerini tespit etmek amacıyla t testi; kademe türü ve kıdem süresi değişkenlerinin tükenmişlikle olan ilişkilerini tespit etmek için ANOVA, anlamlı farkın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey testleri yapılmıştır. Kişilik özellikleri ve tükenmişliğin boyutları arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı, kişilik

özelliklerinin tükenmişliğin boyutlarını yordayıcı etkisini tespit edebilmek içinse çoklu regresyon analizi kullanılmıştır.

4.BÖLÜM: BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen verilerle yapılan analizlerin sonuçları, tabloları ve açıklamaları bulunmaktadır.

Tablo 6. *Değişkenlerin Ortalama, Standart Sapma, Basıklık ve Çarpıklık Değerleri*

Değişkenler	Ortalama	StandartSapma	Basıklık	Çarpıklık
Tükenme	9,25	3,40	,052	,599
Yetersizlik	8,45	3,27	-,320	,478
Olumsuz İş Ort.	6,47	2,89	-,427	,627
Danışanı Değ.	5,62	1,93	1,397	1,305
Kişisel Yaş. Boz.	7,60	3,06	,569	,882
Dışadönüklük	10,34	2,60	-,227	-,606
Duygusal Denge	9,36	2,52	-,764	-,007
Sorumluluk	11,58	1,93	,529	-,935
DeneyimeAçıklık	10,59	2,11	,289	-,725

n=264

Tablo 6’da yer aldığı üzere değişkenlerin ortalama ve standart sapmaları şu şekildedir: Psikolojik Danışman Tükenmişlik Envanteri’nin alt boyutlarından tükenmişliğin ortalaması $\text{ort}=9,25$, standart sapması $\text{ss}=3,40$; yetersizliğin ortalaması $\text{ort}=8,45$, standart sapması $\text{ss}=3,27$; olumsuz iş ortamının ortalaması $\text{ort}=6,47$, standart sapması $\text{ss}=2,89$; danışanı değersizleştirmenin ortalaması $\text{ort}=5,62$, standart sapması $\text{ss}=1,93$; kişisel yaşamda bozulmanın ortalaması $\text{ort}=7,60$, standart sapması $\text{ss}=3,06$; On Maddeli Kişilik Ölçeği’nin alt boyutlarından dışa dönüklüğün ortalaması $\text{ort}=10,34$, standart sapması $\text{ss}=2,60$; duygusal dengenin ortalaması $\text{ort}=9,36$, standart sapması $\text{ss}=2,52$; sorumluluğun ortalaması $\text{ort}=11,58$, standart sapması $\text{ss}=1,93$; deneyime açıklığın ortalaması $\text{ort}=10,59$, standart sapma $\text{ss}=2,11$ olarak bulunmuştur.

Değişkenlerin basıklık ve çarpıklık değerleri incelendiğinde ise $-1,96$ ile $+1,96$ aralığında olmaları sebebiyle verilerin $,05$ düzeyinde normal bir dağılıma sahip olduğu görülmektedir, diğer bir ifadeyle elde edilen değerler normal dağılıma yakın düzeydedir (Demir vd., 2016).

Tablo 7. *Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik T Testi Sonuçları*

Değişken	Cinsiyet	n	Ort	SS	t	p
Tükenme	Erkek	87	8,23	3,06	3,51	,001*
	Kadın	177	9,76	3,45		
Yetersizlik	Erkek	87	8,03	3,16	1,44	,148
	Kadın	177	8,65	3,32		
Olumsuz iş ortamı	Erkek	87	5,72	2,53	2,99	,003*
	Kadın	177	6,84	2,99		
Danışanı değersizleştirme	Erkek	87	5,64	1,99	-,132	,895
	Kadın	177	5,61	1,90		
Kişisel yaşamda bozulma	Erkek	87	6,72	2,38	3,35	,001*
	Kadın	177	8,04	3,26		

*p<,05

Tablo 7’de yer alan bulgular incelendiğinde erkek ve kadın okul psikolojik danışmanlarının Psikolojik Danışman Tükenmişlik Envanter’inin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları görülmektedir.

Erkek okul psikolojik danışmanlarının tükenme alt boyutundan aldıkları puan ortalaması $\bar{X}=8,23$ iken kadın okul psikolojik danışmanlarının puan ortalaması $\bar{X}=9,76$ ’tır. Puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t testinin sonucuna göre cinsiyetler arası puan farkının ,05 düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur ($t=3,51$, $p<,05$). Bir başka deyişle kadın okul psikolojik danışmanlarının tükenme puan ortalamalarının erkek okul psikolojik danışmanlarının tükenme puan ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Yetersizlik boyutundan erkek okul psikolojik danışmanlarının aldığı puanların ortalaması $\bar{X}=8,03$ iken kadınların puan ortalamaları $\bar{X}=8,65$ ’tir. Puan farklarının anlamlılığını test etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t testinin sonucuna göre puan farklarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($t=1,44$, $p>05$).

Olumsuz iş ortamı boyutundan erkek okul psikolojik danışmanlarının aldığı puanların ortalaması $\bar{X}=5,72$ iken kadın okul psikolojik danışmanlarının puan ortalamaları $\bar{X}=6,84$ 'tür. Puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t testinin sonucuna göre cinsiyetler arası puan farkının ,05 düzeyinde anlamlı olduğu keşfedilmiştir ($t=2,99$, $p<,05$). Bir başka deyişle kadın okul psikolojik danışmanlarının olumsuz iş ortamı puan ortalamalarının erkek okul psikolojik danışmanlarının olumsuz iş ortamı puan ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kadın okul psikolojik danışmanlarının erkek okul psikolojik danışmanlarına kıyasla olumsuz iş ortamına sahip oldukları düşüncesi daha yüksektir.

Danışanı değersizleştirme boyutundan erkeklerin aldığı puanların ortalaması ise $\bar{X}=5,64$ iken kadınların puan ortalamaları $\bar{X}=5,61$ 'dir. Puan farklarının anlamlılığını test etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t testinin sonucuna göre puan farklarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($t=-,132$, $p>05$).

Kişisel yaşamda bozulma boyutundan ise erkek okul psikolojik danışmanlarının aldığı puanların ortalaması $\bar{X}=6,72$ iken kadın okul psikolojik danışmanlarının puan ortalaması $\bar{X}=8,04$ 'tür. Puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t testinin sonucuna göre cinsiyetler arası puan farkının ,05 düzeyinde anlamlı olduğu keşfedilmiştir ($t=3,35$, $p<,05$). Bir başka deyişle kadın okul psikolojik danışmanlarının kişisel yaşamda bozulma puan ortalamalarının erkek okul psikolojik danışmanlarının kişisel yaşamda bozulma puan ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 8. Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Medeni Durum Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik T Testi Sonuçları

Değişken	MedeniDurum	n	Ort	SS	t	p
Tükenme	Evli	141	9,20	3,50	-,265	,791
	Bekâr	123	9,31	3,30		
Yetersizlik	Evli	141	8,00	3,29	-2,41	,016*
	Bekâr	123	8,96	3,20		
Olumsuz iş ortamı	Evli	141	6,32	2,83	-,884	,378
	Bekâr	123	6,64	2,97		

Danışanı değersizleştirme	Evli	141	5,63	1,87	,154	,878
	Bekâr	123	5,60	1,99		
Kişisel yaşamda bozulma	Evli	141	7,51	3,30	-,522	,602
	Bekâr	123	7,71	2,76		

*p<,05

Tablo 8’de yer alan bulgular incelendiğinde evli ve bekâr okul psikolojik danışmanlarının Psikolojik Danışman Tükenmişlik Envanter’inin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları görülmektedir.

Tükenme alt boyutundan alınan puan ortalamaları evli okul psikolojik danışmanları için $\bar{X}=9,20$ iken bekâr okul psikolojik danışmanları için $\bar{X}=9,31$ ’dir. Puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t testi sonucuna göre tükenme alt boyutunda medeni durum değişkeninin ,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir ($t=-,265$, $p>,05$).

Yetersizlik boyutu için evli okul psikolojik danışmanlarının puan ortalamaları $\bar{X}=8,00$ ilen bekârların puan ortalamaları $\bar{X}=8,96$ ’dır. Puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t testinin sonucuna göre medeni durumlar arası puan farkının ,05 düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur ($t=-2,41$, $p<,05$). Bir başka deyişle bekâr okul psikolojik danışmanlarının evli olanlara kıyasla yetersizlik boyutundan anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldıkları görülmektedir.

Olumsuz iş ortamı boyutu için evlilerin puan ortalamaları $\bar{X}=6,32$ iken bekârların puan ortalamaları $\bar{X}=2,97$ ’dir. Puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t testi sonucuna göre olumsuz iş ortamı boyutunda medeni durum değişkeninin ,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir ($t=-,884$, $p>,05$).

Danışanı değersizleştirme boyutu için evlilerin puan ortalamaları $\bar{X}=5,63$ iken bekârların puan ortalamaları $\bar{X}=5,60$ ’tır. Puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t testi sonucuna göre danışanı değersizleştirme boyutunda medeni durum değişkeninin ,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir ($t=,154$, $p>,05$).

Son olarak kişisel yaşamda bozulma boyutu içinse evlilerin puan ortalamaları $\bar{X}=7,51$ iken bekârların puan ortalamaları $\bar{X}=7,71$ 'dir. Puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t testi sonucuna göre kişisel yaşamda bozulma boyutunda medeni durum değişkeninin ,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir ($t=-,522$, $p>,05$).

Tablo 9. Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik T Testi Sonuçları

Değişken	EğitimDüzeyi	n	Ort	SS	t	p
Tükenme	Lisans	175	9,34	3,42	-.608	.544
	Lisansüstü	89	9,07	3,37		
Yetersizlik	Lisans	175	8,42	3,28	.154	.878
	Lisansüstü	89	8,49	3,27		
Olumsuz iş ortamı	Lisans	175	6,57	2,93	-.770	.442
	Lisansüstü	89	6,28	2,82		
Danışanı değersizleştirme	Lisans	175	6,57	2,93	.654	.514
	Lisansüstü	89	5,73	2,08		
Kişisel yaşamda bozulma	Lisans	175	5,56	1,85	.412	.680
	Lisansüstü	89	7,71	3,03		

$p>,05$

Tablo 9'da yer alan bulgular incelendiğinde lisans ve lisansüstü eğitim düzeyine sahip okul psikolojik danışmanlarının Psikolojik Danışman Tükenmişlik Envanteri'nin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları görülmektedir.

Tükenme alt boyutundan alınan puan ortalamaları lisans düzeyindeki okul psikolojik danışmanları için $\bar{X}=9,34$ iken lisansüstü okul psikolojik danışmanları için $\bar{X}=9,07$ 'dir. Puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t testi sonucuna göre tükenme alt boyutunda eğitim düzeyi değişkeninin ,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir ($t=-,608$, $p>,05$).

Yetersizlik boyutu için lisans düzeyindekilerin puan ortalamaları $\bar{X}=8,42$ iken lisansüstü eğitim düzeyindekiler için $\bar{X}=8,49$ 'dur. Puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t testi sonucuna göre

yetersizlik boyutunda eğitim düzeyi değişkeninin ,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir ($t=,154$, $p>,05$).

Olumsuz iş ortamı boyutu için lisans düzeyindekilerin puan ortalamaları $\bar{X}=6,57$ iken lisansüstü eğitim düzeyindekiler için $\bar{X}=6,28$ 'dir. Puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t testi sonucuna göre olumsuz iş ortamı boyutunda eğitim düzeyi değişkeninin ,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir ($t=-,770$, $p>,05$).

Danışanı değersizleştirme boyutu için lisans düzeyindekilerin puan ortalamaları $\bar{X}=6,57$ iken lisansüstü eğitim düzeyindekiler için $\bar{X}=5,73$ 'tür. Puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t testi sonucuna göre danışanı değersizleştirme boyutunda eğitim düzeyi değişkeninin ,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir ($t=,654$, $p>,05$).

Son olarak kişisel yaşamda bozulma boyutu içinse lisans düzeyindekilerin puan ortalamaları $\bar{X}=5,56$ iken lisansüstü eğitim düzeyindekiler için $\bar{X}=7,71$ 'dir. Puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t testi sonucuna göre kişisel yaşamda bozulma boyutunda eğitim düzeyi değişkeninin ,05 düzeyinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir ($t=,412$, $p>,05$).

Tablo 10. Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Çalışılan Kademe Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA ve Tukey Testi Sonuçları

Değişken		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Fark (Tukey Testi)
Tükenme	Gruplararası	140,862	4	35,216			$\bar{I}>\bar{A}$,
	Gruplariçi	2902,073	258	11,248	3,131	,015*	$\bar{O}>\bar{A}$,
	Toplam	3042,935	262				$\bar{L}>\bar{A}$
Yetersizlik	Gruplararası	128,388	4	32,097			$\bar{I}>\bar{A}$,
	Gruplariçi	2686,327	258	10,412	3,083	,017*	$\bar{O}>\bar{A}$,
	Toplam	2814,715	262				$\bar{L}>\bar{A}$
Olumsuz İş Ortamı	Gruplararası	76,383	4	19,096			
	Gruplariçi	2125,024	258	8,237	2,318	,058	
	Toplam	2201,407	262				

DanDeğ	Gruplararası	34,617	4	8,654			
	Gruplariçi	904,661	258	3,506	2,468	,045*	L>İ
	Toplam	939,278	262				
KYB	Gruplararası	72,832	4	18,208			
	Gruplariçi	2378,636	258	9,220	1,975	,099	
	Toplam	2451,468	262				

*p<.05, A=Anaokulu, İ=İlkokul, O=Ortaokul, L=Lise, D=Diğerleri, DanDeğ=Danışanı Değersizleştirme, KYB=Kişisel Yaşamda Bozulma

Tablo 10’da yer alan bulgular incelendiğinde okul psikolojik danışmanlarının görev yaptıkları kademe türüne göre Psikolojik Danışman Tükenmişlik Envanteri’nin alt boyutlarından aldıkları puanlar ve puanların farklılaşma düzeyleri görülmektedir. Grupların Psikolojik Danışman Tükenmişlik Envanteri’nden aldıkları puanları saptamak için ANOVA, elde edilen puanlar arasındaki farkın kaynağını tespit etmek içinse Tukey testleri yapılmıştır.

Yapılan testler sonucunda tükenme alt boyutunda kademe türüne göre elde edilen F değeri gruplar arasındaki farkın ,05 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir (F=3,131, p<.05). Bu anlamlı farklılığın kaynağını belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre tükenme alt boyutundan alınan puanlar ilkökul ve anaokulu kademelerinde görev yapan psikolojik danışmanlar arasında ilkökul lehine, ortaokul ve anaokulu kademelerinde görev yapan psikolojik danışmanlar arasında ortaokul lehine, lise ve anaokulu kademelerinde görev yapan psikolojik danışmanlar arasında ise lise kademesi lehine anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Bir başka deyişle ilkökul ile anaokulu kademelerinde görev yapan psikolojik danışmanlar kıyaslandığında ilkökulda, ortaokul ile anaokulu kademelerinde görev yapan psikolojik danışmanlar kıyaslandığında ortaokulda, lise ve anaokulu kademelerinde görev yapan psikolojik danışmanlar kıyaslandığında ise lisede görev yapan psikolojik danışmanların tükenme alt boyutundan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu söylenebilir.

Okul psikolojik danışmanlarının yetersizlik boyutunda yaşadıkları tükenmişlik düzeylerinin görev yaptıkları kademe türlerine göre incelenmesi amacıyla uygulanan ANOVA testi sonuçlarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir

($F=3,083$, $p<,05$). Bu anlamlı farklılığın kaynağını belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre yetersizlik boyutundan alınan puanlar ilkokul ve anaokulu kademelerinde görev yapan psikolojik danışmanlar arasında ilkokul lehine, ortaokul ve anaokulu kademelerinde görev yapan psikolojik danışmanlar arasında ortaokul lehine, lise ve anaokulu kademelerinde görev yapan psikolojik danışmanlar arasında ise lise kademesi lehine anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Bir diğer deyişle ilkokul ile anaokulu kademelerinde görev yapan psikolojik danışmanlar kıyaslandığında ilkokulda, ortaokul ile anaokulu kademelerinde görev yapan psikolojik danışmanlar kıyaslandığında ortaokulda, lise ve anaokulu kademelerinde görev yapan psikolojik danışmanlar kıyaslandığında ise lisede görev yapan psikolojik danışmanların yetersizlik boyutundan anlamlı düzeyde daha çok etkilendiği söylenebilir.

Okul psikolojik danışmanlarının danışanı değersizleştirme boyutunda yaşadıkları tükenmişlik düzeylerinin görev yaptıkları kademe türlerine göre incelenmesi amacıyla uygulanan ANOVA testi sonuçlarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F=2,468$, $p<,05$). Bu anlamlı farklılığın kaynağını belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre danışanı değersizleştirme boyutundan alınan puanlar, lise ve ilkokulu kademelerinde görev yapan psikolojik danışmanlar arasında lise kademesi lehine anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Bir başka deyişle lise ile ilkokul kademelerinde görev yapan psikolojik danışmanlar kıyaslandığında lise kademesinde görev yapan psikolojik danışmanların danışanı değersizleştirme boyutundan anlamlı düzeyde daha çok etkilendiği söylenebilir.

Okul psikolojik danışmanlarının olumsuz iş ortamı boyutunda yaşadıkları tükenmişlik düzeylerinin görev yaptıkları kademe türlerine göre incelenmesi amacıyla uygulanan ANOVA testi sonuçlarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($F=2,318$, $p>,05$).

Son olarak okul psikolojik danışmanlarının kişisel yaşamda bozulma boyutunda yaşadıkları tükenmişlik düzeylerinin görev yaptıkları kademe türlerine göre incelenmesi amacıyla uygulanan ANOVA testi sonuçlarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($F=1,975$, $p>,05$).

Tablo 11. Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Kıdem Süresi Değişkenine Göre İncelenmesine Yönelik ANOVA ve Tukey Testi Sonuçları

Değişken		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p	Fark (Tukey Testi)
Tükenme	Gruplararası	45,791	3	15,264			
	Gruplar içi	3004,694	260	11,557	1,321	,268	
	Toplam	3050,485	263				
Yetersizlik	Gruplararası	106,727	3	35,576			A>D,
	Gruplar içi	2720,633	260	10,464	3,400	,018*	B>D
	Toplam	2827,360	263				
Olumsuz İş Ortamı	Gruplararası	65,816	3	21,939			B>D
	Gruplar içi	2141,998	260	8,238	2,663	,048*	
	Toplam	2207,814	263				
DanDeğ	Gruplararası	17,092	3	5,697			
	Gruplar içi	963,029	260	3,704	1,538	,205	
	Toplam	980,121	263				
KYB	Gruplararası	16,151	3	5,384			
	Gruplar içi	2454,663	260	9,441	,570	,635	
	Toplam	2470,814	263				

*p<.05, A=1-5, B=6-10, C=11-15, D=16 yıl ve üzeri, DanDeğ=Danışmanı Değersizleştirme, KYB=Kişisel Yaşamda Bozulma

Tablo 11’de yer alan bulgular incelendiğinde okul psikolojik danışmanlarının görev yaptıkları kıdem yılına göre Psikolojik Danışman Tükenmişlik Envanteri’nin alt boyutlarından aldıkları puanlar ve puanların farklılaşma düzeyleri görülmektedir. Grupların Psikolojik Danışman Tükenmişlik Envanteri’nden aldıkları puanları saptamak için ANOVA, elde edilen puanlar arasındaki farkın kaynağını tespit etmek içinse Tukey testleri yapılmıştır.

Yapılan testler sonucunda yetersizlik boyutunda kıdem yılına göre elde edilen F değeri gruplar arasındaki farkın ,05 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir (F=3,400, p<.05). Bu anlamlı farklılığın kaynağını belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre yetersizlik boyutundan alınan puanlar 1-5 yıl arası ve 16 yıl ve üzeri görev yapan psikolojik danışmanlar arasında 1-5 yıl arası görev yapanlar

lehine, 6-10 yıl arası ve 16 yıl ve üzeri görev yapan psikolojik danışmanlar arasında ise 6-10 yıl arası görev yapanlar lehine anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Bir başka deyişle 1-5 yıl arası ve 6-10 yıl arası görev yapan psikolojik danışmanların 16 yıl ve üzeri görev yapanlara kıyasla kendilerini daha yetersiz hissettiği söylenebilir.

Okul psikolojik danışmanlarının olumsuz iş ortamı boyutunda yaşadıkları tükenmişlik düzeylerinin görev yaptıkları kıdem yılına göre incelenmesi amacıyla uygulanan ANOVA testi sonuçlarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F=2,663$, $p<,05$). Bu anlamlı farklılığın kaynağını belirlemek için yapılan Tukey testi sonuçlarına göre olumsuz iş ortamı boyutundan alınan puanlar 6-10 yıl arası ve 16 yıl ve üzeri görev yapan psikolojik danışmanlar arasında 6-10 yıl arası görev yapanlar lehine anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Bir başka deyişle 6-10 yıl arası görev yapan psikolojik danışmanların 16 yıl ve üzeri görev yapanlara kıyasla olumsuz iş ortamı düşüncesinin daha yoğun olduğu söylenebilir.

Okul psikolojik danışmanlarının tükenme alt boyutunda yaşadıkları tükenmişlik düzeylerinin görev yaptıkları kıdem yılına göre incelenmesi amacıyla uygulanan ANOVA testi sonuçlarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($F=1,321$, $p>,05$).

Okul psikolojik danışmanlarının danışanı değersizleştirme boyutunda yaşadıkları tükenmişlik düzeylerinin görev yaptıkları kıdem yılına göre incelenmesi amacıyla uygulanan ANOVA testi sonuçlarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($F=1,538$, $p>,05$).

Son olarak okul psikolojik danışmanlarının kişisel yaşamda bozulma boyutunda yaşadıkları tükenmişlik düzeylerinin görev yaptıkları kıdem yılına göre incelenmesi amacıyla uygulanan ANOVA testi sonuçlarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($F=,570$, $p>,05$).

Tablo 12. PDTE ve OMKÖ Arası Pearson Korelasyon Katsayıları

Değişken	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Tüken	1								
2. Ytrs	,61**	1							
3. OİO	,552**	,435**	1						
4. DanDeğ	,423**	,473**	,364**	1					
5. KYB	,695**	,456**	,504**	,398**	1				
6. DışDön	-,219**	-,439**	-,231**	-,29**	-,219**	1			
7. DuyDen	-,422**	-,501**	-,279**	-,233**	-,389**	,442**	1		
8. DenAç	-,255**	-,46**	-,178**	-,305**	-,209**	,489**	,307**	1	
9. Sor	-,389**	-,479**	-,296**	-,375**	,365**	,442**	,525**	,397**	1

**p<,05, Tüken=Tükenme, Ytrs=Yetersizlik, OİO=Olumsuz İş Ortamı, DanDeğ=Danışanı Değersizleştirme, KYB=Kişisel Yaşamda Bozulma, DışDön=Dışadönüklük, DuyDen=Duygusal Denge, DenAç=Deneyime Açıklık, Sor=Sorumluluk

Tablo 12’de yer alan bulgular incelendiğinde Psikolojik Danışman Tükenmişlik Envanteri ile On Maddeli Kişilik Ölçeği alt boyutlarının arasındaki ilişkiye ait pearson momentler çarpımı korelasyon katsayıları görülmektedir.

Buna göre PDTE alt boyutu olan tükenme alt boyutunun PDTE’nin diğer boyutları ile arasındaki korelasyon ilişkisi sırasıyla yetersizlik ($r=,61$, $p<,05$), olumsuz iş ortamı ($r=,55$, $p<,05$), danışanı değersizleştirme ($r=,42$, $p<,05$) ve kişisel yaşamda bozulma ($r=,69$, $p<,05$) boyutlarıyla pozitif yönlü ve anlamlı düzeydedir. Tükenme alt boyutunun OMKÖ’nin alt boyutları ile arasındaki korelasyon ilişkisi ise sırasıyla dışa dönüklük ($r=,21$, $p<,05$), duygusal denge ($r=,42$, $p<,05$), deneyime açıklık ($r=,25$, $p<,05$) ve sorumluluk ($r=,38$, $p<,05$) boyutlarıyla negatif yönlü ve anlamlı düzeydedir.

Yetersizlik boyutunun PDTE’nin diğer boyutları ile arasındaki korelasyon ilişkisi sırasıyla olumsuz iş ortamı ($r=,43$, $p<,05$), danışanı değersizleştirme ($r=,47$, $p<,05$) ve kişisel yaşamda bozulma ($r=,45$, $p<,05$) boyutlarıyla pozitif yönlü ve anlamlı düzeydedir. Yetersizlik boyutunun OMKÖ’nün alt boyutları ile arasındaki korelasyon ilişkisi ise sırasıyla dışa dönüklük ($r=,43$, $p<,05$), duygusal denge ($r=,50$, $p<,05$), deneyime açıklık ($r=,46$, $p<,05$) ve sorumluluk ($r=,47$, $p<,05$) boyutlarıyla negatif yönlü ve anlamlı düzeydedir.

Olumsuz iş ortamı boyutunun PDTE’nin diğer boyutları ile arasındaki korelasyon ilişkisi sırasıyla danışanı değersizleştirme ($r=,36$, $p<,05$) ve kişisel

yaşamda bozulma ($r=.50$, $p<.05$) boyutlarıyla pozitif yönlü ve anlamlı düzeydedir. Olumsuz iş ortamı boyutunun OMKÖ'nün alt boyutları ile arasındaki korelasyon ilişkisi ise sırasıyla dışa dönüklük ($r=-.23$, $p<.05$), duygusal denge ($r=-.27$, $p<.05$), deneyime açıklık ($r=-.17$, $p<.05$) ve sorumluluk ($r=-.29$, $p<.05$) boyutlarıyla negatif yönlü ve anlamlı düzeydedir.

Danışanı değersizleştirme boyutunun PDTE'nin son boyutu olan kişisel yaşamda bozulma boyutuyla arasındaki korelasyon ilişkisi ($r=.39$, $p<.05$) pozitif yönlü ve anlamlı düzeyde iken OMKÖ'nin alt boyutlarıyla ilişkisi sırasıyla dışa dönüklük ($r=-.29$, $p<.05$), duygusal denge ($r=-.23$, $p<.05$), deneyime açıklık ($r=-.30$, $p<.05$) ve sorumluluk ($r=-.37$, $p<.05$) boyutlarıyla negatif yönlü ve anlamlı düzeydedir.

PDTE'nin son boyutu olan kişisel yaşamda bozulma boyutunun OMKÖ'nin alt boyutlarıyla ilişkisi sırasıyla dışa dönüklük ($r=-.21$, $p<.05$), duygusal denge ($r=-.38$, $p<.05$) ve deneyime açıklık ($r=-.20$, $p<.05$) boyutlarıyla negatif yönlü ve anlamlı düzeyde iken sorumluluk boyutuyla ($r=-.36$, $p<.05$) pozitif yönlü ve anlamlı düzeydedir.

Dışa dönüklük boyutunun OMKÖ'nin diğer boyutlarıyla olan korelasyon ilişkisi sırasıyla duygusal denge ($r=.44$, $p<.05$), deneyime açıklık ($r=.48$, $p<.05$) ve sorumluluk ($r=.44$, $p<.05$) boyutlarıyla pozitif yönlü ve anlamlı düzeydedir. Duygusal denge boyutunun OMKÖ'nin diğer boyutlarıyla olan korelasyon ilişkisi sırasıyla deneyime açıklık ($r=.30$, $p<.05$) ve sorumluluk ($r=.52$, $p<.05$) boyutlarıyla pozitif yönlü ve anlamlı düzeydedir. Son olarak deneyime açıklık boyutunun ise OMKÖ'nin son boyutu olan sorumlulukla arasındaki korelasyon ilişkisi ($r=.39$, $p<.05$) pozitif yönlü ve anlamlı düzeydedir.

Tablo 13. Okul Psikolojik Danışmanlarının PDTE Alt Boyutlarının Kişilik Özelliklerine (OMKÖ) Göre İncelenmesine İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı değişken	Bağımsız değişkenler	β	t	p	F	P	R ²
Tüken.	DD	,062	,916	,360	18,830	,000	,225
	DuyDen	-,304	-4,546	,000*			
	DenAç	-,106	-1,648	,101			
	Sor	-,215	-3,146	,002*			
Ytrs	DD	-,114	-1,883	,061	41,584	,000	,391
	DuyDen	-,278	-4,685	,000*			
	DenAç	-,245	-4,294	,000*			
	Sor	-,186	-3,071	,002*			
OİO	DD	-,076	-1,050	,295	8,417	,000	,115
	DuyDen	-,145	-2,026	,044*			
	DenAç	-,026	-,382	,703			
	Sor	-,176	-2,415	,016*			
DanDeğ	DD	-,096	-1,364	,174	13,801	,000	,176
	DuyDen	-,002	-,033	,974			
	DenAç	-,150	-2,250	,025*			
	Sor	-,272	-3,858	,000*			
KYB	DD	,018	,262	,793	15,038	,000	,188
	DuyDen	-,270	-3,950	,000*			
	DenAç	-,051	-,770	,442			
	Sor	-,211	-3,014	,003*			

p<,05, Tüken=Tükenme, Ytrs=Yetersizlik, OİO=Olumsuz İş Ortamı, DanDeğ=Danışanı Değersizleştirme, KYB=Kişisel Yaşamda Bozulma, DışDön=Dışadönüklük, DuyDen=Duygusal Denge, DenAç=Deneyime Açıklık, Sor=Sorumluluk

Tablo 13'yer alan bulgular incelendiğinde bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri yordama düzeyleri görülmektedir. Buna göre duygusal denge ($\beta=-,304$, $p<,05$) ve sorumluluk ($\beta=-,215$, $p<,05$) bağımsız değişkenlerinin tükenme bağımlı değişkenini negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Dışa dönüklük ($\beta=,062$, $p>,05$) ve deneyime açıklık ($\beta=-,106$, $p>,05$) bağımsız değişkenlerinin ise tükenme alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamadıkları saptanmıştır. Modele giren bağımsız değişkenler bir arada tükenme alt boyutundaki toplam varyansın yaklaşık %23'ünü ($R^2=.225$) açıklamışlardır.

Duygusal denge ($\beta=-,278$, $p<,05$), deneyime açıklık ($\beta=-,245$, $p<,05$) ve sorumluluk ($\beta=-,186$, $p<,05$) bağımsız değişkenlerinin yetersizlik bağımlı değişkenini negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Dışa dönüklük ($\beta=-,114$, $p>,05$) bağımsız değişkeninin ise yetersizlik boyutunu anlamlı düzeyde yormadığı saptanmıştır. Modele giren bağımsız değişkenler bir arada

yetersizlik boyutundaki toplam varyansın yaklaşık %40'ını ($R^2=,391$) açıklamışlardır.

Duygusal denge ($\beta=-,145$, $p<,05$) ve sorumluluk ($\beta=-,176$, $p<,05$) bağımsız değişkenlerinin olumsuz iş ortamı bağımlı değişkenini negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Dışa dönüklük ($\beta=-,076$, $p>,05$) ve deneyime açıklık ($\beta=-,026$, $p>,05$) bağımsız değişkenlerinin ise olumsuz iş ortamı boyutunu anlamlı düzeyde yordamadıkları saptanmıştır. Modele giren bağımsız değişkenler bir arada olumsuz iş ortamı boyutundaki toplam varyansın yaklaşık %12'sini ($R^2=,115$) açıklamışlardır.

Deneyime açıklık ($\beta=-,150$, $p<,05$) ve sorumluluk ($\beta=-,272$, $p<,05$) bağımsız değişkenlerinin danışanı değersizleştirme bağımlı değişkenini negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Dışa dönüklük ($\beta=-,096$, $p>,05$) ve duygusal denge ($\beta=-,002$, $p>,05$) bağımsız değişkenlerinin ise danışanı değersizleştirme boyutunu anlamlı düzeyde yordamadıkları saptanmıştır. Modele giren bağımsız değişkenler bir arada danışanı değersizleştirme boyutundaki toplam varyansın yaklaşık %18'ini ($R^2=,176$) açıklamışlardır.

Duygusal denge ($\beta=-,270$, $p<,05$) ve sorumluluk ($\beta=-,211$, $p<,05$) bağımsız değişkenlerinin kişisel yaşamda bozulma bağımlı değişkenini negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Dışa dönüklük ($\beta=,018$, $p>,05$) ve deneyime açıklık ($\beta=-,051$, $p>,05$) bağımsız değişkenlerinin ise kişisel yaşamda bozulma boyutunu anlamlı düzeyde yordamadıkları saptanmıştır. Modele giren bağımsız değişkenler bir arada kişisel yaşamda bozulma boyutundaki toplam varyansın yaklaşık %19'unu ($R^2=,188$) açıklamışlardır.

5. BÖLÜM: TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde yapılan analizlerden elde edilen bulgular, ilgili literatür kapsamında yorumlanmış; erişim sağlanabilen benzer çalışmaların bulgularıyla bir arada tartışılmıştır.

5.1. Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi ve Tartışma

Araştırmada okul psikolojik danışmanlarının cinsiyet değişkenine göre tükenmişlik düzeyleri incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda tükenme, olumsuz iş ortamı ve kişisel yaşamda bozulma boyutlarında kadın okul psikolojik danışmanlarının lehine anlamlı düzeyde farklılık bulunduğu tespit edilmiştir.

5.1.1. Tükenme

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının cinsiyet değişkenine kıyasla tükenme alt boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Araştırma sonucunda kadın okul psikolojik danışmanlarının erkek okul psikolojik danışmanlarına kıyasla tükenme alt boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde bu sonucu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Akten'in (2007) okul psikolojik danışmanlarının mesleki tükenmişliklerini incelediği yüksek lisans tezi bu sonucu destekler niteliktedir. Aydemir'in (2014) okul psikolojik danışmanlarının yöneticilerin liderlik tarzlarını algılama düzeyleri ile tükenmişliklerini incelediği tez çalışmasında da benzer bir sonuç belirlenmiştir. Bir başka çalışmada ise Purvanova ve Muros (2010) cinsiyet değişkeniyle bağlantılı olarak tükenmişliği ele almış ve aynı sonuca erişmiştir. Özer'in (1998) okul psikolojik danışmanlarıyla çalıştığı tükenmişlik odaklı tez çalışmasında da diğer çalışmalarla örtüşen sonuçlar bulunmaktadır. Camcı ve Ercan'ın (2017) işbu tezde yer alan değişkenleri psikolojik danışmanlar açısından incelediği bir diğer çalışmada da benzer bir sonuç elde edilmiştir. İlgili literatür incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre duygusal tükenme düzeylerini ele alan çalışmaların sıklıkla kadınlar lehine sonuçlar saptadığı görülmektedir.

Bu durumun sebebi toplumsal mevcut cinsiyet rolleri içerisinde kadınların iş yaşamı dışındaki sorumluluklarının ve biyolojik olarak erkeklere kıyasla duygusal bir yapıda olmalarının etkili olduğu söylenebilir.

5.1.2. Yetersizlik

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının cinsiyet değişkenine göre yetersizliklerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Ancak literatür incelendiğinde elde edilen sonuçların kadınlar lehine yoğunlaştığı söylenebilir. Camcı'nın (2017) psikolojik danışmanların kişilik özellikleri ve tükenmişlik düzeylerini incelediği tez çalışmasında kadınların azalan kişisel başarı boyutunda yetersizlik yaşadığı sonucuna erişilmiştir. Çınar'ın (2016) psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeyleriyle problem çözme becerilerini incelediği çalışma bu sonucu destekler niteliktedir. Süren'in (2015) banka çalışanlarının tükenmişlikleri ve beş faktör kişilik özelliklerini incelediği tez çalışmasında da benzer bir durum söz konusudur.

Bu sonuçların sebebi kadınları erkeklere kıyasla iş yaşamında kendilerine yönelik başarı ve yeterlilik seviyelerini daha çok sorgulamaları ve iş yaşamı içerisinde kadınların erkeklere kıyasla sorumluluk almaktan daha çok hoşnutsuzluk duymaları olabilir.

5.1.3. Olumsuz İş Ortamı

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının cinsiyet değişkenine göre olumsuz iş ortamı boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Bu sonuca göre kadın okul psikolojik danışmanlarının erkek okul psikolojik danışmanlarına kıyasla olumsuz iş ortamına bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Şerbetçioğlu'nun (2019) yaptığı çalışma bu durumu destekler nitelikte olup kadınların erkeklere göre olumsuz iş ortamına bağlı olarak psikolojik iyi oluş durumlarının daha düşük olduğu görülmektedir. Otrar ve Özen'in (2009) çalışmasında ise kadınların erkeklere kıyasla olumsuz iş ortamı içerisinde yıldırma davranışından daha çok etkilendikleri saptanmıştır. Mevcut sonuç ele alındığında

kadınların erkeklere kıyasla aidiyet duygularının yüksek düzeyde olması sebebiyle iş ortamındaki olumsuzluklardan daha çok etkilendikleri ve olumsuz iş ortamı algılarının daha yoğun olabileceği söylenebilir. Literatürde erkekler lehine sonuçların bulunma sebebi ise erkeklere iş ortamında yüklenen sorumlulukların fazlalığı olabilir.

5.1.4. Danışanı Değersizleştirme

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının cinsiyet değişkenine göre danışanı değersizleştirme boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Ancak literatür incelendiğinde bu sonucu desteklemeyen çalışmalara sık sık rastlanmaktadır, birçok çalışmada erkeklerin duyarsızlaşma düzeylerinin kadınlara kıyasla daha yüksek seviyede olduğu tespit edilmiştir. Öztürk'ün (2018) okul psikolojik danışmanlarıyla yaptığı çalışma bu durumu destekler nitelikte olup erkeklerin daha fazla duyarsızlaşma yaşadığı sonucunu barındırmaktadır. Belgi'nin (2016) lisede görev yapan psikolojik danışmanlarla yaptığı çalışmada benzer bir durum söz konusudur. Bir diğer çalışmada ise Russel ve arkadaşları (1987) sınıf öğretmenlerinin stres, sosyal destek ve tükenmişlik düzeylerini incelemiş ve erkeklerin daha çok duyarsızlaşma yaşadığı sonucuna erişmiştir. Çalışmalar erkekler lehine yoğunlaşsa da kadınların duyarsızlaşma yaşadığı sonucuna varan çalışmalar da mevcuttur. Umay'ın (2015) psikolojik danışmanların iş doyumu ve tükenmişlik düzeylerini incelediği yüksek lisans tez çalışmasında kadınların erkeklere kıyasla daha çok duyarsızlaşma yaşadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Yaşanan duyarsızlaşma durumu, mesleki hassasiyetlerin göz ardı edilmesine sebep olduğu için psikolojik danışmanlar açısından ele alındığında mesleğin başlıca unsuru olan danışanlarını değersizleştirme davranışıyla benzerlik taşımaktadır. Literatürdeki sonuçların erkekler lehine sonuçlanma sebebi ise kadınların annelik içgüdüsünden kaynaklı olarak sahip çıkma ve zihinsel temelli bir şekilde bölünmüş dikkatlerini iş ortamında sürdürebilmeleri olabilir.

5.1.5. Kişisel Yaşamda Bozulma

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının cinsiyet değişkenine göre kişisel yaşamda bozulma boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Bu sonuca göre kadın okul psikolojik danışmanlarının erkek okul psikolojik danışmanlarına kıyasla kişisel yaşamda bozulmaya bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Çelik ve Üstüner'in (2018) yaşam doyumunu inceledikleri çalışmada buna benzer şekilde kadınların erkeklerden daha az yaşam doyumuna sahip olduğu sonucunu taşımaktadır. Yılmaz ve arkadaşlarının (2008) çalışması yıldırma davranışına bağlı kişinin yaşam kalitesi boyutunda kadınların erkeklerden daha çok etkilenmesiyle mevcut sonucu destekler niteliktedir. Ancak Ocak'ın (2008) yüksek lisans çalışmasında aynı konu üzerinde elde ettiği sonuçlar erkekler lehine bir farklılık bulundurmaktadır.

İşbu araştırmanın mevcut sonucunun sebebi kadınların erkeklere kıyasla iş yaşamından daha çok etkilenmeleri ve iş ile özel yaşamlarını keskin sınırlarla birbirinden ayırmamaları olabilir.

Literatürde cinsiyet değişkeninin tükenmişliğin hiçbir boyutunda anlamlı düzeyde farklılık göstermediği çalışmalar da mevcuttur. İkiz'in (2010) psikolojik danışmanlarla yaptığı çalışma bu durumu destekler niteliktedir. Yenihan ve arkadaşlarının (2018) araştırma görevlileriyle yaptığı çalışmada da benzer bir sonuç bulunmaktadır. Bir diğer çalışmada ise Akyürek (2020) önceki çalışmalarda olduğu gibi cinsiyet değişkeniyle tükenmişlik arasında anlamlı bir sonuca erişememiştir.

5.2. Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Medeni Durum Değişkenine Göre İncelenmesi ve Tartışma

Araştırmada okul psikolojik danışmanlarının medeni durum değişkenine göre tükenmişlik düzeyleri incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda yetersizlik boyutunda bekâr okul psikolojik danışmanlarının lehine anlamlı düzeyde farklılık bulunduğu tespit edilmiştir. Diğer boyutlarda ise anlamlı düzeyde farklılık elde edilememiştir.

5.2.1. Tükenme

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının medeni durum değişkenine göre tükenme alt boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Ancak literatür incelendiğinde bu sonuçla örtüşmeyen çalışmalar bulunmaktadır. Araştırmalar bekârların tükenme boyutundan daha çok etkilendiği yönündedir. Camcı ve Ercan'ın (2017) çalışması mevcut sonucu destekler niteliktedir. Bir başka çalışmada Özer (1998) bu sonuçla örtüşen bulgulara erişmiştir. Maslach ve Jackson'ın (1998) cinsiyet rolleri ve ailede tükenmişliği ele aldığı çalışmada ise benzer bir sonuç tespit edilmiş ve bekârların daha çok duygusal tükenme yaşadığı belirlenmiştir.

İşbu araştırmanın mevcut sonucunun sebebi evlilik içerisinde eşlerin birbirlerine günlük hayatın stresini hafifletecek düzeyde destek olmaları ve yaşıyor olmanın peşinde getirdiği sorumlulukları birlikte sırtlanmaları olabilir. Gün içinde yoğun ve acımasız iş ortamına maruz kalan bekâr bireylerin gün sonunda destekçilerinin olmaması duygusal anlamda yaşanan tükenmeyi tetikleyebilir.

5.2.2. Yetersizlik

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının medeni durum değişkenine göre yetersizliklerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Bu sonuca göre bekâr okul psikolojik danışmanlarının evli okul psikolojik danışmanlarına kıyasla yetersizliklerine bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde bu sonucu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Başören'in (2005) tez çalışması mevcut sonuçla paralellik göstermektedir. Karababa'nın (2012) psikolojik danışmanların mükemmeliyetçiliğini ele aldığı çalışmada da benzer bir neticeye ulaşılmıştır. Russel ve arkadaşları (1987) ise çalışmalarında bekâr öğretmenlerin kişisel başarılarında daha çok azalma görüldüğünü tespit etmişlerdir. Umay'ın (2015) çalışmasında elde ettiği sonuç da diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir.

İşbu tezin mevcut sonucunun sebebi bekâr bireylerin yetersizlik algılarında evlilik olgusu içerisinde olduğu gibi onlara destek olacak birilerinin olmayışı ve

yalnızlık duygularının ağırlığı içerisinde özeleştirici düzeylerinin daha yoğun şekilde gerçekleşmesi ve iş dışında evli bireylerde olduğu gibi aile sorumluluklarıyla meşgul olmamaları olabilir.

5.2.3. Olumsuz İş Ortamı

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının medeni durum değişkenine göre olumsuz iş ortamı boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde bu durumdan farklı sonuçlara erişildiği görülmektedir. Emiroğlu'nun (2017) iş ortamında algılanan yıldırma davranışı üzerine yapmış olduğu çalışmada bekâr olan psikolojik danışmanların evlilere kıyasla daha yüksek düzeyde mobbing'e bağlı olumsuz iş ortamı algısı olduğu tespit edilmiştir. Göcen ve Kaya'nın (2014) yapmış olduğu çalışmada evlilerin bekârlara kıyasla daha yüksek düzeyde olumlu okul iklimi algısına sahip olması sonucu bu durumu destekler niteliktedir.

Literatürde yer alan sonuçların sebebi iş ortamındaki zorlukların yanında evli bireylere farklı bir pencereden bakmalarını sağlayıp iş ortamında iyi olarak algılanabilecek detayların görülmesine yardımcı olan bir hayat arkadaşlarının bulunması olabilir.

5.2.4. Danışanı Değersizleştirme

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının medeni durum değişkenine göre danışanı değersizleştirme boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde bu durumdan farklı sonuçlara erişildiği görülmektedir. Sucuoğlu ve Kuloğlu'nun (1996) çalışmasında bekârların duyarsızlaşma düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Şanlı ve Tan'ın (2017) çalışması bu sonucu destekler niteliktedir.

Literatürde yer alan sonuçların sebebi bekâr bireylerin hayata dair kaygılarının evli bireylere kıyasla daha yoğun olması ve evliliğin getirdiği sorumluluk sahibi olma ve bunu sürdürme davranışının iş ortamına sirayet etme olgunluğundan uzak kalmaları olabilir.

5.2.5. Kişisel Yaşamda Bozulma

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının medeni durum değişkenine göre kişisel yaşamda bozulma boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde bu durumdan farklı sonuçlara erişildiği görülmektedir. Yılmaz ve Aslan'ın (2013) çalışmasında bekârların yaşam doyumlarının evlilere kıyasla yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Er'in (2017) doktora tez çalışması bu durumu tasdikler niteliktedir. Andrew ve Withey'in (1976) ve Öztürk'ün (2020) çalışmalarında ise tersi bir durum söz konusudur, evlilerin yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Gökçen Yetkin'in (2022) yıldırma davranışlarını ele aldığı çalışmasında kişinin itibarına saldırı boyutunda bekârların bu duruma daha çok maruz kaldığı sonucuna erişilmiştir.

Literatürde yer alan sonuçların sebebi bekârların kişisel yaşamlarında evli bireylere kıyasla korunacak bir istikrarın daha az bulunması, bu durumun da iş ortamında yaşanan olumsuzlukların kişisel yaşamlarındaki tahribatı derinleştirmesi olabilir.

5.3. Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre İncelenmesi ve Tartışma

Araştırmada okul psikolojik danışmanlarının eğitim düzeyi değişkenine göre tükenmişlik düzeyleri incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik düzeyleri eğitim düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Literatür incelendiğinde bu sonucu destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Akgül'ün (2017) okul psikolojik danışmanlarının tükenmişliklerini incelediği tez çalışmasında eğitim düzeyinin tükenmişlik üzerinde bir farklılaşmaya sebep olmadığı sonucuna varılmıştır. Camadan ve arkadaşlarının (2017) çalışması bu sonuçla paralellik göstermektedir. Bir diğer çalışmada da Çınar ve Güven (2018) psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeyleri ve problem çözme becerilerini incelemiş ve benzer bir sonuç elde etmiştir. Özgözü ve arkadaşlarının (2017) çalışmasında da diğer çalışmalarla örtüşen sonuçlar yer almaktadır.

5.3.1. Tükenme

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının medeni durum değişkenine göre tükenme alt boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde bu durumdan farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Umay'ın (2015) çalışmasında lisans düzeyindekilerin daha çok duygusal tükenme yaşadığı tespit edilmiştir. Başol ve Altay'ın (2009) ve Cemaloğlu ve Erdemoğlu Şahin'in (2007) öğretmenlerle yaptığı çalışmalar bu sonucu destekler niteliktedir. Karal ve Atak'ın (2022) çalışmasında ise tersi bir sonuç saptanarak lisansüstü düzeyindekilerin daha çok tükenme yaşadıkları belirlenmiştir. Dursun'un (2000) çalışması bu sonuçla paralellik göstermektedir.

İşbu tezin mevcut sonucunun ve literatürde yer alan çalışmaların birbirleriyle tutarlı sonuçlar barındırmamaların sebebi eğitim düzeyinin bireylerin iş ortamında mesleklerini icra etmelerinin dışında gelişen süreçler olması ve iş ortamındaki tempoya müdahil olmamaları olabilir.

5.3.2. Yetersizlik

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının medeni durum değişkenine göre yetersizlik boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde bu durumdan farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Taşdelen Karçkay'ın (2008) çalışmasında lisansüstü eğitime sahip olanların mesleki yeterlilik düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Yam ve İlhan'ın (2016), Yıldız'ın (2012) çalışması bu durumu destekler nitelikte iken Sali Bilgiç'in (2007) çalışması bu durumdan lisans düzeyindeki psikolojik danışmanların daha yüksek öz yeterlilik algısı olduğu sonucuyla farklılaşmaktadır.

Literatürde yer alan sonuçlara göre eğitim düzeyi yükseldikçe daha az yetersizlik yaşanmasının sebebi lisansüstü eğitimle beraber bireylerin alanlarına yönelik teorik bilgi birikimlerinin, mesleki anlamda öz yeterliliklerinin ve özgüvenlerinin artış göstermesi ve lisansüstü eğitimin ardından edinilen sıfatların cazibesi olabilir.

5.3.3. Olumsuz İş Ortamı

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının eğitim düzeyi değişkenine göre olumsuz iş ortamı boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde bu durumdan farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Emiroğlu'nun (2017) iş ortamında algılanan yıldırma davranışı üzerine yapmış olduğu çalışmada lisansüstü eğitim düzeyine sahip olan psikolojik danışmanların lisans düzeyindekilere kıyasla daha yüksek düzeyde mobbing'e bağlı olumsuz iş ortamı algısı olduğu tespit edilmiştir. Otrar ve Özen'in (2009) çalışmasında ise tersi bir durum söz konusudur, lisans düzeyinde bulunan psikolojik danışmanların lisansüstü düzeye sahip meslektaşlarına kıyasla olumsuz iş ortamı içerisinde yıldırma davranışından daha çok etkilendikleri saptanmıştır.

İşbu tezin mevcut sonucunun ve literatürde yer alan çalışmaların birbirleriyle tutarlı sonuçlar barındırmamalarının sebebi olumsuz iş ortamı algısının eğitim düzeyi yerine kişilik özellikleri üzerine şekillenme ihtimali olabilir.

5.3.4. Danışanı Değersizleştirme

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının eğitim düzeyi değişkenine göre danışanı değersizleştirme boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde bu durumdan farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Cemaloğlu ve Erdemoğlu Şahin'in (2007) yapmış olduğu çalışmada lisansüstü eğitime sahip olanların daha çok duyarsızlaşma yaşadığı görülmektedir. Peker'in (2002) çalışması bu sonucu destekler nitelikte olup eğitim düzeyi arttıkça öğrencilere yönelik tutumların daha az olumlu bir biçimde şekillendiği saptanmıştır.

Literatürde yer alan sonuçların sebebi lisansüstü eğitim sürecinin iş ortamının yoğun çalışma temposuyla bir arada sürdürülerek bireylerin yorgunluk ve işten sıkılma düzeylerinde artışa neden olması olabilir. Alanın teorik ve uygulamalı biçimde her koşuluna maruz kalan ve insan işiyle iştigal olan bireylerde duyarsızlaşma yahut danışanı değersizleştirme yaşanması muhtemeldir.

5.3.5. Kişisel Yaşamda Bozulma

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının eğitim düzeyi değişkenine göre kişisel yaşamda bozulma boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde bu durumdan farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Yelmen'in (2022) yüksek lisans tez çalışmasında lisans eğitime sahip olanların yıldırma davranışına göre lisansüstü eğitime sahip olanlardan daha çok şahsa yönelik saldırı aldığı tespit edilmiştir. Hacıcaferoğlu'nun (2013) ve Akgül'ün (2017) yıldırma üzerine olan çalışması bu durumu destekler niteliktedir. Ancak Aytaç'ın (2017) meta-analiz çalışması bu sonuçların tersine lisansüstü düzeyindekiler lehinedir.

Literatürde yer alan çalışmaların çoğunlukla lisans eğitime sahip olanlar lehine sonuçlanmasının sebebi lisansüstü eğitime sahip bireylerin iş ortamında saygınlık görmesi olabilir. Ayrıca kişisel yaşamda bozulmaya bağlı tükenmişliğin algılanan yıldırma davranışı ile bağlantı olduğu söylenebilir.

5.4. Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Çalışılan Kıdem Süresi Değişkenine Göre İncelenmesi ve Tartışma

Araştırmada okul psikolojik danışmanlarının çalışılan kıdem süresi değişkenine göre tükenmişlik düzeyler incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda yetersizlik boyutunda 1-5 yıl ve 6-10 yıl çalışanların 16 yıl ve üzeri çalışanlara göre, olumsuz iş ortamı boyutunda 6-10 yıl çalışanların 16 yıl ve üzeri çalışanlara göre daha çok tükenmişlik yaşadıkları tespit edilmiştir.

5.4.1. Tükenme

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının çalışılan kıdem süresi değişkenine göre tükenme alt boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde bu durumdan farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Akgül'ün (2017) çalışmasında 1-5 yıl arası çalışanların daha çok tükenme yaşadığı görülmektedir. Çelik (2017) ve Şahin'in

(2010) çalışması bu sonucu destekler niteliktedir. Kaya'nın (2009) çalışmasında ise 6-10 yıl çalışanların daha çok tükenme yaşadığı tespit edilmiştir.

Literatürde yer alan sonuçların sebebi mesleğin ilk on yılında bireylerin edindikleri tecrübeler neticesinde kendilerini kıdem süresi daha yüksek bireylere kıyasla daha zorlanmış hissetmeleri olabilir.

5.4.2. Yetersizlik

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının çalışılan kıdem süresi değişkenine göre yetersizliklerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Bu sonuca göre 1-5 yıl ve 6-10 çalışanların 16 yıl ve üzeri çalışanlara göre daha çok yetersizlik yaşadığı görülmektedir. Asarlı (2012) ve Sali Bilgiç'in (2007) çalışmaları bu sonucu destekler nitelikte olup kıdem düzeyi düştükçe yetersizlik düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir.

İşbu tezden elde edilen sonucun sebebi mesleğin başlarında bireylerin kendilerini yeterlilik anlamında fazlasıyla sorgulamaları, lisans eğitiminden elde edilen teorik yapının meslek hayatının pratiğiyle örtüşmemesi ve bundan ötürü işi işte öğrenmek durumunda olmaları, yoğun çalışma temposu içerisinde karşılaştıkları spesifik vakalarla tecrübe eksikliğine bağlı olarak yeterli düzeyde ilgilenememeleri olabilir.

5.4.3. Olumsuz İş Ortamı

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının çalışılan kıdem süresi değişkenine göre yetersizliklerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Bu sonuca göre 6-10 yıl çalışanların 16 yıl ve üzeri çalışanlara göre olumsuz iş ortamı boyutuna bağlı olarak daha çok tükenmişlik yaşadığı tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde bu sonuçla örtüşen çalışmalar bulunmaktadır. Emiroğlu'nun (2017) iş ortamında algılanan yıldırma davranışı üzerine yapmış olduğu çalışmada kıdem süresi azaldıkça yıldırma davranışına bağlı olumsuz iş ortamı algısı artmaktadır. Otrar ve Özen'in (2009) çalışması bu sonucu destekler niteliktedir. Aydoğan'ın

(2019) yüksek lisans tez çalışmasında ise örgüt iklimine bağlı olarak kıdem süresi azaldıkça olumsuz iş ortamı algı düzeyi artmaktadır.

İşbu tezden elde edilen sonucun sebebi mesleğin henüz başları sayılabilecek ilk on yıllık süreçte bireylerin zihinlerinde tahayyül ettikleri çalışma koşulları içerisinde ve ideal bir iş ortamında çalışmıyor olmaları, bunun dışında yılların getirdiği tecrübe ve alışılmışlıkla olumsuz iş ortamına bağlı tükenmişlik durumunun azalması olabilir.

5.4.4. Danışanı Değersizleştirme

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının çalışılan kıdem süresi değişkenine göre danışanı değersizleştirme boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde bu durumdan farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Telef'in öğretmenlerle yaptığı çalışmada 1-5 yıl çalışanların, Kaya'nın (2009) psikolojik danışman/rehber öğretmenlerle çalıştığı yüksek lisans tezinde 6-10 yıl çalışanların, Çelik'in (2017) yüksek lisans tez çalışmasında ise 11 yıl ve üzeri çalışanların daha çok duyarsızlaşma yaşadığı tespit edilmiştir.

İşbu tezden elde edilen sonucun ve literatürde yer alan çalışmaların birbirleriyle tutarlı sonuçlar barındırmamalarının sebebi bireylerin duyarsızlaşma ve danışanlarını değersiz görme gibi davranışlarının çalışma hayatının her aşamasında farklı şekilde kendini göstermesi olabilir. Bir başka deyişle her kıdem döneminin kendi içinde barındırdığı bireysel ve çevresel faktörler, çalışanların psikolojisini duyarsızlaşmayı doğuracak bir tükenmişlik düzeyine sürükleyebilir.

5.4.5. Kişisel Yaşamda Bozulma

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının çalışılan kıdem süresi değişkenine göre kişisel yaşamda bozulma boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde bu durumdan farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Yılmaz ve arkadaşları (2008) ve Koç ve Bulut'un (2009) çalışmaları yıldırma davranışına bağlı kişinin

yaşam kalitesi boyutunda mesleğe yeni başlayanların daha çok etkilendiğini göstermektedir. Moran ve Çoruk'un (2021) çalışması ise 16 yıl ve üzeri kıdeme sahip olanların daha az yaşam doyumuna sahip olduğu bulgusuyla aksi bir sonuç taşımaktadır.

Literatürde yer alan sonuçların sebebi mesleğe yeni başlayanların kendi üzerlerinde hissettikleri mesleki baskının ve beklentinin yüksek olması sebebiyle kişisel yaşamlarının bozulmasına bağlı tükenmişlik yaşamaları muhtemeldir. Ayrıca kişisel yaşamda bozulma, yıldırma davranışının sonuçlarıyla ve yaşam doyumuyla benzerlik göstermekte olup tecrübeli çalışanların yaşam doyumlarının az olmasının sebebi iş ortamındaki monotonluk ve yılların getirdiği yorgunluk olabilir.

5.5. Okul Psikolojik Danışmanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Çalışılan Kademe Değişkenine Göre İncelenmesi ve Tartışma

Araştırmada okul psikolojik danışmanlarının çalışılan kademe değişkenine göre tükenmişlik düzeyler incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda tükenme alt ve yetersizlik boyutlarında ilkokul, ortaokul, lise kademelerinde çalışanların anaokulunda çalışanlara göre ve danışanı değersizleştirme boyutunda lise kademesinde çalışanların ilkokulda çalışanlara göre daha çok tükenmişlik yaşadıkları tespit edilmiştir.

5.5.1. Tükenme

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının çalışılan kademe değişkenine göre tükenme alt boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Bu sonuca göre ilkokul, ortaokul ve lise kademelerinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının anaokulunda çalışanlara kıyasla tükenme altı boyutuna bağlı olarak daha çok tükenmişlik yaşadıkları tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde birbirinden farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Sak ve arkadaşlarının (2017) ve İkiz'in (2010) çalışmalarında ilkokulda görev yapanların, Karal ve Atak'ın (2022) çalışmasında ortaokulda görev yapanların daha çok tükenme yaşadığı saptanmıştır.

İşbu tezden elde edilen sonucun sebebi diğer kademelerde görev yapan psikolojik danışmanların anaokulu kademesine kıyasla öğrencilerin karakter ve akademik gelişimlerinin bir arada sürdürüldüğü ve birey olarak her geçen yıl hayatın içerisinde daha çok yer aldıkları bir ortamda görev yapmaları olabilir. Ayrıca okulöncesi kademesinin psikolojik danışmanlar açısından duygusal tükenmeye bağlı olarak tükenmişlik düzeylerini diğer kademelere kıyasla daha iyi çalışma koşulları sağlayarak düşük seviyede tuttuğu söylenebilir.

5.5.2. Yetersizlik

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının çalışılan kademe değişkenine göre yetersizlik boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Bu sonuca göre ilkök, ortaokul ve lise kademelerinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının anaokulunda çalışanlara kıyasla daha çok yetersizlik yaşadıkları tespit edilmiştir. Dilbaz Sayın'ın (2017) doktora tez çalışması bu sonucu destekler nitelikte olup anaokulu kademesinde görev yapan öğretmenlerin mesleki performans algılarının diğer kademelere oranla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Adıgüzel'in (2023) iş doyum düzeylerini incelediği yüksek lisans tez çalışmasında da benzer bir durum söz konusu olup anaokulu kademesindeki psikolojik danışmanların iş doyum düzeylerinin diğer kademelere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kaya'nın (2009) yüksek lisans tez çalışmasında ise ibrenin yönü ilkök kademesinde çalışanlar lehinedir.

İşbu tezden elde edilen sonuç, okulöncesi kademesinde öğrencilerin rehberlik servisinden edinecekleri temel gereksinimlerin diğer kademelere kıyasla daha az olmasından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca diğer kademelerde öğrencilerin zamanla birey olarak farklılaşmalarıyla beraber farklı ihtiyaç ve sorunlarla rehberlik servisinin kapısını çalmaları bu kademelerde görev yapan psikolojik danışmanların daha yetersiz hissetmelerine neden olabilir.

5.5.3. Olumsuz İş Ortamı

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının çalışılan kademe değişkenine göre olumsuz iş ortamı boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin

anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde farklı sonuçlara erişilmiştir. Akgül'ün (2017) okul psikolojik danışmanlarının yıldırma ve tükenmişlik düzeylerini incelediği yüksek lisans tez çalışmasında ortaokulda görev yapanların daha çok yıldırma davranışına bağlı olumsuz iş ortamı düşüncesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İşbu tezden elde edilen sonucun ve literatürde yeterli düzeyde sonuca erişilememesinin sebebi iş ortamının kademe yerine çalışma arkadaşlarıyla uyumluluk, idarenin tutumu, öğrenci profili, okulun imkânları, çalışma saatleri ve bunlara benzer değişkenlerden etkilenecek birey üzerinde bir algı oluşturmamasından kaynaklı olabilir.

5.5.4. Danışanı Değersizleştirme

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının çalışılan kademe değişkenine göre yetersizlik boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Bu sonuca göre lise kademesinde çalışan okul psikolojik danışmanlarının ilkokulda çalışanlara göre danışanı değersizleştirme boyutuna bağlı olarak daha çok tükenmişlik yaşadığı tespit edilmiştir. Akgül (2017), Akten (2007) ve Russell ve arkadaşlarının (1987) çalışmaları bu sonucu destekler niteliktedir.

İşbu tezden elde edilen sonucun sebebi, lise kademesindeki öğrencilerin ergenlik dönemi ile genç yetişkinlik arasında yaşamı anlamlandırma ve kişiliklerini inşa etme süreci içerisinde olmanın verdiği zorlukları okul ortamına yansıtmaları ve bununla beraber psikolojik danışmanların bu dönemin getirisi davranışlara karşı duyarsız kalmayı tercih etmelerinden kaynaklı olabilir.

5.5.5. Kişisel Yaşamda Bozulma

Araştırma sonucunda okul psikolojik danışmanlarının çalışılan kademe değişkenine göre kişisel yaşamda bozulma boyutuna bağlı olarak tükenmişlik düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Literatür incelendiğinde farklı sonuçlara erişilmiştir. Telef'in (2011) öğretmenlerin öz-yeterlikleri, iş

doyumları, yaşam doyumları ve tükenmişlik düzeylerini incelediği çalışmasında ilköğretimde görev yapanların yaşam doyumlarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Çivilidağ'ın (2007) çalışmasında ise lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının kişisel yaşam kalitelerinin olumsuz anlamda daha çok etkilendiği tespit edilmiştir.

İşbu tezden elde edilen sonucun ve literatürde yer alan çalışmaların birbirleriyle tutarlı sonuçlar barındırmamasının sebebi kademe türlerinin kişisel yaşama sirayet edecek raddede psikolojik danışmanların tükenmişliklerini etkilemiyor olmasından kaynaklı olabilir. Daha açık bir ifadeyle kademelerin farklılaşan çalışma koşulları ve öğrencilerin genel ihtiyaçları psikolojik danışmanların kişisel yaşamlarında bozulmalara sebebiyet vermediği söylenebilir.

5.6. PDTE ve OMKÖ Arasındaki İlişkilere Yönelik Tartışma ve Yorum

Araştırmada psikolojik danışman tükenmişlikleri ile kişilik boyutları arasındaki ilişkiye ait pearson momentler çarpımı korelasyon katsayıları incelenmiştir.

5.6.1. Tükenme Alt Boyutunun Diğer Değişkenlerle Arasındaki Korelasyon İlişkisi ve Tartışma

Yapılan inceleme sonucunda tükenme alt boyutunun yetersizlik, olumsuz iş ortamı, danışanı değersizleştirme ve kişisel yaşamda bozulma boyutlarıyla arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tükenme alt boyutunun kişilik özellikleriyle arasındaki ilişki incelendiğinde ise dışa dönüklük, duygusal denge, deneyime açıklık ve sorumluluk boyutlarıyla negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde birbirinden farklı sonuçların yer aldığı çalışmalar mevcuttur. Süren ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında duygusal tükenme boyutunun kendi ölçeğinde yer alan diğer boyutlarla pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmakta iken dışa dönüklük, yumuşak başlılık ve sorumluluk boyutlarıyla negatif yönlü ve anlamlı, duygusal denge/nevrotizm boyutuyla pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır, deneyime açıklık boyutuyla ise anlamlı bir ilişkisi bulunmamaktadır. Dinç ve arkadaşlarının (2017) çalışmasında ise duygusal tükenme

boyutunun deneyime açıklık, dışadönüklük ve duygusal dengesizlik boyutlarıyla pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunurken sorumluluk boyutuyla negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır, yumuşak başlılık boyutuyla ise anlamlı bir ilişkisi bulunmamaktadır. Başka bir çalışmada da Mahoney ve arkadaşları (2020) duygusal tükenme boyutunun nevroitiklikle pozitif yönlü ve anlamlı, sorumluluk ve yumuşak başlılık boyutlarıyla negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunduğunu tespit etmişlerdir.

5.6.2. Yetersizlik Alt Boyutunun Diğer Değişkenlerle Arasındaki Korelasyon İlişkisi ve Tartışma

Yapılan inceleme sonucunda yetersizlik boyutunun tükenme alt, olumsuz iş ortamı, danışanı değersizleştirme ve kişisel yaşamda bozulma boyutlarıyla arasındaki ilişki incelendiğinde pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. Yetersizlik boyutunun kişilik özellikleriyle arasındaki ilişki incelendiğinde ise dışa dönüklük, duygusal denge, deneyime açıklık ve sorumluluk boyutlarıyla negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde birbirinden farklı sonuçların yer aldığı çalışmalar mevcuttur. Yüksel'in (2020) yüksek lisans tez çalışmasında kişisel başarının azalması boyutunun dışa dönüklük ve deneyime açıklık boyutlarıyla pozitif yönlü ve anlamlı, duygusal denge boyutuyla negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunurken sorumluluk ve yumuşak başlılık boyutlarıyla anlamlı bir ilişkisi bulunmamaktadır. Deary ve arkadaşlarının (1996) çalışmasında ise kişisel başarı boyutunun dışadönüklük, deneyime açıklık ve sorumluluk boyutlarıyla pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır.

5.6.3. Olumsuz İş Ortamı Alt Boyutunun Diğer Değişkenlerle Arasındaki Korelasyon İlişkisi ve Tartışma

Yapılan inceleme sonucunda olumsuz iş ortamı boyutunun tükenme alt, yetersizlik, danışanı değersizleştirme ve kişisel yaşamda bozulma boyutlarıyla arasındaki ilişki incelendiğinde pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Olumsuz iş ortamı boyutunun kişilik özellikleriyle arasındaki ilişki incelendiğinde ise dışa dönüklük, duygusal denge, deneyime açıklık ve sorumluluk boyutlarıyla

negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde birbirinden farklı sonuçların yer aldığı çalışmalar mevcuttur. Deniz ve Uysal'ın (2010) çalışmasında iş yerinde yıldırma davranışına uğrama ile nevroitiklik arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

5.6.4. Danışanı Değersizleştirme Alt Boyutunun Diğer Değişkenlerle Arasındaki Korelasyon İlişkisi ve Tartışma

Yapılan inceleme sonucunda danışanı değersizleştirme boyutunun tükenme alt, yetersizlik, olumsuz iş ortamı ve kişisel yaşamda bozulma boyutlarıyla arasındaki ilişki incelendiğinde pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Danışanı değersizleştirme boyutunun kişilik özellikleriyle arasındaki ilişki incelendiğinde ise dışa dönüklük, duygusal denge ve deneyime açıklık boyutlarıyla negatif yönlü ve anlamlı, sorumluluk boyutuyla pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde birbirinden farklı sonuçların yer aldığı çalışmalar görülmektedir. Kaplangil ve Erenler'in (2015) çalışmasında duyarsızlaşma boyutunun duygusal denge, yumuşak başlılık ve sorumluluk boyutlarıyla negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunurken deneyime açıklık ve dışadönüklük boyutlarıyla anlamlı bir ilişkisi bulunmamaktadır. Fuente-Solana ve arkadaşlarının (2021) çalışmasında ise duyarsızlaşma ile nevroitiklik arasında pozitif yönlü ve anlamlı sorumluluk, yumuşak başlılık ve dışadönüklük boyutlarıyla negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır.

5.6.5. Kişisel Yaşamda Bozulma Alt Boyutunun Diğer Değişkenlerle Arasındaki Korelasyon İlişkisi ve Tartışma

Yapılan inceleme sonucunda kişisel yaşamda bozulma boyutunun tükenme alt, yetersizlik, olumsuz iş ortamı ve danışanı değersizleştirme boyutlarıyla arasındaki ilişki incelendiğinde pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Kişisel yaşamda bozulma boyutunun kişilik özellikleriyle arasındaki ilişki incelendiğinde ise dışa dönüklük, duygusal denge, deneyime açıklık ve sorumluluk boyutlarıyla negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde birbirinden farklı sonuçların yer aldığı çalışmalar görülmektedir.

Sütçü Açıklık'ın (2020) kişilik özellikleri ile mobbing üzerine yaptığı yüksek lisans tez çalışmasında işbu tezdeki kişisel yaşamda bozulma boyutuyla benzerlik taşıdığı söylenebilecek özel yaşantıya saldırı boyutunun dışa dönüklük, yumuşak başlılık ve sorumluluk boyutlarıyla negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunurken nevrozizm ile pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır.

5.6.6. Dışadönüklük Boyutunun Diğer Değişkenlerle Arasındaki Korelasyon İlişkisi ve Tartışma

Yapılan inceleme sonucunda beş faktör kişilik özelliklerinden dışa dönüklük boyutunun duygusal denge, deneyime açıklık ve sorumluluk boyutlarıyla pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. Dışa dönüklük boyutunun tükenme alt, yetersizlik, olumsuz iş ortamı, danışanı değersizleştirme ve kişisel yaşamda bozulma boyutlarıyla arasındaki ilişki incelendiğinde ise negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde birbirinden farklı sonuçların yer aldığı çalışmalar mevcuttur. Bakker ve arkadaşlarının (2006) çalışmasında dışadönüklük boyutunun Maslach Tükenmişlik Envanteri'nin boyutlarından kişisel başarının azalması boyutuyla negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunurken duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutlarıyla anlamlı bir ilişkisi bulunmamaktadır. Salami'nin (2011) çalışmasında ise dışadönüklüğün duygusal tükenme ile negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunurken kişisel başarı boyutuyla pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır.

5.6.7. Duygusal Denge Boyutunun Diğer Değişkenlerle Arasındaki Korelasyon İlişkisi ve Tartışma

Yapılan inceleme sonucunda duygusal denge boyutunun dışa dönüklük, deneyime açıklık ve sorumluluk boyutlarıyla pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. Duygusal denge boyutunun tükenme alt, yetersizlik, olumsuz iş ortamı, danışanı değersizleştirme ve kişisel yaşamda bozulma boyutlarıyla arasındaki ilişki incelendiğinde ise negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde birbirinden farklı sonuçların yer aldığı çalışmalar mevcuttur. Okutan'ın (2010) doktora tez çalışmasında duygusal dengesizlik olarak ele alınan

boyut, Maslach Tükenmişlik Envanteri'nin boyutlarından duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutlarıyla ile pozitif yönlü ve anlamlı, kişisel başarı boyutuyla negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkiye sahiptir. Brown ve arkadaşlarının (2019) çalışmasında ise nevrotiklik olarak ele alınan boyutun duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarıda azalma boyutlarıyla negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır.

5.6.8. Deneyime Açıklık Boyutunun Diğer Değişkenlerle Arasındaki Korelasyon İlişkisi ve Tartışma

Yapılan inceleme sonucunda deneyime açıklık boyutunun dışa dönüklük, duygusal denge ve sorumluluk boyutlarıyla pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. Deneyime açıklık boyutunun tükenme alt, yetersizlik, olumsuz iş ortamı, danışanı değersizleştirme ve kişisel yaşamda bozulma boyutlarıyla arasındaki ilişki incelendiğinde ise negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde birbirinden farklı sonuçların yer aldığı çalışmalar mevcuttur. Camcı'nın (2017) yüksek lisans tez çalışmasında deneyime açıklık boyutunun duyarsızlaşma boyutuyla negatif yönlü ve anlamlı düzeyde bir ilişkisi bulunurken kişisel başarı boyutuyla pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır, duygusal tükenme boyutuyla anlamlı bir ilişkisi bulunmamaktadır. De Vine ve Morgan'ın (2020) çalışmasında ise deneyime açıklık boyutunun duygusal tükenme negatif yönlü ve anlamlı, kişisel başarı boyutuyla pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır.

5.6.9. Sorumluluk Boyutunun Diğer Değişkenlerle Arasındaki Korelasyon İlişkisi ve Tartışma

Yapılan inceleme sonucunda sorumluluk boyutunun dışa dönüklük, duygusal denge ve deneyime açıklık boyutlarıyla pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. Sorumluluk boyutunun tükenme alt, yetersizlik, olumsuz iş ortamı ve kişisel yaşamda bozulma boyutlarıyla arasındaki ilişki incelendiğinde negatif yönlü ve anlamlı, danışanı değersizleştirme boyutuyla ise pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde birbirinden farklı sonuçların yer

aldığı çalışmalar mevcuttur. Sonay'ın (2023) yüksek lisans tez çalışmasında sorumluluk boyutu ile duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma ve yetkinlik boyutları arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Mills ve arkadaşlarının (1998) çalışmasında ise sorumluluk boyutu ile duygusal tükenmişlik arasında negatif yönlü ve anlamlı, kişisel başarı arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

5.7. Okul Psikolojik Danışmanlarının Kişilik Özelliklerinin Tükenmişlik Düzeylerini Yordaması ve Tartışma

Araştırmada okul psikolojik danışmanlarının kişilik özelliklerinin (bağımsız değişkenlerin) tükenmişliklerini (bağımlı değişkenleri) yordama düzeyleri incelenmiştir.

5.7.1. Okul Psikolojik Danışmanlarının Kişilik Özelliklerinin Tükenmişlik Alt Boyutunu Yordaması ve Tartışma

Yapılan regresyon analizi sonucunda duygusal denge ve sorumluluk kişilik özelliklerinin tükenme alt boyutunu anlamlı düzeyde ve negatif yönde yordadığı tespit edilmiştir. Deneyime açıklık ve dışadönüklük kişilik özelliklerinin ise tükenme alt boyutunu anlamlı düzeyde yordamadığı görülmektedir. İlgili literatür incelendiğinde farklı sonuçlara sahip çalışmalar mevcuttur. Morgan ve De Bruin'in (2010) çalışmasında duygusal tükenme boyutunu yalnızca nevroitiklik/duygusal denge kişilik özelliği yordamaktadır. Manlove'ın (1993) çalışması bu sonucu destekler nitelikte olup nevroitikliğin duygusal tükenmeyi yordadığı görülmektedir.

İşbu tezden elde edilen sonuca göre psikolojik danışmanların duygusal denge ve sorumluluk kişilik özelliklerine sahip olması tükenme alt boyutuna bağlı olarak yaşanacak olası bir tükenmişliğe maruz kalmalarını azaltıcı bir etki taşımaktadır. Deneyime açıklık ve dışadönüklük kişilik özelliklerinin ise tükenme boyutuna yönelik herhangi dahli bulunmamaktadır.

5.7.2. Okul Psikolojik Danışmanlarının Kişilik Özelliklerinin Yetersizlik Alt Boyutunu Yordaması ve Tartışma

Yapılan regresyon analizi sonucunda duygusal denge, deneyime açıklık ve sorumluluk kişilik özelliklerinin yetersizlik alt boyutunu anlamlı düzeyde ve negatif yönde yordadığı tespit edilmiştir. Dışadönüklüğün ise anlamlı düzeyde yordamadığı görülmektedir. İlgili literatür incelendiğinde farklı sonuçlara sahip çalışmalar mevcuttur. Camcı'nın (2017) yüksek lisans tezinde dışa dönüklük ve deneyime açıklık, kişisel başarıyı pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordarken duygusal dengesizliğin negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir. Perry ve arkadaşlarının (2010) çalışmasında ise nevroitiklik kişilik özelliğinin kişisel başarının azalması boyutunu negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı görülürken dışadönüklük ve sorumluluk kişilik özelliklerinin kişisel başarıda azalma boyutunu pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır. Sl Shbail ve arkadaşlarının (2018) çalışmasında da farklı bir sonuca ulaşılarak sorumluluk kişilik özelliğinin kişisel başarıda azalma boyutunu pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir.

İşbu tezden elde edilen sonuca göre psikolojik danışmanların duygusal denge, deneyime açıklık ve sorumluluk kişilik özelliklerine sahip olması yetersizliğe bağlı olarak yaşanacak olası bir tükenmişliğe maruz kalmalarını azaltıcı bir etki taşımaktadır. Dışadönüklüğün ise yetersizliğe yönelik herhangi bir dahli bulunmamaktadır.

5.7.3. Okul Psikolojik Danışmanlarının Kişilik Özelliklerinin Olumsuz İş Ortamı Alt Boyutunu Yordaması ve Tartışma

Yapılan regresyon analizi sonucunda duygusal denge ve sorumluluk kişilik özelliklerinin olumsuz iş ortamı alt boyutunu anlamlı düzeyde ve negatif yönde yordadığı tespit edilmiştir. Dışadönüklük ve deneyime açıklık kişilik özelliklerinin ise olumsuz iş ortamını anlamlı düzeyde yordamadığı belirlenmiştir. İlgili literatür incelendiğinde farklı sonuçlara sahip çalışmalar mevcuttur. Furnham ve arkadaşlarının (2009) çalışmasında iş tatmine yönelik elde edilen sonuçlara göre

sorumluluk ve yumuşak başlılık kişilik özelliklerinin iş tatminini pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Judge ve arkadaşlarının (2002) çalışmasında ise nevrotiklik kişilik özelliği iş tatminini negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordarken dışadönüklük ve sorumluluk kişilik özellikleri iş tatminini pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordamaktadır.

İşbu tezden elde edilen sonuca göre psikolojik danışmanların duygusal denge ve sorumluluk kişilik özelliklerine sahip olması danışanı değersizleştirmeye bağlı olarak yaşanacak olası bir tükenmişliğe maruz kalmalarını azaltıcı bir etki taşımaktadır. Dışadönüklük ve deneyime açıklık kişilik özelliklerinin ise olumsuz iş ortamına yönelik herhangi bir dahli bulunmamaktadır.

5.7.4. Okul Psikolojik Danışmanlarının Kişilik Özelliklerinin Danışanı Değersizleştirme Alt Boyutunu Yordaması ve Tartışma

Yapılan regresyon analizi sonucunda deneyime açıklık ve sorumluluk kişilik özelliklerinin danışanı değersizleştirme alt boyutunu anlamlı düzeyde ve negatif yönde yordadığı tespit edilmiştir. Dışadönüklük ve duygusal denge kişilik özelliklerinin ise danışanı değersizleştirme boyutunu anlamlı düzeyde yordamadığı belirlenmiştir. İlgili literatür incelendiğinde farklı sonuçlara sahip çalışmalar mevcuttur. Okutan'ın (2010) doktora tez çalışmasında dışadönüklük ve yumuşak başlılık kişilik özelliklerinin duyarsızlaşmayı negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı görülürken duygusal dengesizliğin pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır. Ghorpade ve arkadaşlarının (2007) çalışmasında ise yumuşak başlılık kişilik özelliğinin duyarsızlaşmayı negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Bir başka çalışmada da Kim ve arkadaşları (2009) sorumluluk boyutunun duyarsızlaşmayı pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığını tespit etmişlerdir.

İşbu tezden elde edilen sonuca göre psikolojik danışmanların deneyime açıklık ve sorumluluk kişilik özelliklerine sahip olması danışanı değersizleştirmeye bağlı olarak yaşanacak olası bir tükenmişliğe maruz kalmalarını azaltıcı bir etki

taşımaktadır. Dışadönüklük ve duygusal denge kişilik özelliklerinin ise danışanı değersizleştirmeye yönelik herhangi bir dahli bulunmamaktadır.

5.7.5. Okul Psikolojik Danışmanlarının Kişilik Özelliklerinin Kişisel Yaşamda Bozulma Alt Boyutunu Yordaması ve Tartışma

Yapılan regresyon analizi sonucunda duygusal denge ve sorumluluk kişilik özelliklerinin kişisel yaşamda bozulma alt boyutunu anlamlı düzeyde ve negatif yönde yordadığı tespit edilmiştir. Deneyime açıklık ve dışadönüklük kişilik özelliklerinin ise kişisel yaşamda bozulma boyutunu anlamlı düzeyde yordamadığı belirlenmiştir. İlgili literatür incelendiğinde farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Joshanloo ve Afshari'nin (2011) çalışmasında dışadönüklük kişilik özelliğinin yaşam doyumunu pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı görülürken nevrozizmin negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir.

İşbu tezden elde edilen sonuca göre psikolojik danışmanların duygusal denge ve sorumluluk kişilik özelliklerine sahip olması danışanı değersizleştirmeye bağlı olarak yaşanacak olası bir tükenmişliğe maruz kalmalarını azaltıcı bir etki taşımaktadır. Dışadönüklük ve deneyime açıklık kişilik özelliklerinin ise kişisel yaşamda bozulmaya yönelik herhangi bir dahli bulunmamaktadır.

Okul psikolojik danışmanlarının kişilik özellikleri içerisinde sorumluluk kişilik özelliği, tükenmişlik boyutlarının tamamında negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordayıcı etkiye sahip olması ile ön plana çıkmaktadır. Bu durumun sebebi sorumluluk bilincinin kişilik özelliği haline gelmesi ile tükenmişliğe yol açabilecek etkenleri saf dışı bırakması olabilir. Bu bağlamda sorumluluk sahibi psikolojik danışmanların tükenmişlik durumuyla daha az karşılaşma ihtimali olduğu söylenebilir.

6. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen sonuçlara ve bu sonuçların doğurduğu ihtiyaçlar doğrultusunda yapılabilecek önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

1. Araştırma bulguları, tükenmişliğin cinsiyete göre incelendiğinde tükenme, olumsuz iş ortamı ve kişisel yaşamda bozulma boyutlarında kadınlar lehine anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermektedir.
2. Araştırma bulguları, tükenmişliğin medeni duruma göre incelendiğinde yetersizlik boyutunda bekârlar lehine anlamlı düzeyde farklılaştığını göstermektedir.
3. Araştırma bulguları, tükenmişliğin eğitim düzeyine göre incelendiğinde anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermektedir.
4. Araştırma bulguları, okul psikolojik danışmanlarının tükenmişliklerinin kıdem süresine göre incelendiğinde yetersizlik boyutunda 1-5 yıl ve 6-10 yıl çalışanların 16 yıl ve üzeri çalışanlara kıyasla, olumsuz iş ortamı boyutunda 6-10 yıl çalışanların 16 yıl ve üzeri çalışanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha çok tükenmişlik yaşadığını göstermektedir.
5. Araştırma bulguları, okul psikolojik danışmanlarının tükenmişliklerinin çalışılan kademeye göre incelendiğinde tükenme alt ve yetersizlik boyutlarında ilkokul, ortaokul ve lise kademelerinde çalışanların anaokulunda çalışanlara kıyasla ve danışanı değersizleştirme boyutunda lise kademesinde çalışanların ilkokulda çalışanlara kıyasla daha çok tükenmişlik yaşadığını göstermektedir.
6. Araştırma bulguları, kişilik özellikleri ile tükenmişliğin boyutları arasında anlamlı düzeyde korelasyonel ilişki bulunduğunu göstermektedir.
7. Araştırma bulguları duygusal denge ve sorumluluk kişilik özelliklerinin tükenme alt boyutunu anlamlı düzeyde ve negatif yönde yordadığını göstermektedir.

8. Araştırma bulguları duygusal denge, deneyime açıklık ve sorumluluk kişilik özelliklerinin yetersizlik alt boyutunu anlamlı düzeyde ve negatif yönde yordadığını göstermektedir.
9. Araştırma bulguları duygusal denge ve sorumluluk kişilik özelliklerinin olumsuz iş ortamı alt boyutunu anlamlı düzeyde ve negatif yönde yordadığını göstermektedir.
10. Araştırma bulguları deneyime açıklık ve sorumluluk kişilik özelliklerinin danışanı değersizleştirme alt boyutunu anlamlı düzeyde ve negatif yönde yordadığını göstermektedir.
11. Araştırma bulguları duygusal denge ve sorumluluk kişilik özelliklerinin kişisel yaşamda bozulma alt boyutunu anlamlı düzeyde ve negatif yönde yordadığını göstermektedir.

6.2. Öneriler

1. Kadın okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik düzeylerini azaltmak amacıyla iş ortamındaki sorumlulukları hafifletilebilir.
2. Özellikle bekar okul psikolojik danışmanlarının iş yaşamındaki zorluklarla ve tükenmişlik durumuyla baş etmelerini kolaylaştırabilmek ve empati düzeylerini arttırmak amacıyla meslektaş toplantıları, seminerler ve konsültasyon programları düzenlenebilir.
3. Mesleğin ilk yıllarını yaşayan psikolojik danışmanların karşılaşacakları zorlayıcı durumlara hazırlıklı olabilmeleri için lisans programları pratik bilgiye dayalı bir tutumla yeniden geliştirilebilir. Ayrıca rehberlik ve araştırma merkezleri ve İl Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından düzenlenen oryantasyon programları sene başıyla sınırlı kalmayarak ilk yılı kapsayacak şekilde yeniden düzenlenebilir ve mesleğin başındaki psikolojik danışmanlara psikolojik sağlamlık seminerleri verilebilir.
4. Anaokullarında görev yapan psikolojik danışmanların çalışma koşulları araştırılıp diğer kademelerde uygulanabilmesi için düzenlemeler yapılabilir.
5. Tükenmişlikte söz sahibi olan sorumluluk kişilik özelliğinin psikolojik danışmanlar nezdinde arttırılabilmesi için teşvik ve teftişlerde bulunabilir.

6. Psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeylerini azaltmak için geliştirilecek bir programla deneysel çalışmalar yapılabilir. Elde edilmesi muhtemel bir faydanın ardından bu program ülke genelinde hizmetiçi eğitim faaliyeti olarak uygulanabilir.
7. Psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeylerinde ciddi seviyede yaşanabilecek bir artış durumunda psikolojik destek almaları teşvik edilebilir, alan içerisinde oldukları için dirençli danışan rolünde bulunmalarına karşın önlemler alınabilir

KAYNAKÇA

- Abay, K. C. (2020). Din psikolojisi ders kitabı. *Türk Din Psikolojisi Dergisi*, (1), 225-234.
- Adıgüzel, Y. (2023). *Psikolojik danışmanların öz yeterlilikleri ile iş doyumu ilişkisinin ve bu ilişkide öz şefkatin aracılık rolünün incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Akgül, B. (2017). *Rehber öğretmenlerin algıladıkları yıldırma (mobbing) davranışları ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Toros Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Aksu, A. (2010). *Tükenmişlik sendromunun örgütsel bağlılığa etkileri: bir sağlık kuruluşunda uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Akten, S. (2007). *Rehber öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Akveran, İ. O. ve Aytekin, P. E. (2020). Adı Vasfiye ve Dağınık Yatak filmlerinin Carl Rogers'ın kişilik kuramı bağlamında incelenmesi. *SineFilozofi*, 130-147.
- Akyürek, M. İ. (2020). Öğretmenlerde tükenmişlik. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(37), 35-47.
<https://doi.org/10.14582/DUZGEF.2020.138>
- Allport, G. (1961). *Pattern and growth in personality*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Allport, G. W. (1937). *Personality: A psychological interpretation*.
- Andrews, F. M. and Withey, S. B. (1976). *Social indicators of well-being: America's perception of life quality*. New York: Plenum. <https://doi.org/10.1007/978-1-4684-2253-5>

- Ardıç, K. ve Polatçı, S. (2009). Tükenmişlik sendromu ve madalyonun öbür yüzü: işle bütünleşme. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (32), 21-46.
- Arı, G. S. ve Bal, E. Ç. (2008). Tükenmişlik kavramı: Birey ve örgütler açısından önemi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 15(1), 131-148.
- Aritan, A. (1981). Erich Fromm'un eserleri. *Sevgi Dünyası*, No. 147, pp. 34-37.
- Asarlı, Z. (2012). *Okullarda çalışan psikolojik danışmanların okul psikolojik danışmanı öz-yeterlik düzeylerinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Aslan, S. ve Yalçın, M. (2013). Öğretmenliğe ilişkin tutumun beş faktör kişilik tipleriyle yordanması. *Milli Eğitim Dergisi*, 43(197), 169-179.
- Atak, H. (2013). On-Maddeli Kişilik Ölçeği'nin Türk Kültürü'ne Uyarlanması. *Archives of Neuropsychiatry/Noropsikiatri Arsivi*, 50(4). <https://doi.org/10.4274/npa.y6128>
- Aydemir, S. (2014). *Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı çalışan rehber öğretmenlerin yöneticilerinin liderlik tarzını algılamaları ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydoğan, İ. (2019). *Öğretmenlerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin yordayıcısı olarak okul iklimi algıları*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aytaç, T. (2017). Öğretmenlerin eğitim düzeyinin yıldırma algısına etkisi: Meta-Analiz çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(1), 1-16.
- Aytekin, T. ve Aytekin, H. (2023). Alfred Adler'in bireysel psikoloji kuramı ve temel ilkeleri. *Elektronik Cumhuriyet İletişim Dergisi*, 5(1), 40-47. <https://doi.org/10.54089/ecider.1167532>

- Bakker, A. B., Van Der Zee, K. I., Lewig, K. A. ve Dollard, M. F. (2006). The relationship between the big five personality factors and burnout: A study among volunteer counselors. *Journal of Social Psychology*, 146(1), 31. <https://doi.org/10.3200/SOCP.146.1.31-50>
- Basım, H. N., Çetin, F. ve Tabak, A. (2009). Beş faktör kişilik özelliklerinin kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarıyla ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63).
- Başören, M. (2005). *Çeşitli değişkenlere göre rehber öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi (Zonguldak ili örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Belgi, S. (2016). *Lisede çalışan rehber öğretmenlerin mesleki öz yeterlik algıları ve mesleki tükenmişliklerinin incelenmesi (İstanbul ili Bahçelievler ilçesi örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bergner, R. M. (2020). What is personality? Two myths and a definition. *New Ideas in Psychology*, 57, 100759. <https://doi.org/10.1016/j.newideapsych.2019.100759>
- Bilgin, M. (2017). Ergenlerin beş faktör kişilik özelliği ile bilişsel esneklik ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(62), 945-954. <https://doi.org/10.17755/esosder.285296>
- Brown, P. A., Slater, M. and Lofters, A. (2019). Personality and burnout among primary care physicians: an international study. *Psychology Research and Behavior Management*, 169-177.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik* (İ. D. Erguvan Sarioğlu, Çev.). Kaknüs.
- Butler, S. K. and Constantine, M. G. (2005). Collective self-esteem and burnout in professional school counselors. *Professional School Counseling*, 9, 55-62. <https://doi.org/10.5330/prsc.9.1.17n4415l163720u5>

- Butler, W. E. (1986), Kişilik, <http://www.hermetics.org/kisilik.html> 11/01/2023 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi.
- Camadan, F., Çaylak, B., Yılmazlar, O., Yılmaz, K., ve Kara, S. G. (2017). Psikolojik danışmanların yabancılaşmaları üzerinde öz yeterlik ve tükenmişliğin rolü. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(3), 1309-1330. <https://doi.org/10.14686/buefad.337407>
- Can, G. (Ed.). (2003). *Psikolojik danışma ve rehberlik* (3. Baskı). Pegem Akademi. <https://doi.org/10.14527/9789756802656>
- Cemaloğlu, N. ve Şahin, D. E. (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 463-484.
- Cordes, C. L. and Dougherty, T. W. (1993). A review and integration of research on job burnout. *Academy of Management Review*, 18 (9), 621-658. <https://doi.org/10.2307/258593>
- Corey, G. (2008). *Theory and Practice of Counseling and Psychotherapy*, (8th Ed.) Thomson Brooks/Cole.
- Costa Jr, P. T. and McCrae, R. R. (1992). The five-factor model of personality and its relevance to personality disorders. *Journal of personality disorders*, 6(4), 343-359. <https://doi.org/10.1521/pedi.1992.6.4.343>
- Costa Jr, P. T. and McCrae, R. R. (2010). The five-factor model, five-factor theory, and interpersonal psychology. *Handbook of interpersonal psychology: Theory, research, assessment, and therapeutic interventions*, 91-104. <https://doi.org/10.1002/9781118001868.ch6>
- Costa Jr, P. T. and McCrae, R. R. (1992). Four ways five factors are basic. *Personality and individual differences*, 13(6), 653-665. [https://doi.org/10.1016/0191-8869\(92\)90236-I](https://doi.org/10.1016/0191-8869(92)90236-I)

- Cüceloğlu, D. (2013). *İnsan ve davranışı*. Remzi Kitabevi.
- Çam, M. O., Ekitli, G. B., Dökmetaş, B. T. ve Mercan, N. (2018). Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi öğrencilerinin tükenmişlik düzeyinin incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 34(3), 89-102.
- Çelik, M. (2017). *Rehber öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (Diyarbakır ili örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Toros Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
<https://doi.org/10.17218/hititsosbil.320178>
- Çelik, O. T. ve Üstüner, M. (2018). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlikleri ile yaşam doyumları arasındaki ilişki. *Journal of Theoretical Educational Science*, 41-60. <https://doi.org/10.30831/akueg.421820>
- Çetin, F. ve Varoğlu, A. K. (2009). Özellikler bağlamında girişimcinin beş faktör kişilik örüntüsü. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 8(2), 51-66.
- Çetin, F., Yeloğlu, H. O. ve Basım, H. N. (2015). Psikolojik dayanıklılığın açıklanmasında beş faktör kişilik özelliklerinin rolü: Bir kanonik ilişki analizi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30(75), 81-92.
- Çetin, Ö. (2010). Jung psikolojisinde rüya. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19(2), 249-269.
- Çınar, Y. (2016). *Psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeyleri ve problem çözme becerilerinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çınar, Y. ve Güven, M. (2018). Psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeyleri ve problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 47(219), 105-136.
- Çiçek, İ. ve Aslan, A. E. (2020). Kişilik ve beş faktör kişilik özellikleri: kuramsal bir çerçeve. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 10(1), 137-147.

- Çivilidağ, A. (2007). Okul psikolojik danışmanlarının psikolojik taciz ve yaşam doyumu düzeylerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Çoban, A. E. ve Hamamcı, Z. (2008). Stresle başa çıkma programının psikolojik danışmanların mesleki tükenmişlik düzeyleri üzerine etkisi. *İlköğretim Online*, 7(3), 600-613.
- Çokamay, G., Kapçı, E. G. ve Sever, M. (2017). Okul ruh sağlığı hizmetlerinde yaşanan sorunlar: Psikolojik danışmanların görüşleri. *İlköğretim Online*, 16(4), 1395-1406. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.342962>
- De la Fuente-Solana, E. I., Pradas-Hernández, L., González-Fernández, C. T., Velando-Soriano, A., Martos-Cabrera, M. B., Gómez-Urquiza, J. L. and Cañadas-De la Fuente, G. A. (2021). Burnout syndrome in paediatric nurses: a multi-centre study. *International journal of environmental research and public health*, 18(3), 1324. <https://doi.org/10.3390/ijerph18031324>
- De Vine, J. B. and Morgan, B. (2020). The relationship between personality facets and burnout. *SA Journal of Industrial Psychology*, 46(1), 1-11. <https://doi.org/10.4102/sajip.v46i0.1786>
- Deary, I. J., Blenkin, H., Agius, R. M., Endler, N. S., Zealley, H. and Wood, R. (1996). Models of job-related stress and personal achievement among consultant doctors. *British journal of Psychology*, 87(1), 3-29. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8295.1996.tb02574.x>
- Demir, E., Saatçioğlu, Ö. ve İmrol, F. (2016). Uluslararası dergilerde yayımlanan eğitim araştırmalarının normallik varsayımları açısından incelenmesi. *Current Research in Education*, 2(3), 130-148.
- Deniz, D. ve Ünsal, P. (2010). İşyerinde Yıldırma Algısında Dışadönük ve Nevrotik Kişilik Yapıları ile Cinsiyetin Rolü. *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 12(1), 29-44. <https://doi.org/10.4026/1303-2860.2010.134.x>

- Dilbaz Sayın, S. S. (2017). *Okul iklimi ile öğretmen performansı arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Dinç, M., Bitlisli, F., Çetinceli, E. ve Aydın, S. Z. (2016). Öğretim elemanlarının tükenmişliğinde beş faktör kişilik özelliklerinin etkisi: Süleyman Demirel üniversitesi meslek yüksekokulları örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 4(9), 44-69.
- Doğan, T. (2013). Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 56-64. <https://doi.org/10.31671/dogus.2018.95>
- Dolgun, U. (2010). Tükenmişlik sendromu. *Örgütsel davranışta güncel konular*, 287, 310.
- Duman, N., Sak, R. ve Sak, İ. Ş. (2020). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile örgütsel sinizm tutumlarının incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 1098-1127. <https://doi.org/10.33711/yyuefd.800925>
- Dursun, S. (2000). *Öğretmenlerde tükenmişlik yükleme biçimi, cinsiyet, eğitim düzeyi ve hizmet süresi değişkenleri arasındaki yordayıcı ilişkilerin incelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Dworkin, A. G. (2001). Perspectives on teacher burnout and school reform. *International Education Journal*, 2(2), 69-78.
- Eker, S. (2012). Alfred Adler'in Kişilik Kuramı'nın demokrasi düşüncesi açısından önemi. *Social Sciences Review of the Faculty of Sciences & Letters University of Uludag/Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(22).
- Emiroğlu, M. (2017). Rehber öğretmenlerin algıladığı yıldırma davranışlarının incelenmesi. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 1(2), 124-134. <https://doi.org/10.31461/ybpd.351307>

- Engphaiboon, N. (2012). *Personality traits and burnout among school mental health professionals*, Doctoral Dissertation, Murray State University.
- Er, A. Ç. (2017). *Rehber öğretmenlerde mesleki benlik saygısı, duygusal zeka ve yaşam doyumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*, Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Feist, J., and Feist, G., J. (2009). *Theories of personality* (7th ed.). United States of America: McGraw-Hill.
- Furnham, A., Eracleous, A. And Chamorro-Premuzic, T. (2009). Personality, motivation and job satisfaction: Hertzberg meets the Big Five. *Journal of managerial psychology*, 24(8), 765-779. <https://doi.org/10.1108/02683940910996789>
- Ghorpade, J., Lackritz, J. and Singh, G. (2007). Burnout and personality: Evidence from academia. *Journal of career assessment*, 15(2), 240-256. <https://doi.org/10.1177/1069072706298156>
- Girgin, G. (2010). Öğretmenlerde tükenmişliğe etki eden faktörlerin araştırılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(32), 31-48.
- Girgin, G. ve Baysal, A. (2005). Tükenmişlik sendromuna bir örnek: Zihinsel engelli öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 4(4), 172-187.
- Goldberg, L. R. (2013). An alternative “description of personality”: The Big-Five factor structure. In *Personality and Personality Disorders* (pp. 34-47). Routledge.
- Göcen, G. ve Kaya, Z. (2014). İmam-hatip liselerinde çalışan öğretmen ve yöneticilerin okul iklim algısı ve bu algıya etki eden faktörler (İstanbul örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (36), 67-102. <https://doi.org/10.17120/omuifd.64754>

- Gökçen Yetkin, N. (2022). *Sınıf öğretmenlerine yönelik gerçekleştirilen yıldırma eylemlerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi (Çanakkale ili örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
- Güler, D. and Türküm, A. S. (2019). Adapting the Counselor Burnout Inventory to Turkish: validity and reliability studies. *Counselling Psychology Quarterly*, 32(2), 246-259. <https://doi.org/10.1080/09515070.2018.1470492>
- Gündoğdu, Y. B. (2016). *Psikanalitik kişilik kuramlarına göre gelişim ve değişimin imkanı*.
- Gündüz, B. ve Çelikkaleli, Ö. (2009). Okul psikolojik danışmanlarında mesleki yetkinlik inancı. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1).
- Güneş, İ., Bayraktaroğlu, S. ve Kutanis, R. Ö. (2009). Çalışanların örgütsel bağlılık ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki: bir devlet üniversitesi örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(3), 481-497.
- Gürses, İ. (2007). Jung'cu arketip teorisi bağlamında tasavvufi öykülerin değerlendirilmesi: Sîmurg örneği. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(1), 77-96.
- Gürses, İ. ve Kılavuz, M. A. (2011). Erikson'un psiko-sosyal gelişim dönemleri teorisi açısından kuşaklararası din eğitimi ve iletişiminin önemi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20(2), 153-166.
- Hacıcaferoğlu, S. (2013). Ortaöğretimde çalışan branş öğretmenlerinin yıldırma (mobbing) davranışlarına uğrama düzeyleri ile demografik özellikler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 111-128.
- Hackney, H. ve Cormier, S. (2008). *Psikolojik danışma ilke ve teknikleri: psikolojik yardım el kitabı* (T. Ergene ve S. Aydemir, Çev.). Metis Yayıncılık.

- Hatunoğlu, A. ve Hatunoğlu, Y. (2006). Okullarda verilen rehberlik hizmetlerinin problem alanları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(1), 333-338.
- Işıkkhan, V. (2016). Çalışanlarda tükenmişlik sendromu. *Akciğer kanserinde destek tedavisi içinde (ss. 366-391)*, TÜSAD Eğitim Kitapları Serisi, Ankara.
- İkiz, E. (2010). Psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 25-43.
- İkiz, F. E., Uz Baş, A. ve Arslan, Ü. (2021). *Psikolojik danışma etik kodları*. Türk PDR Derneği Yayınları.
- İnanç B. Y. ve Yerlikaya E. E. (2012). *Kişilik kuramları*. Pegem Akademi.
- İnce, B. (2014). Jung'un arketip teorisi ve toplumsal histerinin edebiyatta dışa vurumu: "Prensi Olmayan Masal Kitabı". *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(4), 95-116. <https://doi.org/10.12780/UUSBD442>
- İnözü Mermerkaya, M. (2022). *Kişilik Kuramları*. Tübitak Popüler Bilim Ansiklopedisi. <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/kisilikkuramlari> sitesinden alınmıştır.
- İşmen Gazioğlu, E. ve Mertol İlgar, Ş. (Ed.). (2016). *Öğretmen ve öğretmen adayları için rehberlik* (5. Baskı). Pegem Akademi. <https://doi.org/10.14527/9786050022124>
- Joshanloo, M. and Afshari, S. (2011). Big five personality traits and self-esteem as predictors of life satisfaction in Iranian Muslim university students. *Journal of Happiness Studies*, 12, 105-113. <https://doi.org/10.1007/s10902-009-9177-y>
- Judge, T. A., Heller, D. and Mount, M. K. (2002). Five-factor model of personality and job satisfaction: a meta-analysis. *Journal of applied psychology*, 87(3), 530. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.87.3.530>
- Kaçmaz, N. (2005). Tükenmişlik (burnout) sendromu. *Journal of Istanbul Faculty of Medicine*, 68(1), 29-32.

- Kaplan, D. M., Tarvydas, V. M. ve Gladding, S. T. (2014). Danışmanlığın geleceği için bir vizyon: Danışmanlığın yeni fikir birliği tanımı. *Danışmanlık ve Gelişim Dergisi*, 92 (3), 366-372.
- Kaptangil, K. ve Erenler, E. (2014). Öğretmenlerin kişilik özellikleri ve mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 55-81.
- Karababa, A. (2012). *Psikolojik danışmanlarda olumlu mükemmelliyetçilik ve olumsuz mükemmelliyetçilik düzeylerinin iş doyumu ve yaşam doyumunu yordamadaki rolü*, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Karagöz, Y. (2019). *SPSS-AMOS-META uygulamalı nitel, nicel, karma bilimsel araştırma yöntemleri ve yayın etiği* (2.Baskı). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karal, E. ve Atak, H. (2022). Ruh sağlığı çalışanları olarak okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi: Şırnak ili örneği. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 5(1), 51-67.
- Karçkay, A. T. (2008). Farklı eğitim programı mezunu psikolojik danışmanların mesleki yeterlilikleri ve iş doyumlarının incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(24), 24-35.
- Kavut, S. (2018). Karen Horney ve nevrotik kişilik üzerine bir araştırma: Blue Jasmine örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(55), 512-524. <https://doi.org/10.17719/jisr.20185537224>
- Kaya, A. (Ed.). (2014). *Psikolojik danışma ve rehberlik* (11. Baskı). Anı Yayınları.
- Kaya, T. (2009). *Rehber öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

- Keleşoğlu, F. ve Akyüz, M. (2022). Sosyal hizmet uygulamalarında birey merkezli yaklaşım: Carl Rogers ve Rogeryan Terapi, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 57(2), 1040-1053. <https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.22.05.1804>
- Kepçeoğlu, M. (1999). *Psikolojik danışma ve rehberlik* (Geliştirilmiş Baskı). Alkım Yayınevi.
- Kiraz, S. (2018). Sosyal araştırmalar enstitüsü ile Erich Fromm ve Sigmund Freud ilişkisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 61-72. <https://doi.org/10.18037/ausbd.552402>
- Koç, M. ve Bulut, H. U. (2009). Ortaöğretim öğretmenlerinde mobbing: cinsiyet yaş ve lise türü değişkenleri açısından incelenmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 1(1).
- Koçak, D. (2018). Psikolojik Danışmanda bulunması gereken özelliklerin ikili karşılaştırma yöntemi ile ölçeklenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(8), 1-16. <https://doi.org/10.14686/buefad.263859>
- Korkut Owen, F. and Güneri, O. Y. (2015). Counseling in Turkey. *Counseling around the world: An international handbook*, 293-302. <https://doi.org/10.1002/9781119222736.ch31>
- Korkut Owen, F., Tuzgöl Dost, M. ve Bugay, A. (2014). Psikolojik danışman eğitimcilerinin psikolojik danışman adaylarının mesleğe ilişkin kişisel eğilimleri hakkındaki görüşleri. *International Journal of Human Sciences*, 11(1), 1037-1055. <https://doi.org/10.14687/ijhs.v11i1.2883>
- Kula, S. ve Çakar, B. (2015). Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi bağlamında toplumda bireylerin güvenlik algısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişki. *Bartın Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(12), 191-210.
- Kuzgun, Y. (2011). *Rehberlik ve psikolojik danışma* (11. Baskı). Nobel.

- Ledyart, P. (1994). Personality traits of graduate counseling students as compared to education administration/ supervision students.
- Lee, S. M., Baker, C. R., Cho, S. H., Heckathorn, D. E., Holland, M. W., Newgent, R. A., ... Yu, K. (2007). Development and initial psychometrics of the Counselor Burnout Inventory. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 40, 142–154. <https://doi.org/10.1080/07481756.2007.11909811>
- Levinson, H. (1996). Burnout. *Harvard Business Review*, 153–161.
- Mahoney, C. B., Lea, J., Schumann, P. L. and Jillson, I. A. (2020). Turnover, burnout, and job satisfaction of certified registered nurse anesthetists in the United States: Role of job characteristics and personality. *AANA journal*, 88(1), 39-48.
- Manlove, E. E. (1993). Multiple correlates of burnout in child care workers. *Early Childhood Research Quarterly*, 8(4), 499-518. [https://doi.org/10.1016/S0885-2006\(05\)80082-1](https://doi.org/10.1016/S0885-2006(05)80082-1)
- Maslach C. and Jackson S. E. (1981). The Measurement of Experienced Burnout, *Journal of Occupational Behaviour*, 2, 99-113. <https://doi.org/10.1002/job.4030020205>
- Maslach, C. (1982). *Burnout: The cost of caring*. ISHK.
- Maslach, C. and Goldberg, J. (1998). Prevention of Burnout: New Perspectives. *Applied and Preventive Psychology*, 7, 63-74. [https://doi.org/10.1016/S0962-1849\(98\)80022-X](https://doi.org/10.1016/S0962-1849(98)80022-X)
- Maslach, C. and Jackson, S. E. (1984), Burnout in Organizational Settings, *Applied Social Psychology Annual*, 5, 133-153.
- Maslach, C. and Jackson, S. E. (1985). The role of sex and family variables in burnout. *Sex Roles*, 12(7-8), 837–851. <https://doi.org/10.1007/BF00287876>

- Maslach, C. and Leither M. P. (1997). *The truth about burnout*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Maslach, C., Jackson, S. E. and Leiter, M. P. (1996). *Maslach Burnout Inventory Manual*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists.
- Maslach, C., Schaufeli, W. B. and Leiter, M. P. (2001). Job burnout. *Annual Review of Psychology*, 52, 397-422. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.397>
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and Personality* (2nd ed.). New York: Harper & Row.
- Maslow. A. H. (2001). *İnsan olmanın psikolojisi*. (O. Gündüz, Çev.). Kuraldışı Yayınları.
- Mayer, J. D. (2007). Asserting the definition of personality. *The online newsletter for personality science*, 1(1), 1-4.
- McCrae, R. R. and Costa, P. T. (1987). Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers. *Journal of personality and social psychology*, 52(1), 81. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.1.81>
- Mete, C. (2006). *İlköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin kişilik özellikleri ile iş tatminleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği (2017). *T.C. Resmi Gazete*. <https://orgm.meb.gov.tr/www/mill-egitim-bakanligi-rehberlik-hizmetleri-yonetmeli-yayimlandi/icerik/961> adresinden 11/10/2023 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği (2020). *T.C. Resmi Gazete*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/08/20200814-2.htm> adresinden 12/10/2023 tarihinde erişim sağlanmıştır.

- Moran, C. ve Çoruk, A. (2021). İlköğretim kurumlarındaki öğretmenlerin duygusal emek davranışları ile yaşam doyumu düzeyleri arasındaki ilişki. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(1), 267-284. <https://doi.org/10.24315/tred.705878>
- Morgan, B. and De Bruin, K. (2010). The relationship between the big five personality traits and burnout in South African university students. *South African Journal of Psychology*, 40(2), 182-191. <https://doi.org/10.1177/008124631004000208>
- Mullen, P. R., Blount, A. J., Lambie, G. W. and Chae, N. (2017). School counselors' perceived stress, burnout, and job satisfaction. *Professional School Counseling*, 21, 1–10. <https://doi.org/10.1177/2156759X18782468>
- Murdock, N. (2018). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları* (2. Baskı). (F. Akkoyun, Çev.). Nobel.
- Myrick, R.D. (2003). *Developmental guidance and counseling: A practical approach*. Minneapolis: Educational Media Corporation.
- Ocak, S. (2008). *Öğretmenlerin duygusal taciz (mobbing)'e ilişkin algıları (Edirne ili örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Okutan, E. (2010). *Kişilik özelliklerinin tükenmişliğe etkisi: Bir örnek olay incelemesi*, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Otrar, M. ve Özen, B. (2009). Rehber öğretmenlerin okul ortamında algıladıkları yıldırma davranışları. *İş Ahlakı Dergisi*, 2(3), 97-120.
- Owen, F. K. ve Dost, M. T. (2020). Psikolojik danışman adaylarına göre etkili psikolojik danışmanın özellikleri ve psikolojik danışman eğitiminin etkisi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 259-274. <https://doi.org/10.21733/ibad.728147>

- Ören, N. ve Türkoğlu, H. (2006). Öğretmen adaylarında tükenmişlik. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (16), 30-42.
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T. ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride güncel yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.
- Özer, R. (1998). *Rehber öğretmenlerde tükenmişlik düzeyi, nedenleri ve çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Özgözü, S., Bektaş, M., Arıkan, F. ve Şimşek, H. (2017). Okul psikolojik danışmanlarının genel öz-yeterlik inancı ve örgütsel özdeşleşme algısı. *İlköğretim Online*, 16(3), 1058-1078. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.330242>
- Özguven, İ. E. (2004). *Görüşme ilke ve teknikleri* (3. Baskı). PDREM Yayınları.
- Özoğlu, S. Ç. (1982). *Eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma* (3. Baskı). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Özsu, S. (2015). *Tüketici davranış analizinde Sigmund Freud'un Psikanalitik Kuramı*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Öztabak, M. Ü. (2018). Rehber öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin bazı demografik değişkenlere ve faktörlere göre incelenmesi. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (12), 171-222. <https://doi.org/10.16947/fsmia.502230>
- Öztürk, B. (2020). *Ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin yaşam doyumları ile örgütsel mutlulukları arasındaki ilişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

- Parmaksız, İ. ve Gök, A. (2018). Okul psikolojik danışmanlarının psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde karşılaştıkları güçlükler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (47), 247-265. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.359595>
- Peker, R. (2002). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişliklerine Etki Eden Bazı Faktörler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: Xv, Sayı: 1.* (305-318).
- Perry, S. J., Witt, L. A., Penney, L. M. and Atwater, L. (2010). The downside of goal-focused leadership: The role of personality in subordinate exhaustion. *Journal of Applied Psychology*, 95(6), 1145–1153. <https://doi.org/10.1037/a0020538>
- Pervin, L. A., Cervone, D. and John, O. P. (2005). Personality: Theory and Research (9th ed.). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Poyraz, C. (2006). Türkiye'deki rehberlik hizmetlerinin tarihsel gelişimi. *Hayef Journal of Education*, 3(2), 187-209.
- Puig, A., Yoon, E., Callueng, C., An, S. and Lee, S. M. (2014). Burnout syndrome in psychotherapists: A comparative analysis of five nations. *Psychological Services*, 11(1), 87–96. <https://doi.org/10.1037/a0035285>
- Purvanova, R. K. and Muros, J. P. (2010). Gender differences in burnout: A meta-analysis. *Journal of Vocational Behavior*, 77(2), 168-185. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2010.04.006>
- Rogers, C. (2011). *Kişi olmaya dair.* (S. Budak, Çev.). Okuyan Us.
- Russell, D. W., Altmaier, E. and Van Velzen, D. (1987). Job-related stress, social support, and burnout among classroom teachers. *Journal of applied psychology*, 72(2), 269. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.72.2.269>
- Sağlık, G. N. (2021). Psikanalitik kuram ve sosyal hizmet. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (31), 435-455.

- Sak, R., Sak, İ. ve Nas, E. (2017). Okul öncesi eğitim kurumlarında ve ilkokul kademesinde görev yapan rehber öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerinin karşılaştırılması. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 404-433. <https://doi.org/10.23891/efdyu.2017.16>
- Sali-Bilgiç, H. (2011). *Rehber öğretmenlerin (psikolojik danışmanların) öz yeterlilikleri*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Sav, İ. (2007). *Psikolojik danışman rehber öğretmenlerin kişilik özellikleri ile stresle başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Schabracq, M., Winnubst, J. A. and Cooper, C. L. (Eds.). (2003). *The handbook of work and health psychology* (pp. 438-463). J. Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/0470013400>
- Schultz, D. and Schultz, S. (2007), *Modern psikoloji tarihi*. (Y. Atalay, Çev.). Kaknüs.
- Sevi, E. S. (2009). *Psikobiyotik kişilik modeli ve beş faktör kişilik kuramı: mizaç ve karakter envanteri (tcı) ile beş faktör kişilik envanterinin (5fke) karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Shahrawat, A. and Shahrawat, R. (2017). Application of Maslow's hierarchy of needs in a historical context: Case studies of four prominent figures. *Psychology*, 8(07), 939. <https://doi.org/10.4236/psych.2017.87061>
- Sılığ, A. (2003). *Banka çalışanlarının tükenmişlik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Sipahi, B., Yurtkoru, E. S. ve Çinko M. (2010). *Sosyal bilimlerde SPSS'le veri analizi*. Beta Basım Yayım Dağıtım.

- Sl Shbail, M., Salleh, Z. and Mohd Nor, N. N. (2018). Antecedents of burnout and its relationship to internal audit quality. *Business and Economic Horizons (BEH)*, 14(1232-2019-871), 789-817. <https://doi.org/10.15208/beh.2018.55>
- Somer, O. (1998). Türkçe’de kişilik özelliği tanımlayan sıfatların yapısı ve beş faktör modeli. *Türk Psikoloji Dergisi*, 13(42), 17-32.
- Somer, O., Korkmaz, M. ve Tatar, A. (2002). Beş Faktör Kişilik Envanteri’nin geliştirilmesi-I: Ölçek ve alt ölçeklerin oluşturulması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 21-33.
- Sonay, G. (2023). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının kişilik özellikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sucuoğlu, B. ve N. Kuloğlu, (1996). Özürlü çocuklarla çalışan öğretmenlerde tükenmişliğin değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(36), s. 44-60.
- Süren, S. (2015). *Banka çalışanlarında tükenmişlik ve beş büyük kişilik özellikleri arasındaki ilişki: Bir alan araştırması*, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir. <https://doi.org/10.18657/yecbu.04098>
- Süren, S., Örucü, E. ve İzci, Ç. (2016). Banka çalışanlarında tükenmişlik ve beş büyük kişilik özellikleri arasındaki ilişki: Bir alan araştırması. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 23(1), 247-262. <https://doi.org/10.18657/yecbu.04098>
- Sütçü Açıkl, S. (2020). *Çalışanların beş faktör kişilik özelliklerinin mobbing davranışı algıları ile ilişkisi: Finans çalışanları üzerinde bir araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, C. (2015). *Bireyi tanıma teknikleri*. Pegem Akademi.
- Şahin, E. (2010). *İlköğretim öğretmenlerinde yaratıcılık, mesleki tükenmişlik ve yaşam doyumu*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

- Şanlı, Ö. ve Tan, Ç. (2017). Öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 131-142. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.346496>
- Şerbetçioğlu, B. (2019). *Psikolojik danışmanların ve öğretmenlerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin iş-aile yaşam dengesine, iş yeri arkadaşlığına ve iş yerindeki duygusal tacize göre yordanması*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tagay, Ö. ve Çakar, F. S. (2017). Okullarda yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin okul psikolojik danışmanlarının görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1168-1186. <https://doi.org/10.29299/kefad.2017.18.3.059>
- Tan, H. (2000). *Psikolojik danışma ve rehberlik teori ve uygulama*. MEB Yayınları.
- Tatlılıoğlu, K. (2013). Beş faktör kişilik kuramı bağlamında kişilik kavramına genel bir bakış. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (BUSBED)*, 3(6), 128-146.
- Tatlılıoğlu, K. (2014). Üniversite öğrencilerinin beş faktör kişilik kuramına göre kişilik özellikleri alt boyutlarının bazı değişkenlere göre değerlendirilmesi (A research subscales of undergraduates personality traits according to five factor personality theory in Ter). *Journal Of History School*, 7 (8), 939-971. <https://doi.org/10.14225/Joh400>
- Tekin, Ö. A. (2012). *Yabancılaşma ve beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler: Antalya Kemer'deki beş yıldızlı otel işletmeleri çalışanları üzerinde bir uygulama*, Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Telef, B. B. (2011). Öğretmenlerin öz-yeterlikleri, iş doyumları, yaşam doyumları ve tükenmişliklerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(1), 91-108.

- Thompson, I. A., Amatea, E. S. and Thompson, E. S. (2014). Personal and contextual predictors of mental health counselors' compassion fatigue and burnout. *Journal of Mental Health Counseling*, 36(1), 58–77. <https://doi.org/10.17744/mehc.36.1.p61m73373m4617r3>
- Topçu, F. (2017). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinde beş faktör kişilik özelliklerinin yordayıcı etkisinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Topses, G. (2012). Rehberlik ve psikolojik danışma kuramlarının felsefi temelleri. *folklor/edebiyat*, 18(70), 93-105.
- Tuzcuoğlu, N. (1995). Psikanaliz kuramı ve özellikleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, 275-285.
- Tümkiye, S. (1996). *Öğretmenlerdeki tükenmişlik, görülen psikolojik belirtiler ve başa çıkma davranışları*, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Türk PDR Derneği, (2006). *Psikolojik danışma ve rehberlik alanında çalışanlar için etik kurallar*. Türk PDR Derneği Yayınları.
- Umay, G. (2015). *Psikolojik danışman ve rehberlik öğretmenlerinin iş doyumu ve tükenmişlik düzeylerinin ilişkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ültanır, E. (2005). Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) mesleği ve psikolojik danışman eğitimi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 102-111.
- Wachter, C. A., Clemens, E. V. and Lewis, T. F. (2008). Exploring school counselor burnout and school counselor involvement of parents and administrators through an Adlerian theoretical framework. *Journal of Individual Psychology*, 64, 432–449.

- Wulf, David M. (2005). Hümanistik inancın umudu: Erich Fromm. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 4, 243-253.
- Yam, F. C. ve İlhan, T. (2016). Psikolojik danışma özyeterliliği: kişilik özellikleri, kaygı düzeyleri ve geçmiş eğitim yaşantıları. *Journal of International Social Research*, 9(42), 1304-1313. <https://doi.org/10.17719/jisr.20164216242>
- Yelmen, A. (2022). *Özel eğitim öğretmenlerinin iş birliği, iş yaşam kalitesi düzeyleri ile mobbing(yıldırma) durumları arasındaki ilişkinin farklı değişkenlere göre incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa.
- Yeniçeri, Ö., Demirel, Y. ve Seçkin, Z. (2009). Örgütsel adalet ile duygusal tükenmişlik arasındaki ilişki: İmalat sanayi çalışanları üzerine bir araştırma. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2009(1), 83-99.
- Yenihan, B., Çakır, N. N. ve Alabaşoğlu, B. (2018). Cinsiyet farklılığının tükenmişlik ve yaşam doyumuna etkisi: Kırklareli Üniversitesinde görev yapan araştırma görevlileri üzerine bir araştırma. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 47-58.
- Yeşilyaprak, B. (2008). *Eğitimde rehberlik hizmetleri gelişimsel yaklaşım* (18. Baskı). Nobel.
- Yeşilyaprak, B. (2015). *21. yüzyılda eğitimde rehberlik hizmetleri* (24. Baskı). Nobel.
- Yeşilyaprak, B. (2016). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan uygulamaya* (8. Baskı). Pegem Akademi.
- Yıldız, E. (2012). Mesleki tükenmişlik ve rehber öğretmenler üzerine bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(33), 37-61.
- Yılmaz, A., Özler, D. E. ve Mercan, N. (2008). Mobbing ve örgüt iklimi ile ilişkisine yönelik ampirik bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), 334-357.

- Yılmaz, E. ve Aslan, H. (2013). Öğretmenlerin iş yerinde yalnızlıkları ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(3), 59-69. <https://doi.org/10.14527/C3S3M6>
- Yılmaz, H. A. (2016). Bir Derleme: Benlik kavramına ilişkin bazı yaklaşımlar ve tanımlamalar. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (48), 79-89.
- Yüksel, H. (2020). *Okul öncesi öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri, öz yeterlik inançları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

EKLER

EK-1: Kişisel Bilgi Formu

Değerli Meslektaşım;

Bu çalışmanın amacı, okul psikolojik danışmanlarının kişilik özellikleri ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Çalışmanın amacına ulaşabilmesi için kişisel bilgi formunda vereceğiniz bilgiler ve ölçeklerde yapacağınız değerlendirmelere ihtiyaç duyulmaktadır. Vereceğiniz bilgiler ve değerlendirmeleriniz yalnızca bilimsel hedefler ışığında kullanılacak olup herhangi bir kişi ve kurumla paylaşılmayacaktır. Soruları içtenlikle yanıtlamanız araştırmamızın sonuçlarının geçerli ve güvenilir olması açısından önem taşımaktadır. Değerli katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Cinsiyet: Kadın () Erkek ()

Kademe: Anaokulu () İlkokul () Ortaokul () Lise () Diğer:.....

Medeni Durum: Evli () Bekar ()

Eğitim Durumu: Lisans () Lisansüstü ()

Mesleki Kıdem: 1-5 () 6-10 () 11-15 () 16 ve üzeri ()

EK-2: ON MADDELİ KİŞİLİK ÖLÇEĞİ'NİN (OMKÖ) BAZI MADDELERİ

Aşağıda sizi tanımlayan ya da tanımlamayan birçok kişilik özelliği bulunmaktadır. Lütfen her bir ifadenin yanına, o ifadenin size tanımlama düzeyini dikkate alarak, o ifadeye katılıp katılmadığınızı belirtmek için 1 ile 7 arasında bir rakam yazın. İfadelerde size en çok tanımlayan özelliği dikkate alarak, uygun gördüğünüz rakamı yazın.

Dr. Hasan Atak

- 1 = Tamamen katılmıyorum
- 2 = Kısmen katılmıyorum
- 3 = Biraz katılmıyorum
- 4 = Kararsızım
- 5 = Biraz Katılıyorum
- 6 = Kısmen katılıyorum
- 7 = Tamamen katılıyorum

Kendimi olarak görürüm:

- 1. _____ Dışa dönük, istekli
 - 5. _____ Yeni yaşantılara açık, karmaşık
 - 7. _____ Sempatik, sıcak
 - 8. _____ Altüst olmuş, dikkatsiz
 - 9. _____ Sakin, duygusal olarak dengeli
-

EK-3: PSİKOLOJİK DANIŞMAN TÜKENMİŞLİK ENVANTERİ'NİN (PDTE) BAZI MADDELERİ

Değerli Katılımcı,

Aşağıda, iş yaşamınız ile ilgili deneyimlerinizi anlamak amacıyla tasarlanan bir envanter yer almaktadır. Envanterde yer alan ifadelerin doğru veya yanlış cevabı yoktur. Çalışmanın sağlıklı bir şekilde sonuçlandırılabilmesi için sizden beklenen olabildiğince içten cevaplar vermenizdir. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyunuz ve sizi en iyi tanımlayan seçeneği işaretleyiniz.

① Hiç doğru değil	② Nadiren doğru	③ Bazen doğru	④ Sık sık doğru	⑤ Her zaman doğru	
2.Yetersiz bir psikolojik danışman olduğumu düşünüyorum.	①	②	③	④	⑤
5.Psikolojik danışmanlık mesleğim yüzünden ailemdelikilerle ilişkilerim olumsuz yönde etkileniyor.	①	②	③	④	⑤
8.Danışanlara karşı duygusuz bir hale geldim.	①	②	③	④	⑤
9.Kişisel uğraşlarla ilgilenecek yeterli zamanımın olmadığını düşünüyorum.	①	②	③	④	⑤
12.İş yerimdeki sistem yüzünden çıkmaza girmiş gibi hissediyorum.	①	②	③	④	⑤
13.Danışanlarımla çok az empati kuruyorum.	①	②	③	④	⑤
14.Arkadaşlarımla geçirecek yeterli zamanımın olmadığını düşünüyorum.	①	②	③	④	⑤
17.İş yerimdeki sistemle kendimi engellenmiş hissediyorum.	①	②	③	④	⑤
18.Artık danışanlarımla mutluluğu beni pek ilgilendirmiyor.	①	②	③	④	⑤
19.İşim ve kişisel yaşamım arasındaki sınırların zayıf olduğunu hissediyorum.	①	②	③	④	⑤